

AHMED ADNAN SAYGUN

YUNUS EMRE

Oratorio en trois parties
pour soli, chœur et orchestre

Op. 26

AHMED ADNAN SAYGUN

GRANDE SALLE PLEYEL
MARDI 1er AVRIL 1947, A 21 H.

SOUS LE HAUT PATRONAGE ET EN PRÉSENCE DE
S. E. Mr MENEMENCIOGLU
AMBASSADEUR DE TURQUIE A PARIS

1re AUDITION DE GALA
DE
YUNUS EMRE

Oratorio en trois parties
pour soli, chœur et orchestre
de
AHMED ADNAN SAYGUN

Op. 26

Cet oratorio a été joué pour la première
fois le samedi 25 V 1946, à 15 h. 30,
dans la grande salle de la Faculté
des Lettres de l'Université d'Ankara

SOLISTES :

Jacqueline CELLIER Soprano
 Yvonne MELCHIOR. Alto
 Joseph PEYRON. Ténor
 Henri MEDUS Basse

CHŒURS :

Les CHANTEURS DE SAINT-EUSTACHE

Orchestre de l'Association des
 CONCERTS LAMOUREUX

Soli, chœurs, orchestre sous la direction de l'AUTEUR

A l'orgue : GUY-LAMBERT

Paroles Françaises d'Eugène BORREL

PREMIERE PARTIE :

- 1 — Chœur et Orchestre
- 2 — Récitatif (Ténor solo, cordes et timbales)
- 3 — Aria (Alto solo, deux hautbois et orgue)
- 4 — Aria (Basse solo, chœur, flûte et orchestre)
- 5 — Choral (Chœur et orchestre)

DEUXIEME PARTIE :

- 6 — Aria (Basse solo et orchestre)
- 7 — Agitato (Soli, chœur et orchestre)
- 8 — Arioso (Soprano solo, chœur et orchestre)
- 9 — Récitatif (Chœur et orchestre)
- 10 — Choral (Chœur et orchestre)

INTERMEDE :

- 11 — Récitatif (Basse solo et cordes)

TROISIEME PARTIE :

- 12 — Vivo (Chœur et orchestre)
- 13 — Choral (Chœur et orchestre)

YUNUS EMRE né au treizième siècle et mort à la première moitié du quatorzième siècle, âgé de quatre-vingt-trois ans, est considéré comme le plus grand poète mystique turc. On peut suivre dans ses poésies les différents aspects de son âme ardente, toujours à la recherche de la vérité, ses révoltes, ses aspirations... en un mot, l'évolution mystique qui, partant du pessimisme vis-à-vis des problèmes de la vie et de la mort, aboutit à la joie suprême. Et tout ceci, exprimé en un langage direct et très simple.

L'Oratorio comprend trois parties principales et un intermède, reliant la seconde à la troisième. Le compositeur a fait un choix parmi les poèmes de Yunus, de façon à évoquer l'évolution de la pensée du poète sur la vie, la mort, Dieu, et la destinée humaine. Les méditations de Yunus sont conçues en un drame spirituel qui se déroule en trois phases, aboutissant à l'extase mystique et à la communion avec l'Etre Suprême, Dost (l'Ami).

PREMIERE PARTIE

Les cinq pièces de la première partie évoquent Yunus aimant la vie, redoutant la mort, et se lamentant sur son impuissante ignorance de l'au-delà (Poèmes 1 à 3). Pourquoi pleure-t-il? (Poème 4). C'est qu'il n'est pas possible de fléchir le destin : l'homme n'a qu'à s'y soumettre (Poème 5).

Poème 1. Grave (Chœur et orchestre) :

Me promenant au hasard, à l'aube, des tombeaux m'ont apparus
Mêlés à la froide terre, ces corps charmants, ces corps frères, si tendres.
Délaissés sont les plateaux d'été, délaissés sont les prés en hiver.
J'ai vu dans les bouches leurs langues, rouillées, qui ne parlent plus.
Figés ces beaux yeux, ternis ces fronts rayonnants.
Sous la froide et noire terre sont cachées ces mains cueilleuses de roses.

Poème 2. Récitatif (Ténor solo, timbales et cordes) :

Ceux qui partirent de ce monde trompeur
Ne parlent plus, nous laissent sans nouvelles.
Ceux sur qui pousse l'herbe épaisse
Ne parlent plus, nous laissent sans nouvelles.

Les uns couverts de verdure sauvage et triste,
D'autres dorment sous l'ombre funèbre des cyprès.
Ces innocents, ces valeureux éphèbes
Ne parlent plus, nous laissent sans nouvelles.

Poème 3. Aria (Contralto solo, deux hautbois et orgue) :

Je pleure, je pleure sans cesse.
Pleurez mes yeux, désormais pleurez.
Mes larmes coulent comme un torrent.
Mes larmes de sang, coulez désormais.

Ignore, ignore ce qu'est l'aimée,
Les temps heureux s'épanouir.
Ignorez s'il est nuit ou s'il est jour.
Las, las, mes yeux désormais.

Évitez les pièges de ce monde,
Ce poison suave comme le miel.
Oubliez, oubliez mes yeux, mes yeux,
Les vaines chimères désormais.

Poème 4. Aria (Basse solo, chœur et orchestre) :

Ici-bas, es-tu en exilé,
Pourquoi pleures-tu, rossignol?
Fatigué, as-tu perdu ta route,
Pourquoi pleures-tu, rossignol?

Las! combien poignantes sont tes plaintes!
Tu ravives mon chagrin apaisé.
Languis-tu donc après l'Ami?
Pourquoi pleures-tu, rossignol?

Poème 5. Choral (Chœur et orchestre) :

Je suis la roue gémissante,
Mes eaux se versent en cascades,
Le Seigneur ainsi l'ordonne.
C'est pour cela que je pleure,
C'est là ma peine, je me lamente.

J'étais un arbre sur la montagne,
Ils m'ont coupé bras et branches,
Ils m'ont trouvé bon pour la roue;
C'est pour cela que je pleure,
C'est là ma peine, je me lamente.

Mon eau, je la prends de bien bas,
La monte, puis la verse là-haut;
C'est le Seigneur que je loue sans cesse;
C'est pour cela que je pleure,
C'est là ma peine, je me lamente.

DEUXIEME PARTIE :

La deuxième partie, composée de cinq pièces, exprime la révolte de Yunus contre le Dieu créateur et maître du destin. Mais la conscience profonde, le vrai moi de Yunus réagit contre l'attachement de son cœur à la vie terrestre : la seule voie de salut c'est de se réfugier en Dieu.

Poème 6. Aria (Basse solo et orchestre) :

O Divinité, si tu me demandais...
Voici quelle serait ma réponse :
Avant que je ne vienne, pervers, tu m'appelas ;
Avant que je ne naisse, révolté m'appelas ;
Dès ma naissance je me vis en prison ;
Prison de chair et de désir où Satan seul règne,
Pour que la faim ne m'y fit point périr
Je me nourris parfois du pur et de l'impur.
Ai-je en rien amoindri ton trésor ?
Ai-je en rien usurpé ta puissance ?
Ai-je donc pris ta part, te laissant dans le besoin ?
Ai-je mangé ton pain, te laissant affamé ?
C'est moi-même qui me suis torturé, tel est mon péché.
A toi, que t'ai-je fait, O Roi des rois ?
N'as-tu pas assouvi ta vengeance ? Tu m'as tué,
M'as fait pourrir les yeux emplis de terre.
Ce limon de la terre vaut-il ce discours ?

Poème 7. Agitato (Soli, chœur et orchestre) :

Tes faux désirs me consomment. Quoi donc, ô mon cœur, qu'as-tu fait ?
Tu m'as dégoûté du monde. Qu'as-tu fait, ô mon cœur, qu'as-tu fait ?
Oiseau léger, ô mon cœur, tu traversas les sept mers.
Vers l'Ami tu t'en es allé. Quoi donc, ô mon cœur, quoi donc ?

Poème 8. Arioso (Soprano solo, chœur et orchestre) :

Viens, mon cœur, avec moi vers l'Ami, vers l'Ami,
Sois accueillant, accordons-nous, ensemble allons vers l'Ami.
Allons vers ces beaux pays où chantent les rossignols.
C'est de là que soufflent ces zéphirs, ensemble allons vers l'Ami.
Ah ! l'étrange aventure, ma taille s'est courbée...
Voici le chemin du Vrai, ensemble allons vers l'Ami !

Poème 9. Récitatif (Ténor solo et orchestre) :

Demandez aux brises de l'aube où sont les bosquets de l'Ami.
Qu'ils disent, ceux qui le savent, où sont les bosquets de l'Ami.
Depuis longtemps je demande et je cherche une âme en peine.
J'ai perdu paix et patience : où sont les bosquets de l'Ami ?
J'ai médité sans résultat, mon cœur brûle, déborde sans cesse,
Je suis sans force et sans ressource : où sont les bosquets de l'Ami ?

Poème 10. Choral (Chœur et orchestre) :

O mon Dieu ! je t'implore, donne-moi ton amour et la joie !
Que ta grâce m'accorde ton amour et ta joie !
Enivre-moi, Maître, enivre-moi !
Pour plonger mon âme en toi, donne ton amour et ta joie.
Dans ta voie, tes fidèles, brûlants de ton désir,
Renoncèrent à leurs âmes... Donne ton amour et ta joie !
Purifie, ô Seigneur, mon cœur, efface-en l'amour d'ici-bas,
Donne-moi ton amour, ton amour et ta joie !

INTERMEDE

L'intermède est un récitatif montrant Yunus parvenu à l'amour divin, mais encore loin de la paix et de la joie suprêmes.

Poème 11. Récitatif (Basse solo et cordes) :

Mon cœur tomba dans cette passion :
Vois ce que l'amour a fait de moi !
J'ai livré ma tête au tourment :
Vois ce que l'amour a fait de moi !

Tantôt je souffle comme le vent,
Tantôt je poudroie comme les routes,
Tantôt je coule comme un torrent :
Vois ce que l'amour a fait de moi !

TROISIEME PARTIE :

Dans cette partie, composée de deux pièces, nous retrouvons Yunus Emre parvenu à la sérénité de la communion avec l'Ami, tout prêt à rendre son dernier souffle.

Poème 12. *Vivo* (Soli, chœur et orchestre) :

Joie de l'amour, gloire à la lumière éternelle!

J'ai bu le vin de ton amour et je ne sais plus où je suis,
Je suis tellement égaré que je ne puis rentrer en moi-même.
Je suis comme un océan recélant toutes sortes de joyaux.
Ravi d'extase en ta beauté, je ne puis revenir en moi-même.

L'amour divin remplit mon âme, c'est toi, c'est toi mon seul désir!
Je me consume nuit et jour, c'est toi, c'est toi mon seul désir!
Ivre du vin de ton amour, me perdre tel Medjnoun au désert.
Nuit et jour, vers toi j'aspire, c'est toi, c'est toi, mon seul désir!
Efendim Hou! Mevlam Hou!

L'Ami me délivra, déchira le voile de mes yeux.
C'est l'union suprême avec l'Ami, que le vent emporte mes doutes.
L'Etre s'étant mis en route, vers nous l'Ami s'en est venu.
Le cœur ruiné s'inonde de lumière, que le vent emporte mon univers!

L'amour divin remplit mon âme, c'est toi, c'est toi mon seul désir!
Je me consume nuit et jour, c'est toi, c'est toi mon seul désir!
Ivre du vin de ton amour, me perdre tel Medjnoun au désert.
Nuit et jour vers toi j'aspire, c'est toi, c'est toi mon seul désir!
Efendim Hou! Mevlam Hou!

Poème 13. *Choral* (Chœur, orgue et orchestre) :

Toi mon Sauveur, toi mon refuge, Seigneur je tends les mains vers toi!
Toi mon secours, toi mon repos, Seigneur je tends les mains vers toi!
Voici la mort, c'est mon heure, la coupe de ma vie est pleine;
Qui donc n'a bu de ce breuvage? Seigneur, je tends les mains vers toi!

GRAN SCENA DEL SONNAMBULISMO

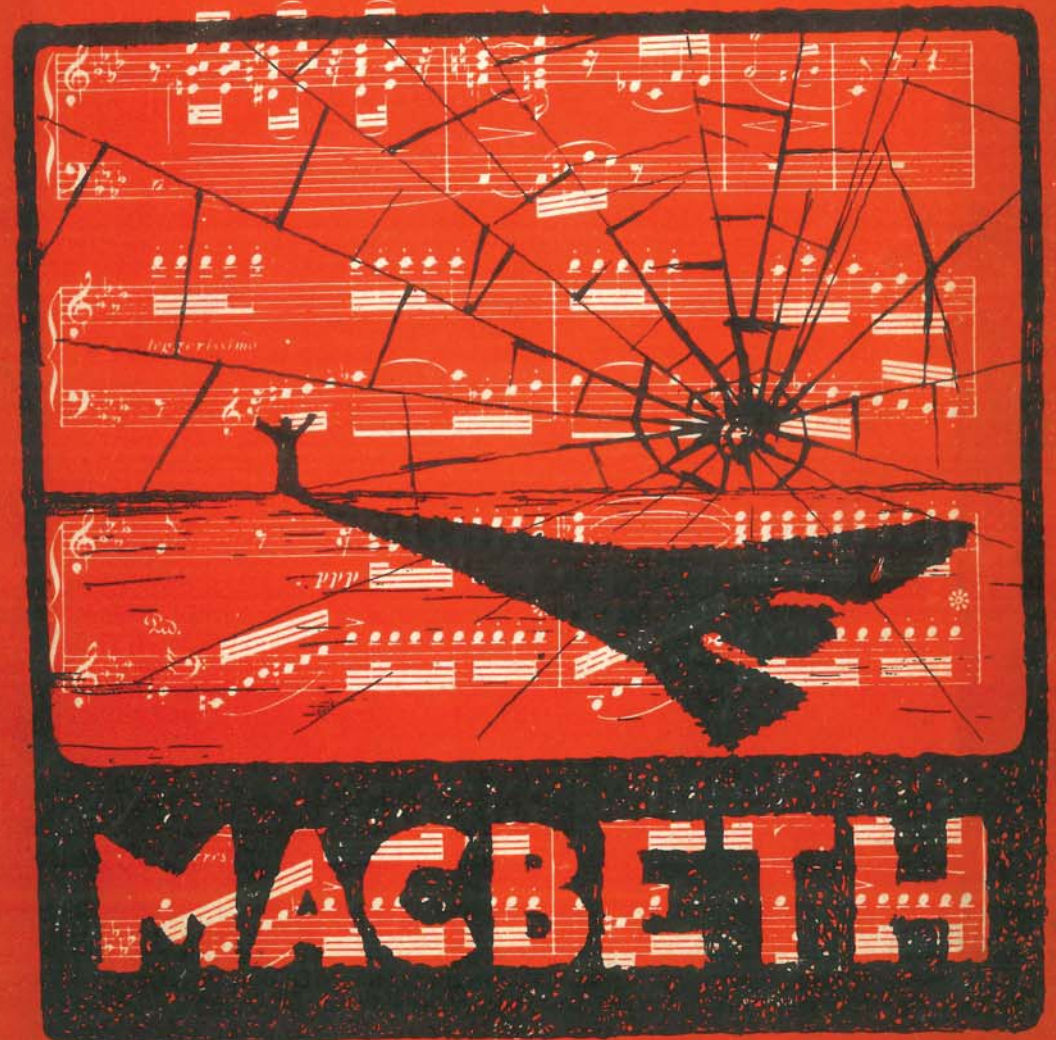
LADY MACBETH

ISTANBUL OPERASI

♩ = 60

Yd : 1

LARGO

İSTANBUL OPERASI

Aylık Sanat Dergisi
Opera Mevsiminde çıkar

İmtiyaz Sahibi :

Istanbul Belediyesi Şehir
Operası Müdürlüğü Adına

Şehir Operası Müdürü

AYDIN GÜN

☆

Yazı işlerini fiilen idare eden
Mes'ul Yazı İşleri Müdürü

SERDAR ÖZTÜRK

Yıl : 1

Sayı : 2

☆

İdare Yeri :

Şehir Operası Müdürlüğü

Dram Tiyatrosu — Tepebaşı — İstanbul

Tel : 44 79 58

Kapak Kompozisyonu : Duygu Sağıroğlu

Resimler : Hilmi Şahenk - Belediye Foto. Yön.
— Ar Foto. Güngör Deniztaşan

Kişiler : Zühal Klışe - Tünel - İstanbul
Basıldığı Yer

İstanbul — Belediye Matbaası — Kasım 1964

Fiatı : 150 Kuruş

**1964 — 1965
OPERA SEZONUNDA
TEMSİL EDİLECEK
OPERALAR**

1 — MACBETH

(Giuseppe Verdi)

2 — SATILMIŞ NIŞANLI

(Bedrih Smetana)

3 — PORGY AND BESS

(George Gershwin)

4 — MARTHA

(Friedrich von Flotow)

YAZ SEZONU

1 — AİDA

(Giuseppe Verdi)

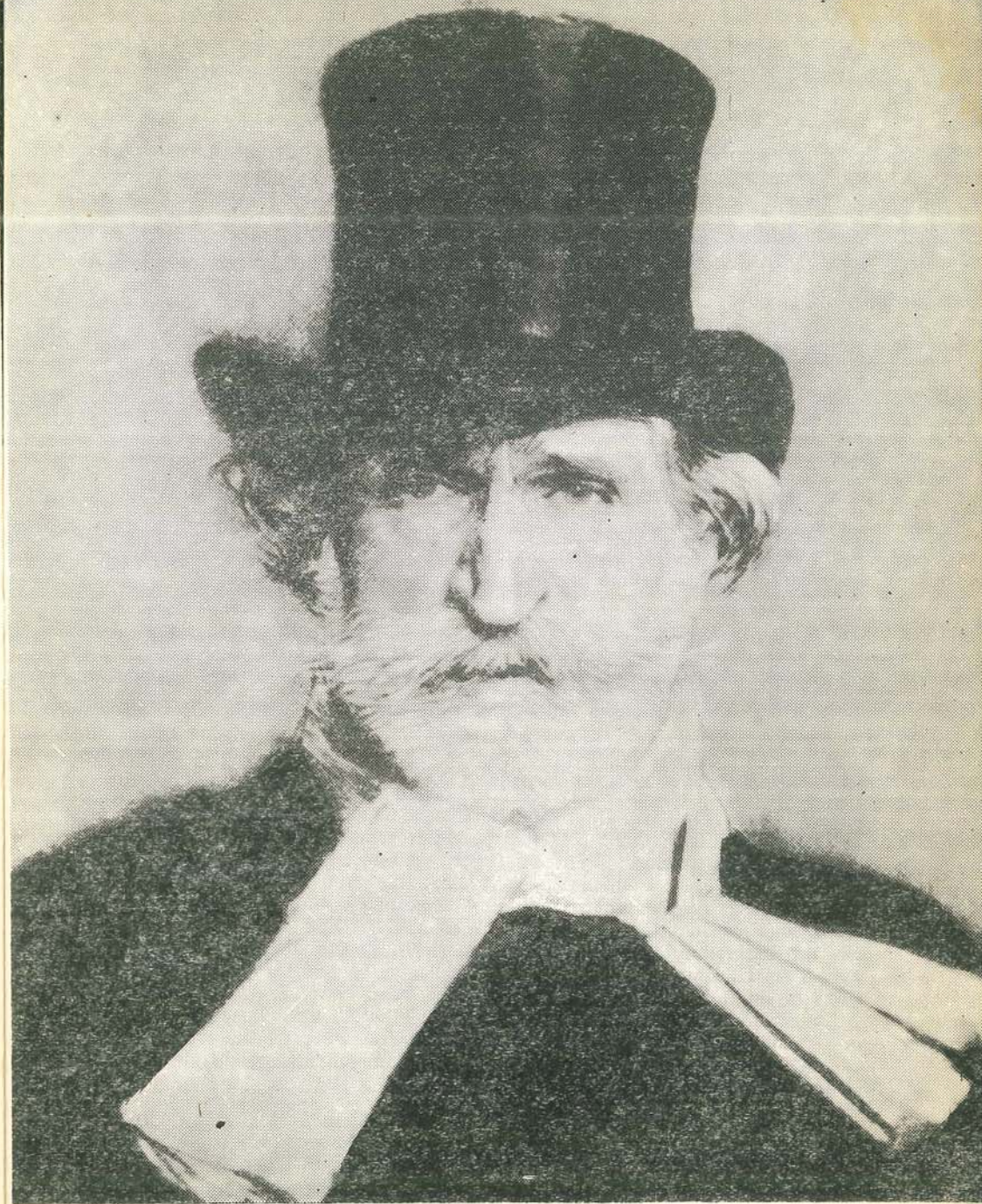
2 — ELEKTRA

(Richard Strauss)

Handwritten notes:
1964
1965
1966
1967
1968
1969
1970
1971
1972
1973
1974
1975
1976
1977
1978
1979
1980
1981
1982
1983
1984
1985
1986
1987
1988
1989
1990
1991
1992
1993
1994
1995
1996
1997
1998
1999
2000
2001
2002
2003
2004
2005
2006
2007
2008
2009
2010
2011
2012
2013
2014
2015
2016
2017
2018
2019
2020
2021
2022
2023
2024
2025
2026
2027
2028
2029
2030
2031
2032
2033
2034
2035
2036
2037
2038
2039
2040
2041
2042
2043
2044
2045
2046
2047
2048
2049
2050
2051
2052
2053
2054
2055
2056
2057
2058
2059
2060
2061
2062
2063
2064
2065
2066
2067
2068
2069
2070
2071
2072
2073
2074
2075
2076
2077
2078
2079
2080
2081
2082
2083
2084
2085
2086
2087
2088
2089
2090
2091
2092
2093
2094
2095
2096
2097
2098
2099
2100
2101
2102
2103
2104
2105
2106
2107
2108
2109
2110
2111
2112
2113
2114
2115
2116
2117
2118
2119
2120
2121
2122
2123
2124
2125
2126
2127
2128
2129
2130
2131
2132
2133
2134
2135
2136
2137
2138
2139
2140
2141
2142
2143
2144
2145
2146
2147
2148
2149
2150
2151
2152
2153
2154
2155
2156
2157
2158
2159
2160
2161
2162
2163
2164
2165
2166
2167
2168
2169
2170
2171
2172
2173
2174
2175
2176
2177
2178
2179
2180
2181
2182
2183
2184
2185
2186
2187
2188
2189
2190
2191
2192
2193
2194
2195
2196
2197
2198
2199
2200
2201
2202
2203
2204
2205
2206
2207
2208
2209
2210
2211
2212
2213
2214
2215
2216
2217
2218
2219
2220
2221
2222
2223
2224
2225
2226
2227
2228
2229
2230
2231
2232
2233
2234
2235
2236
2237
2238
2239
2240
2241
2242
2243
2244
2245
2246
2247
2248
2249
2250
2251
2252
2253
2254
2255
2256
2257
2258
2259
2260
2261
2262
2263
2264
2265
2266
2267
2268
2269
2270
2271
2272
2273
2274
2275
2276
2277
2278
2279
2280
2281
2282
2283
2284
2285
2286
2287
2288
2289
2290
2291
2292
2293
2294
2295
2296
2297
2298
2299
2300
2301
2302
2303
2304
2305
2306
2307
2308
2309
2310
2311
2312
2313
2314
2315
2316
2317
2318
2319
2320
2321
2322
2323
2324
2325
2326
2327
2328
2329
2330
2331
2332
2333
2334
2335
2336
2337
2338
2339
2340
2341
2342
2343
2344
2345
2346
2347
2348
2349
2350
2351
2352
2353
2354
2355
2356
2357
2358
2359
2360
2361
2362
2363
2364
2365
2366
2367
2368
2369
2370
2371
2372
2373
2374
2375
2376
2377
2378
2379
2380
2381
2382
2383
2384
2385
2386
2387
2388
2389
2390
2391
2392
2393
2394
2395
2396
2397
2398
2399
2400
2401
2402
2403
2404
2405
2406
2407
2408
2409
2410
2411
2412
2413
2414
2415
2416
2417
2418
2419
2420
2421
2422
2423
2424
2425
2426
2427
2428
2429
2430
2431
2432
2433
2434
2435
2436
2437
2438
2439
2440
2441
2442
2443
2444
2445
2446
2447
2448
2449
2450
2451
2452
2453
2454
2455
2456
2457
2458
2459
2460
2461
2462
2463
2464
2465
2466
2467
2468
2469
2470
2471
2472
2473
2474
2475
2476
2477
2478
2479
2480
2481
2482
2483
2484
2485
2486
2487
2488
2489
2490
2491
2492
2493
2494
2495
2496
2497
2498
2499
2500
2501
2502
2503
2504
2505
2506
2507
2508
2509
2510
2511
2512
2513
2514
2515
2516
2517
2518
2519
2520
2521
2522
2523
2524
2525
2526
2527
2528
2529
2530
2531
2532
2533
2534
2535
2536
2537
2538
2539
2540
2541
2542
2543
2544
2545
2546
2547
2548
2549
2550
2551
2552
2553
2554
2555
2556
2557
2558
2559
2560
2561
2562
2563
2564
2565
2566
2567
2568
2569
2570
2571
2572
2573
2574
2575
2576
2577
2578
2579
2580
2581
2582
2583
2584
2585
2586
2587
2588
2589
2590
2591
2592
2593
2594
2595
2596
2597
2598
2599
2600
2601
2602
2603
2604
2605
2606
2607
2608
2609
2610
2611
2612
2613
2614
2615
2616
2617
2618
2619
2620
2621
2622
2623
2624
2625
2626
2627
2628
2629
2630
2631
2632
2633
2634
2635
2636
2637
2638
2639
2640
2641
2642
2643
2644
2645
2646
2647
2648
2649
2650
2651
2652
2653
2654
2655
2656
2657
2658
2659
2660
2661
2662
2663
2664
2665
2666
2667
2668
2669
2670
2671
2672
2673
2674
2675
2676
2677
2678
2679
2680
2681
2682
2683
2684
2685
2686
2687
2688
2689
2690
2691
2692
2693
2694
2695
2696
2697
2698
2699
2700
2701
2702
2703
2704
2705
2706
2707
2708
2709
2710
2711
2712
2713
2714
2715
2716
2717
2718
2719
2720
2721
2722
2723
2724
2725
2726
2727
2728
2729
2730
2731
2732
2733
2734
2735
2736
2737
2738
2739
2740
2741
2742
2743
2744
2745
2746
2747
2748
2749
2750
2751
2752
2753
2754
2755
2756
2757
2758
2759
2760
2761
2762
2763
2764
2765
2766
2767
2768
2769
2770
2771
2772
2773
2774
2775
2776
2777
2778
2779
2780
2781
2782
2783
2784
2785
2786
2787
2788
2789
2790
2791
2792
2793
2794
2795
2796
2797
2798
2799
2800
2801
2802
2803
2804
2805
2806
2807
2808
2809
2810
2811
2812
2813
2814
2815
2816
2817
2818
2819
2820
2821
2822
2823
2824
2825
2826
2827
2828
2829
2830
2831
2832
2833
2834
2835
2836
2837
2838
2839
2840
2841
2842
2843
2844
2845
2846
2847
2848
2849
2850
2851
2852
2853
2854
2855
2856
2857
2858
2859
2860
2861
2862
2863
2864
2865
2866
2867
2868
2869
2870
2871
2872
2873
2874
2875
2876
2877
2878
2879
2880
2881
2882
2883
2884
2885
2886
2887
2888
2889
2890
2891
2892
2893
2894
2895
2896
2897
2898
2899
2900
2901
2902
2903
2904
2905
2906
2907
2908
2909
2910
2911
2912
2913
2914
2915
2916
2917
2918
2919
2920
2921
2922
2923
2924
2925
2926
2927
2928
2929
2930
2931
2932
2933
2934
2935
2936
2937
2938
2939
2940
2941
2942
2943
2944
2945
2946
2947
2948
2949
2950
2951
2952
2953
2954
2955
2956
2957
2958
2959
2960
2961
2962
2963
2964
2965
2966
2967
2968
2969
2970
2971
2972
2973
2974
2975
2976
2977
2978
2979
2980
2981
2982
2983
2984
2985
2986
2987
2988
2989
2990
2991
2992
2993
2994
2995
2996
2997
2998
2999
3000
3001
3002
3003
3004
3005
3006
3007
3008
3009
3010
3011
3012
3013
3014
3015
3016
3017
3018
3019
3020
3021
3022
3023
3024
3025
3026
3027
3028
3029
3030
3031
3032
3033
3034
3035
3036
3037
3038
3039
3040
3041
3042
3043
3044
3045
3046
3047
3048
3049
3050
3051
3052
3053
3054
3055
3056
3057
3058
3059
3060
3061
3062
3063
3064
3065
3066
3067
3068
3069
3070
3071
3072
3073
3074
3075
3076
3077
3078
3079
3080
3081
3082
3083
3084
3085
3086
3087
3088
3089
3090
3091
3092
3093
3094
3095
3096
3097
3098
3099
3100
3101
3102
3103
3104
3105
3106
3107
3108
3109
3110
3111
3112
3113
3114
3115
3116
3117
3118
3119
3120
3121
3122
3123
3124
3125
3126
3127
3128
3129
3130
3131
3132
3133
3134
3135
3136
3137
3138
3139
3140
3141
3142
3143
3144
3145
3146
3147
3148
3149
3150
3151
3152
3153
3154
3155
3156
3157
3158
3159
3160
3161
3162
3163
3164
3165
3166
3167
3168
3169
3170
3171
3172
3173
3174
3175
3176
3177
3178
3179
3180
3181
3182
3183
3184
3185
3186
3187
3188
3189
3190
3191
3192
3193
3194
3195
3196
3197
3198
3199
3200
3201
3202
3203
3204
3205
3206
3207
3208
3209
3210
3211
3212
3213
3214
3215
3216
3217
3218
3219
3220
3221
3222
3223
3224
3225
3226
3227
3228
3229
3230
3231
3232
3233
3234
3235
3236
3237
3238
3239
3240
3241
3242
3243
3244
3245
3246
3247
3248
3249
3250
3251
3252
3253
3254
3255
3256
3257
3258
3259
3260
3261
3262
3263
3264
3265
3266
3267
3268
3269
3270
3271
3272
3273
3274
3275
3276
3277
3278
3279
3280
3281
3282
3283
3284
3285
3286
3287
3288
3289
3290
3291
3292
3293
3294
3295
3296
3297
3298
3299
3300
3301
3302
3303
3304
3305
3306
3307
3308
3309
3310
3311
3312
3313
3314
3315
3316
3317
3318
3319
3320
3321
3322
3323
3324
3325
3326
3327
3328
3329
3330
3331
3332
3333
3334
3335
3336
3337
3338
3339
3340
3341
3342
3343
3344
3345
3346
3347
3348
3349
3350
3351
3352
3353
3354
3355
3356
3357
3358
3359
3360
3361
3362
3363
3364
3365
3366
3367
3368
3369
3370
3371
3372
3373
3374
3375
3376
3377
3378
3379
3380
3381
3382
3383
3384
3385
3386
3387
3388
3389
3390
3391
3392
3393
3394
3395
3396
3397
3398
3399
3400
3401
3402
3403
3404
3405
3406
3407
3408
3409
3410
3411
3412
3413
3414
3415
3416
3417
3418
3419
3420
3421
3422
3423
3424
3425
3426
3427
3428
3429
3430
3431
3432
3433
3434
3435
3436
3437
3438
3439
3440
3441
3442
3443
3444
3445
3446
3447
3448
3449
3450
3451
3452
3453
3454
3455
3456
3457
3458
3459
3460
3461
3462
3463
3464
3465
3466
3467
3468
3469
3470
3471
3472
3473
3474
3475
3476
3477
3478
3479
3480
3481
3482
3483
3484
3485
3486
3487
3488
3489
3490
3491
3492
3493
3494
3495
3496
3497
3498
3499
3500
3501
3502
3503
3504
3505
3506
3507
3508
3509
3510
3511
3512
3513
3514
3515
3516
3517
3518
3519
3520
3521
3522
3523
3524
3525
3526
3527
3528
3529
3530
3531
3532
3533
3534
3535
3536
3537
3538
3539
3540
3541
3542
3543
3544
3545
3546
3547
3548
3549
3550
3551
3552
3553
3554
3555
3556
3557
3558
3559
3560
3561
3562
3563
3564
3565
3566
3567
3568
3569
3570
3571
3572
3573
3574
3575
3576
3577
3578
3579
3580
3581
3582
3583
3584
3585
3586
3587
3588
3589
3590
3591
3592
3593
3594
3595
3596
3597
3598
3599
3600
3601
3602
3603
3604
3605
3606
3607
3608
3609
3610
3611
3612
3613
3614
3615
3616
3617
3618
3619
3620
3621
3622
3623
3624
3625
3626
3627
3628
3629
3630
3631
3632
3633
3634
3635
3636
3637
3638
3639
3640
3641
3642
3643
3644
3645
3646
3647
3648
3649
3650
3651
3652
3653
3654
3655
3656
3657
3658
3659
3660
3661
3662
3663
3664
3665
3666
3667
3668
3669
3670
3671
3672
3673
3674
3675
3676
3677
3678
3679
3680
3681
3682
3683
3684
3685
3686
3687
3688
3689
3690
3691
3692
3693
3694
3695
3696
3697
3698
3699
3700
3701
3702
3703
3704
3705
3706
3707
3708
3709
3710
3711
3712
3713
3714
3715
3716
3717
3718
3719
3720
3721
3722
3723
3724
3725
3726
3727
3728
3729
3730
3731
3732
3733
3734
3735
3736
3737
3738
3739
3740
3741
3742
3743
3744
3745
3746
3747
3748
3749
3750
3751
3752
3753
3754
375

W. SHAKESPEARE
1564 den 1964' e 400 neü yıl

GIUSEPPE VERDI
(1813 — 1901)

MACBETH OPERASI HAKKINDA

Halil Bedi YÖNETKEN

Çeşitli milletlere mensup birçok besteciler Shakespeare eserlerinden, trajedilerinden opera livreri çıkartarak onları opera halinde bestelemişler veya onlar için sahne müzikleri, ya da çeşitli düzenlerde başka eserler, bale, hatta film müzikleri yazmışlardır. Yirminci yüz yılın başlarına kadar bestelenmiş, oynanmış operaların en zengin diksiyonlarından biri olan, Félix Clément'la Pierre Larousse'un beraberce yazmış oldukları ve Arthur Pougin'in kontrolünden geçmiş bulunan, 1196 sayfalık «Dictionnaire Des Opéras» —Operalar Sözlüğü— adlı eserde yirminci yüzyılın başlarına değin Shakespeare eserlerinden örneğin Romeo ile Julietta'nın II, Hamlet'in 6, Macbeth'in de 9 ayrı besteci tarafından bestelenmiş olduğu kaydedilmiştir. Bu 9 Macbeth'ten her tarafta tutulmuş, her yerde hâlâ oynanan Macbeth, adı geçen diksiyonerde Giuseppe Verdi tarafından bestelenmiş olan sekizinci Macbeth'tir. 9 ayrı besteci tarafından bestelendiği bildirilen bu Macbeth'ler oynanış tarihleri sırasıyla şunlardır:

Birinci Macbeth'i Lock (1620 — 1677) bestelemiş, eser 1672 de İngilterede oynanmıştır. İkinci Macbeth'i André (1741 — 1799) bestelemiş, eser 1780 yılına doğru Berlin'de sahneye konulmuştur. Üçüncü Macbeth Stegmann (1751 — 1826) tarafından müziklenmiş, 1784 te Hambourg'ta oynanmıştır. Dördüncü Macbeth Burger'in tercümesi ve Reichardt' (1752 — 1826) in müziği ile 1795 yılına doğru Münich'te oynanmıştır. Beşinci Macbeth'in bestecisi Rastrelli (1799 — 1842) dir, eser 1817 ye

doğru Dresden'de sahneye konulmuştur. Altıncı Macbeth 3 perdelik bir opera halinde Rouget de L'isle'in sözleri ve kuvvetli bir armoni ve konturpuvancı olan Chélard (1789 - 1861) in müziği ile 29 Haziran 1827 de Paris Kralık Müzik Akademisinde temsil edilmiştir.

Fakat eser pek az bir başarı kazanmış, bunun üzerine Chélard Fransıya terkederek Almanya'ya gitmiş eserinde yeni bazı değişiklikler yaparak operasını 1828 de Münich'te sahneye koydurmuştur. Eser bu defa iyi bir başarı elde etmiş, hatta Chélard bunun üzerine Saray Orkestra Şefliğine atanmışsa da operası gördüğü ilk başarılarla kalmış, yayılamamış ve dünya lirik repertuvarına girememiş, unutulup gitmiştir. Yedinci Macbeth Almancaya tercüme edilerek Rietz (1812 — 1877) in müziği ile 1840 yılına doğru Düsseldorf'ta Immermann tiyatrosunda oynanmıştır.

Sekizinci Macbeth'e gelince, o, 4 perdelik İtalyan operası olarak, Piave'nin livresi ve büyük İtalyan bestecisi Verdi (1813 — 1901) nin müziği ile ilk defa 1847 yılı Mart ayında Floransa'da oynanmıştır. Bütün dünyaya yayılan, dünya lirik repertuvarına yerleşen, yıllardanberi Macbeth adı altında her tarafta oynanan opera işte bu sekizinci Macbeth operasıdır.

Bazı eleştiricilerin, yazarların hatta Fetis (1784 - 1871) gibi büyük tarihçilerin Verdi Macbeth'i hakkında tenkitleri olmamış değildir. Özellikle, içinde tabiat üstü kuvvetin o kadar güçlü bir rol oynadığı fantastik konunun Verdi'ye özgü anlatım araçları dışında olduğu, bestecinin çok beşerî mizacına zıt düştüğü ve saire yazılmış olmasına rağmen Verdi'nin bu operasında birçok güzel sayfalar bulunduğuna da itiraf edilmiştir.

Bu itiraflara göre Macbeth'le Banquo arasındaki bariton-bas diuosu çok güzel yazılmıştır. Lady Macbeth kavatini enerji dolu bir parçadır. Bütün operanın en güzel yeri Macbeth'le Lady Macbeth arasındaki diodur: (Fatal mia donna). (Ondine e Silfodi) korusu lâtif bir müziktir ve ilh..

Hemen hatırlatmak yerinde olur ki Verdi'nin Macbeth'i ilk temsillerinden sonra çeşitli revizyonlardan, strich'lerden geçmiş, nice zamandır ilk şekilden çok farklı bir hâl almıştır. İstanbul Şehir Operasının (Shakespeare Yılı) dolayısıyla Macbeth'i sahneye koyması çok yerinde bir hareket olmuştur. Ayrıca bu münasebetle İstanbul Operası bir Verdi daha kazanmış olacaktır. Biz şahsen bu operayı ilk defa 1930 da Dresden büyük operasında görmüş ve esere hayran olmuştuk. Kuvvetle ümit ediyoruz ki İstanbul Operası da, kendi imkânları nisbetinde, bu büyük eseri başarı ile sahneye koyacaktır.

Verdi'nin Macbeth'i, Nuitter'le Baumont'un Fransızca sözleriyle ve yep yeni bir aranjmanla 10 tablo halinde 1865 yılı 12 Nisanında Théâtre Lyrique'te başarı ile oynanmıştır.

Dokuzuncu Macbeth bir Alman operasıdır. Taubert (1811 — 1891) in müziği ile 1857 yılı 16 Kasım tarihinde Berlin'de oynanmıştır. Lady Macbeth'le Macbeth rolleri Bn. Wagner ile M. Formés tarafından temsil olunmuştur.

Adı geçen 9 Macbeth'ten ancak Verdi'nin Macbeth'idir ki hâlen yaşamakta ve bütün dünya opera sahnelerinde oynanmaktadır. Bu Macbeth 1964 - 65 mevsiminde, Floransa'da ilk oynanışından tam 117 yıl sonra değerli rejisör Aydın Gün yönetimi ve rejisiyle İstanbul operası repertuvarına girmiş bulunacaktır.

GIUSEPPE VERDİ

FIKRI ÇİÇEKOĞLU

31 Ekim 1963 de müzik dünyasından ebedî seslerin cennetine göç eden değerli müzik öğretmeni FIKRİ ÇİÇEKOĞLU, eşine ender rastlanan bir münekkid ve çok sevilen bir insandı. O'nun 1963 yaz sezonu opera broşürümüzde çıkan VERDİ hakkındaki dikkate değer bir yazısını, ölümünün ilk yıldönümünde yayınlarken, bu çok derin ve değerli öğretmenin aziz hatırasını saygı ve hürmetle anıyoruz.

İSTANBUL OPERASI

GIUSEPPE VERDİ Müziği ve Kişiliği

Fikri ÇİÇEKOĞLU

Büyük opera bestecisi Giuseppe Verdi'nin portresini birkaç çizgiyle şöyle çizebiliriz : Arslan başını andıran bir baş. Kaşlarının gölgelediği çukura batmış kıvılcım saçan, âdeta fosfor gibi yanan gözler. Hareketleri sert ve keskin; belli ki köylülüğünü kaybetmiş. Daima yalnızlığı ve tenhalığı özleyen bir insan.. Gürültüden, büyük şehirlerin şamatasından bucak bucak kaçıyor; tanımak, selâmlanmak istemiyor. Reklâmdan iğreniyor; bununla beraber şöhreti de hor görmüyor; ama o gerçek değeriyle göz kamaştırmak istiyor. Engin bir iyilik ve gizlenmesini bildiği sonsuz bir acıma duygusuyla dopdolu..

Verdi'nin sanatını üç devreye ayırmak mümkün. Birinci yaratış devresi ilk operası olan ve 1839 yılında Milâno'nun Scala Tiyatrosunda sahneye konan OBERTO CONTE Dİ SAN BONIFACIO operasıyla baş-

lar; 1849 da temsil edilen Luisa Miller operasıyla sona erer. İkinci yaratış devresi RIGOLETTO'nun temsil yılı olan 1851 yılından AIDA'nın yaratıldığı 1871 yılına kadar sürer. Üçüncü yaratış devresi 1887 yılındaki OTELLO ve 1893 deki FALSTAFF operalarından başlayıp REQUIM'e ve LAUDI ALLA VERGINE'ye kadar uzar.

NABUCCODONOSOR, büyük opera bestecisinin şöhretine bir başlangıç olduğu kadar sanatına yön veren ilk eserdir; Scala'daki temsili büyük bir başarı oldu. Sanatçının karakterini NABUCCO'da apaçık görüyoruz. Sonraları Verdi bu operası için şöyle demiştir: «Sanat kariyerim bu opera ile başladı, dense yeridir. Gerçekte Nabucco'nun sahneye konduğu gece, adı sanı duyulmayan besteciye şöhrete kavuşturan mutlu bir gece olmuştur. Nabucco'nun başarısını izleyen yular, Verdi'nin kendi deyişiyle «Yıkıcı ve ezici yıllar» olmuştur. Hayatını kazanmak için yılda üç opera bestelediği günler.. 1850 ile bunu yakından izleyen yıllarda Verdi'nin sanatı, önceki eserlerle kıyaslanmayacak derecede bir mükemmellik ve olgunluk gösterir. «Trilogie romantique» adı verilen üç opera (RIGOLETTO, İL TROVATORE ve VIOLETTA ya da TRAVIATA) Verdi'nin sanat hayatında yeni bir devir açtı. Bu üç opera o zamanın basmakalıp sanatını sarsan güçlü üç eser oldu. Traviata'ya kıyasla daha değerli olan Rigoletto ve İl Trovatore, önce halkın anlayışsızlığıyla karşılandı. Traviata'nın Venedik'teki temsilli konusunda bestecinin bir dostuna yazdığı şu satırlar ilgi çekicidir: «Dün akşam Traviata tam bir bozguna uğradı.. Bu benim suçum mu, yoksa suç ses sanatçılarındaki mi? Zaman hükmünü verir herhalde.. Ve biraz sonra mektubuna şöyle devam ediyordu: «Dinleyicinin çetin olmasını haklı bulurum; ırlıkları sineye çekerim; ama bir şartla: alkışlara esir olmamak şartıyla...» Aida operasıyla Verdi'yi dikkate değer denemeler karşısında buluyoruz. Scala'da başarıyla sahneye konan Otello yeni bir üslubun kesin zaferini müjdeledi. Ve nihayet 1893 yılında temsil edilen Falstaff ile sanatçı, yeni İtalyan müziğinin şaheserini ortaya attı. Verdi, Otello'yu yetmiş dört yaşındayken bestelemiştir; seksen yaşında da Falstaff'ı. İhtiyarlığında bu boy eserler besteliyen sanatçının yaratma gücüne kayran olmamak elden gelmez.

Sanat konusunda Verdi en küçük, en önemsiz bir aksaklığı bile hoş görmezdi. Ünlü nota basımevi sahibi Ricordi besteciye daha yumuşak huylu söz anlar ve kolayca yola gelir bir insan olmasını sağlık veriyordu. Sanatçının karşılığı şu oldu: «Sanat söz konusu olunca asla bocalamamalı. En hilekâr insanlar bile, doğru ve haklı enerjik hareketlere sonunda boyun eğmek zorunda kalırlar.»

Verdi'nin hayat ve sanatının dayandığı biricik kuralı şu üç kelime kıyaslayabilir: Gerçek, sadelik ve samimilik. Bu üç kelime bütün ömrü boyunca sanatçının yolunu aydınlatmış, ona öncülük etmiş ve onu başarıdan başarıya ulaştırmıştır.

Verdi, yalnız büyük bir müzisyen değildi; bütün bir yüzyıl İtalyanın temeli, en sağlam dayanağı, en özlü elemanıydı. O İtalyanın kendisiydi. Erkek karakteriyle, ateşli yurtseverliğiyle, siyasi inançlarıyla ve engin müzik dedâsiyle tam bir İtalyandı. Millî iradenin uyanmasında ve kalkınmasında Verdi'nin yeri vardır. Müziği kadar kişiliği de halkın ruhuna sinmişti.

Ortaçağın ünlü bir müzik tarihçisi şöyle der: «İlkçağ boyunca ve Ortaçağda aynı şiir herkesin hoşuna giderdi. Prens kadar burjuvanın da

zevkini okşar; şövalyeyi olduğu kadar halktan birini de memnun ederdi. Omiros tarzında şiir söyleyen bir dilenci, aynı manzume ile hem kiralın sofrasına neşe saçar; hem kölenin tasasını dağıtırdı. Saz şairi Roland'ın ölümünü kentin alanında da kiralın sarayında da söyler; aynı mısralarla, aynı nağmelerle ve aynı başarıyla her yerde anlayış ve heyecan dalgasını coştururdu. «Verdi'nin eserleri de bu kadar yayılmış, her çeşit tabakanın malı olmuş, halkın ruhuna işlemiştir. Operalardaki kişilerin yalnız görüşlerindeki kahramanlıkla değil, müziğine katmasını bildiği yurtseverlik heyecanı ve en asil duygularla o, her tabakaya doğrudan doğruya seslenmiş ve bu yoldan onların gönlüne sinmiştir. Deyim yerinde ise o, böylece bir halk şairi olmuştur.

Verdi sadece, şatafatsız ve gösterişsiz hayatını ölümün ötesinde de sürdürmek istercesine şöyle vasiyet etmişti: «Cenaze törenim çok sade olsun; ya gün doğarken, ya da batarken yapılsın. Müzik istemem.» İsteği yerine getirildi. Fakat o gün bu büyük sanatçının ve bu soylu ruhun karşısında bütün bir millet saygıyla el bağlamış duruyordu.

BABA BEHZAD

«Solsun yüzlerdeki tebessüm,
Kaybolsun sevinç!..
Milyonca sahnede, milyonca yerde
Bir koca çınar çöktü, Heyhat!
Kapansın perde!»

Aramızdan ayrılışının ilk
yıldönümünde büyük sanatçı
ve dev aktör Behzad BUTAK,
sönmeyen bir sanat meş'alesi
olarak kalplerimizde ve hatı-
ralarımızda yaşıyor.

O'nun 1962-63 kış ve yaz
sezonunda temsil edilmiş olan
YARASA operetinde unutama-
dığımız ve asla unutamıyacağı-
mız rolünden birkaç sayfa!...
Aziz ruhu şadolsun.

İstanbul Operası

«Yarasa'nın kanatlarında
Belki alkıştan, sahneden çok uzak
Bir ölümsüz ülkeye uçup gitti
Baba Behzad BUTAK.»

26 Ekim 1963

M A C B E T H

K o n u

Faruk YENER

BİRİNCİ PERDE

BİRİNCİ SAHNE — Çorak bir arazide küçük bir fundalık. Gök gürlemekte, şimşekler çakmakta, esen rüzgârın sesi uğuldamaktadır. Birden üç ayrı grup halinde kader cadıları belirir, her grup diğerine günü nasıl geçirdiğini sormaktadır. Bir kısmı zavallı bir geyiğin boğazını kesmiş, diğerleri bir gemicinin karısı tarafından şeytana gönderilmişlerdir. Aldıkları emir üzere gemiyi batıracak, gemiciyi öldüreceklerdir. Diğerleri bu işe memnun olmuşlardır; kimi korkunç bir kuzey fırtınası estirecek. kimi büyük dalgalar yuvarlayacaktır. Uzaktan bir trompet sesi duyulur, cadılar Macbeth'in geldiğini söylerler. Macbeth yanında General Banquo olduğu halde belirir. Savaştan dönmektedirler, büyük bir zafer kazanmışlardır. Birden cadıları görürler, hayretle bakmaya koyulurlar. Cadılar konuşmaya başlarlar: İlk grup Macbeth'i «Glamis Kontu», ikinci grup «Cawdor Prensi», üçüncü grup ise «İskoçya Kralı» diye selâmlar. Geleceği haber vermekte, Banquo'ya «kiral değil fakat kiral babası» olacağını söylemektedirler. Bu kehanet iki generali tekrar hayrete düşürmüştür. Cadılar kaybolurken haberciler belirir. Anlattıklarına göre «Cawdor Prensi» kanunsuz bir hareketinden dolayı idam edilmiş, Macbeth onun yerine atanmıştır. Kehanetlerden biri gerçekleşmiştir. Macbeth kendi kendine, kiral olabileceğini fakat bunun kendisini kanlı düşüncelere yönelttiğini söylemekte, Banquo onun bu halini seyrederek şimdiden nasıl gururlandığını belirtmekte, haberciler Macbeth'in olayı bu kadar soğuk karşılamasına şaşmaktadırlar. Hepsî uzaklaşınca cadılar belirirler, Macbeth'in kendilerini tekrar görmeye geleceğinden emindirler...

İKİNCİ SAHNE — Macbeth'in şatosunda bir salon. Lady Macbeth elinde kocasından gelen bir mektupla girer, generalin olayı anlatan satırlarını okumaktadır. Bitirince kehanetin bir an evvel gerçekleşmesi için gerekirse her türlü fedakârlığı yapmaktan çekinmeyeceğini, kocasını bir an evvel İskoçya tahtında görmek için sabırsızlandığını belirtir. Bir usak girerek kralın yaklaştığını haber verir, Macbeth'de kendisiyle beraberdir. Demek Kral Duncon geceyi şatolarında geçirecektir. Şu halde Lady Macbeth'e plânladığı cinayeti işlemek için uygun bir fırsat çıkmıştır. Macbeth gelir, karısını selâmlar. Kral Duncon bir gece kalacak, sabah Güneş doğarken gidecektir. Fakat belki ertesi sabah yükselen Güneşi göremeyecektir. Karı kocanın konuşmaları amaçları çevresinde aralarında beliren anlaşmanın yankısıdır. Uzaktan marş ritminde bir melodi duyulur. Kral Duncon yanında Banquo, Macduff, Malcolm, Macbeth ve Lady Macbeth olduğu halde salondan geçerek odasına yönelir. Boş sahneye önce Macbeth girerek arkasındaki uşağa karısına gece içkisinin hazır olduğunu haber etmesini emreder. Sonra belinden hançerini çıkararak kendi kendisine konuşmaya koyulur. Cadıların kehaneti gerçekleşecek, kanlı düşünceler onu İskoçya tah-

tına götürecektir. Artık tabiat ölmüş, cinayet karanlıklar arasında parıldamaktadır. Bir çan sesi duyulur, bu herşeyin hazır olduğunu belirten bir işarettir. Macbeth elinde bıçağıyla Kral Duncon'ın odasına girer, Lady Macbeth gelmiş kocasını beklemekte, dışarda yankılanan bir baykuşun sesiyle ürpermektedir. Macbeth kanlı bıçağıyla gözükür. Cinayeti işlemiş, Kral Duncon'ı öldürmüştür. Fakat herşeyden ürktüğü, her hareket ve davranıştan bir anlam çıkarmaya çalıştığı sezilmektedir. Lady Macbeth ona bu korku ve evhamının bir delilik olduğunu söyler, kocasına cesaret vermeye çalışır. Kralın odasına tekrar girmeli, bıçağını kana bulayarak nöbetçilere sürmelidir. Macbeth'in bütün bunları yapacak cesareti yoktur. Kadın bıçağı alarak cinayetin işlendiği odaya girer. Macbeth ellerine bakmakta ve bu kanlı ellerin temizlenmesi için okyanustaki suyun bile yetmeyeceğini söylemektedir. Lady Macbeth kanlı bıçakla görünür, işte kendi elleri de kanlanmıştı, fakat birkaç damla su onları temizlemeye yetecektir. Uzaktan kapının vurulduğu duyulur, Lady Macbeth kocasını alarak kapıya yönelir, sakın olmalı, şüphe uyandırmamalıdır. Karı-koca çıkarken içeri Macduff ve Banquo girerler. Macduff kralın erken uyandırılması için kendisine emir verdiğini söyliyerek odasına yönelir. Banquo dışarıda gecenin güzelliğini överken Macduff dehşetle haykırarak döner; kaatiller kralı öldürmüşlerdir. Macbeth karısıyla görünerek ne olduğunu sorar, Banquo cevap verir; Kral Duncon öldürüldü. Salonda toplananlar bu iyi hükümdarın ölümünden duydukları acıyı anlatır, inikam için yemin ederlerken birinci perde iner.

İKİNCİ PERDE

BİRİNCİ SAHNE — Şatonun bir odası. Macbeth düşünceli bir halde oturmakta, karısı ona sıkıntısının sebebini sormaktadır. İşte, istediği olmuş, cadıların kehaneti çıkmış, İskoçya tahtına oturmuştur. Macbeth verdiği cevapta bunların gerçekleştiğini fakat yine aynı kehanete göre Banquo'nun oğlunun kiral olması gerektiğini, her bu genç adamın İskoçyadan kaçtığı biliniyorsa da dönmemesinin imkân dahilinde bulunduğunu söyler. Daha da kan akıtmak zorundadırlar, hem de hemen o gece, Banquo öldürülecektir. Salonda yalnız kalan Lady Macbeth eserin ünlü aryasını söyler; evet cinayet işlemişler, bir daha da işleyeceklerdir. Kraliyetin şeref ve ihtişamı uğruna herşeyi göze alacaklar, öldürmek, durmadan öldürmekten çekinmeyeceklerdir (La luce langue).

İKİNCİ SAHNE — Macbeth'in şatosunun bahçesi. Şato uzakta karanlıklar içindedir. yükselmekte, pencerelerinde ışıklar parıldamaktadır. Üç grup halinde kaatiller belirir. Birbirlerine görevlerini sorarlar; Kral Macbeth o gece General Banquo'nun öldürülmesini emretmiştir. Hepsî de timpani eşliğindeki koroda birleşirler; Güneş batmış, cinayet saati gelip çatmıştır. Banquo'yu sessizce beklemeli, sonra bir bıçak darbesiyle öldürmeliidirler. Banquo yanında oğlu olduğu halde yaklaşıp. Ona gecenin çok karanlık olduğunu söylemekte, karanlık gölgelerin tehlikesinden bahsetmektedir. Kral Duncon da işte böyle karanlık bir gecede öldürülmüştür, adımlarını açmalı oradan uzaklaşarak şatoya girmelidirler. Beraberce ağaçların altına yürüyüp kaybolurlar. Bir an sonra Banquo'nun feryatları duyulur; «İmdat» diye bağırarak yardım istemekte, oğluna kaçması için seslenmektedir. Oğlu bir kaatil tarafından kovalanarak sahneden geçer, gider.

ÜÇÜNCÜ SAHNE — Şatonun ziyafet salonu. Masanın etrafında başta kiral olmak üzere Lady Macbeth, Macduff, Lady Macbeth'in baş yardımcısı, lordlar ve lady'ler yer almışlardır. Misafirler kralı koro halinde selâmladıktan sonra sözü Macbeth alarak onlara sofrasına şeref verdikleri için teşekkür eder, kadehini kaldırır. Koronun cevabını Lady Macbeth'in ritmik içki şarkısı izler; şarap içmeli, karanlık düşünceleri bir yana iterek eğlenmelidirler. Şarkıyı koro tekrarlarlarken içeri kaatillerden biri girerek yavaşça Macbeth'e yaklaşıp, yüzünde kan lekesi vardır. Olayı özetler; generali öldürmüşler, fakat oğlunun kaçmasına engel olamamışlardır. Mac-

beth kaatili gönderir, birden durgunlaşmış, neşesi kaçmıştır. Eşi nesi olduğunu sorar, General Banquo gelmemiş, bu kahraman askerin henüz gözükmemesi sözde onu meraklandırmıştır. Yerinden kalkarak onun koltuğuna oturmak ister. Fakat birden koltukta Banquo'nun hayali belirir. Yalnız Macbeth'in gördüğü Banquo kuralı çığına çevirir; hayalle konuşmaya koyulur, ona kanlı saçlı başını sallamamasını söyler. Herkes şaşırmıştır. Lady Macbeth kocasına hasta olup olmadığını sorar, hayır hasta değildir, hayal oradadır, tekrar Banquo'ya bağırma koyulur, ona konuşmasını emrederken hayal kaybolur. Macbeth yavaş yavaş kendine gelir, misafirlerinden özür diler, eşi tekrar içki şarkısını söylemektedir. Herkesin neşesi kaçmıştır, gitmek üzere kalkacaklardır. Banquo tekrar belirir; Macbeth dehşetle bağırma koyulur; hayalet «cehennemden gelen ruh» diye seslenmekte, dumanlı, kana bulanmış yüzüyle kendisini korkutamayacağını hakırmaktadır. Herkes «dehşet» diye mırıldanırken hayalet kaybolur. Lady Macbeth eşine utanması gerektiğini hatırlatmakta, Macbeth ruhun kendi kanını istediğini ve bir gün bu kanın döküleceğini söylemektedir. Misafirler kalkmışlar, «Heryer kaatillerle dolu, cinayet ülkesi oldu burası...» diye söyleyerek kapıya yönelmişlerdir.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Cadıların mağarası. Ortada bir kazan kaynamakta, duvarlarda kafatası maskeleri görülmektedir. Cadıların sesleri duyulur; kedinin biri üç kere miyavlamış, baykuş üç keré ötmüş, yarasa üç defa rüzgâra karşı bağırıştır, şu halde gerekli an gelip çatmıştır. Kazanın etrafında dans etmeye koyulurlar. Bir yandan «Kayna kazan kayna, siyahlı beyazlı, kırmızılı mavili ruhlar için kayna!...» diye bağırılmaktadır. Macbeth girerek onlara ne yaptıklarını sorar, sonra kendisine geleceği söylemelerini rica eder. Cadılar ruhları çağırarak söyleceklerini bildirirler. Şimşek çakar, başında miğferiyle bir savaşçı hayali belirir ve: «Macbeth, kendini Macduff'dan koru!» diye bağırır. Macbeth bir soru sormak isterken hayal kaybolur. Yine bir şimşekle kanlı bir çocuk hayali gözükür: «Macbeth seni de kana bulayacaklar, hem de kadından doğmamış bir çocuk tarafından öldürüleceksin!» diye bağırır. Macbeth, Macduff'un kendisini öldüreceğini öğrenmiştir, fakat o öldürmeden hesabını görecektir. Yeni bir şimşekle bu defa taçlı bir çocuk hayali belirmiş, konuşmaya koyulmuştur: «Macbeth, cesur ol! Birnam Ormanı yürüdüğü zaman öleceksin!» Macbeth hırsla bağırır: «Söyle! Banquo'nun oğlu yerime geçecek mi? Cadılar soru sormamasını söylerlerken taçlı çocuk kaybolur. Macbeth kılıcını çekerek cadıların üzerine yürür, bu sırada yeraltından gaydalarla çalınan bir müzik duyulur. Sekiz kuralın hayali ve elinde bir ayna olduğu halde Banquo belirir. Macbeth hepsine deli gibi sorular sormaktadır, birden Banquo'yu görür, kılıcını çeker ve sonra «onların canı yok ki» diyerek yere yıkılır. Gözünü açtığı zaman mağrada yalnızdır, herkes kaybolmuştur. Lady Macbeth girerek kendisini aramakta olduğunu söyler, orada ne yaptığını sorar. Macbeth geleceği öğrenmek için mağaradadır. Cadıların ve hayallerin söylediğine bakılırsa Macduff'dan sakınması gerekmektedir, ayrıca kadından doğmayan bir kimse tarafından öldürülecek, Birnam Ormanı yürüdüğü zaman sonu gelmiş olacaktır. Lady Macbeth bütün bunların birer yalan olduğunu, yorumlamaya değmeyecek saçma şeylere inanılmaması gerektiğini söyler. Şimdi düşmanlarını öğrenmişlerdir; Macduff'un sato-sunu yakıp yıkacak, kendisini ve çocuklarını öldürecek, Banquo'nun oğlunu bulup yokedecekler, cinayet üstüne cinayet işleyecek, intikamlarını alacaklardır.

DÖRDÜNCÜ PERDE

BİRİNCİ SAHNE — İngiltere - İskoçya sınırında çıplak bir arazi parçası. Geri planda Birnam ormanı uzanmaktadır. Ön tarafta aralarında kadın ve çocukların da bulunduğu İskoçyalı sürgünler vatan hasretini helirten bir parçayı söylemekte, başı altında inleyen vatanlarının günün birinde kurtuluşuna olan inançlarını belirtmek-

tedirler. Macduff yaklaşarak sabırlı olmalarını, yurtlarında hüküm süren zalimin yokedileceğini ve güzel İskoçyanın tekrar mutluluğa kavuşacağını söyler. Uzaktan trompet sesleri duyulur, yanında İngiliz askerleri olduğu halde Kral Duncan'un oğlu Malcolm girer. Nerede olduklarını sorar, Birnam ormanı civarındadırlar. O zaman herkese ağaçlardan birer dal kopararak başlarına takmalarını, bu suretle kendilerini gizlemelerini emreder. Artık kanlı kaatilden, Macbeth'den öc alma zamanı gelmiştir. Koro, «Kaatil cinayetlerinin hesabını vermelidir!» diyerek yürüyüşe geçer.

İKİNCİ SAHNE — Gece Macbeth'in gatosunda bir salon. Kralın doktoru yanında Lady Macbeth'in oda hizmetçisi olduğu halde girer. Konuşmalarından Lady Macbeth'in hasta olduğu anlaşılma, kadın uykusunda durmadıktan sayıklamaktadır. Söylediği şeyleri nedimenin açıklamasına imkân yoktur. Birden Lady Macbeth belirir. Sırtında beyaz gecelik, elinde bir şamdan vardır. Gözleri esrarlı bir ışıqla parıldamakta, şamdan tutan elini uğuşturmaktadır. Uyurgezer gibidir. Doktor elini neden uğuşturduğunu sorar, hizmetçinin dediğine hakılırsa yıkadığını sanmaktadır. Lady Macbeth sayıklamaya başlar, ortalık sessizdir, işte buluşma saati gelmiştir. Görünmeyen birisiyle konuştuğu anlaşılma (Una macchia è qui tottora). Ona utanması gerektiğini söylemekte, ihtiyarda bu kadar kan bulunacağını kimin düşünebileceğini sormaktadır. O ihtiyar ki iyi bir eş ve iyi bir babaydı. Şimdi kanla kirlenmiş bu eller acaba temizlenebilecek mi, onları Arabistanın tüm parfümleri bile kandan kurtaramıyacaktır. Sonra yine birisine, Macbeth'e karşı konuşmaya başlar; «Geceliğini giy, henimle gel! Banquo öldü, mezarından kalkamaz, haydi gel artık, buradan gidelim Macbeth...» Doktor ve hizmetçi bu sözleri dehşetle dinlerler, Tanrının kadını affetmesi için dua ederler.

ÜÇÜNCÜ SAHNE — Macbeth savaş alanındaki karargâhında derin düşüncele-re dalmıştır. Düşmanlarına vatan hainleri diye seslenmekte, İngilizlerle birleşmiş olmaları onu bedbaht etmektedir. Demek kendisini öldürecek olan kişi, kadından doğmamış olan insan, Malcolm'dur. Şu halde kehanetler bir daha gerçekleşmeye başlamış, sonu gelmiştir. Ama bunu pahalı ödetecek, ölünceye kadar savaşacaktır. Birden «Öldü!» diye bağırışan kadın sesleri duyulur. Hizmetçi girerek kuralıçenin, yani Lady Macbeth'in öldüğünü bildirir. Macbeth yerinden fırlayarak bağırır: «Demek hayat yürüyen bir gölgeden başka birşey değilmiş. Bir hıdalanın anlattığı ses ve hiddet dolu hikâye. Hiçliğin imzaladığı boşluk...» içeri askerler girerek Birnam ormanının yürüdüğünü bildirirler. İşte bir kehanet daha gerçekleşmektedir. Bir an durur, kılıç ve kalkanını ister, ölüm kalım savaşına başlamıştır..

DÖRDÜNCÜ SAHNE — Şatonun önünde bir alan. Uzaktan trompet sesleri yankılanır. İngiliz askerlerinin örtün dallarla ilerledikleri görülür. Malcolm ve Macduff girerlerken, askerler hücumla geçerler, Macbeth yakalanmıştır. Macduff bağırır: «Çocuklarımdan kasabı sonuçda seni yakaladım!» Macbeth cevap verir: «Dur! Beni ancak kadından doğmayan biri öldürebilir...» Macduff konuşur: «Ben anamdan normal doğmadım, beni ondan karnını yararak aldılar...» Macbeth: «Tanrım» diye bağırarak Macduff'a saldırır, kısa bir boşuşmadan sonra ölüm halinde yaranalarak yere yıkılır. Artık ölecektir, Cehennem kehanetlerine kapılmış, dök-tüğü kanların laneti kendisini göstermiştir. Hem yeryüzü, hem gökyüzü ondan nefret etmektedir. «Taca tahta lanet olsun! Herşeye onlar sebep oldu!» diyerek son nefesini verir. Herkes sevinçle «Zafer!» diye bağırma. Malcolm girerek Macbeth'i sorar, Macduff cesedi gösterir... Ordu ve halk sahneye dolmakta, Macbeth'in esir edilen askerlerini getirmektedirler. Halk vatanın kurtuluşuna sevinmekte, Macduff'a şükranlarını belirtmektedir. Savaşmışlar, zalimi yoketmişler, İskoçyayı tekrar bağımsız bir ülke yapmışlardır.

İSTANBUL BELEDİYESİ
ŞEHİR OPERASI

Genel Yönetim ve Sahneye Koyan

AYDIN GÜN

GIUSEPPE VERDİ

M A C B E T H

(Opera 4 Perde)

Orkestra Şefi

PINO TROST

Koro Şefi

Muhiddin SADAK

W. SHAKESPEARE

Livre

F. M. PIAVE

Türkçesi

Nazım ENGİN

Dekor

Duygu SAĞIROĞLU

Kostüm

Sevim ÇAVDAR

Koreografi

Rezzan ABİDİNOĞLU

Macbeth	Mete Uğur
Banco	Mustafa İktu - Attilâ Manizâde
Macduff	İhsan Ünlüer
Hekim	Özer Sezer

Lady Macbeth	Sevda Aydan - Merâl Menderes - Diana Zambon - Selma Berk
Malcolm	Nubar Bayvert
Nedime	Handan Tuğbay - Güzide Delideniz
Uşak	Can Koral
Kaatil	Jirayır Çarkçı

Solist Bale

Semra OZMAN — Ömer SEZER — Nadya SAYINAR

Çalgıtrancılar : Süha İREN (Ş. Kor.) — Ottavio GALLO — Edit LALEŞEN — Gastone MAGGI — Garbis PAPAZYAN

Realizatör
Metin DENİZ

Reji Asistanı
Serdar ÖZTÜRK

Işık Sulhi ÜNEŞ

Marangozhane Şefi : Halit YONTAR

Terzihane Şefi : Güzin KALAFATOĞLU

Şef Teknisyen Kadri YÜKSELEN

Sahne Amiri
Asım GÜNGÖR

WILLIAM SHAKESPEARE İKİDİR AMA...

Bülent TARCAN

Büyük bir dâhi her hangi bir ismin sahibi olunca, aynı adı taşımış veya taşıyacak olanların başı derde giriyor. Zira bir tabiat kanunu olarak, dâhi olmadıkları halde onun adını taşımak talihsizliğine uğrayanlar, başka bir isme sahip olsalar belki de her an aleyhlerine dönen nisbetsiz bir kıyaslamadan yakalarını kurtarırlardı hiç değilse. Örnekler pek çok: Ne kadar ehliyetli olurlarsa olsunlar Johann Sebastian dan başka ced veya oğul ne kadar Bach varsa, J. S. in dev gölgesinde zorlukla barınırlar. Wolfgang Amadeus, babası olan Léopold'a Mozart olarak kendi aya- rında şöhet temin edebildi mi? Richard'ın zavalı oğulcuğu olan Liegfried ise Wagner adını taşımakla her halde bir Tristan yaratacak çapı elde et-

meğe muvaffak olamadı. Schubert olmasına karşılık (Arı) isimli Kırın- tı'nın bestecisi olmaktan öteye geçemeyen François, Franz'ın yanında nokta bile değil...

Garabete bakın ki dramatik İngiliz yazarı WILLIAM SHAKESPE- ARE'in de — kendisi gibi tiyatro yazarı değilse de — adını da soyadını da aynen alan bir müzisyen var. 1849 da Croydon'da doğan bu W. S., Londra'da 1931 de öldü. Ses hocası pianist ve kompozitördür. Moliue ve Reinecke gibi ünlü hocalarla çalışmış ve ses sanatı olarak önemli isim yapmıştır. Kompozisyonları içinde Do minör bir senfoni, dramatik bir üvertür, sonat, trio, yaylılar kuarteti ve ses tekniği üzerine kitabı da vardır. Yâni pek mükemmel bir hoca ve müzisyen. Ne çare ki SHAKES- PEARE denilince dünyanın sonuna kadar akla gelecek olan kimsede, adı ve soyadına rağmen o değildir. Hem eğlenceli, hem hazin...

Mamafih tiyatro yazarı Shakespeare'i müzikten yana boş sanmıya- lım. Bakın Venedik Tüccarı'nın beşinci perdesinde söylediği şu cümle- ye «Ruhunda hiç bir musikinin yer almadığı ve okşayıcı akorlardan do- ğan armoninin heyecan uyandırmadığı adamın, her türü ihanet, düzenbaz- lık ve adaletsizliğe kaabiliyeti vardır!»

Müziğe ve mensuplarına üstün bir kıvanç veriyor bu cümle ama bi- raz fazla mübalağalı! Çünkü müziğin ulu yaratıcıları arasında öyle isim- ler var ki Shakespeare'nin sıraladığı kötülüklerden nasiplerini almış değiller. Saygısızlık olmasın diye isim vermek istemem. Her neyse, ken- disi müzisyen olmadan, müziğe bu derece itibar eden Shakespeare, bunun mükâfatını konularının, en büyük besteciler tarafından ve bugüne kadar müzikle süslenmesi suretiyle kazanır. İşte örnekleri :

Operalar: FALSTAFF (1) : (Verdi), aynı konu esas adı «The Merry Wives of Windsor» olarak (Nicolai)

MACBETH: (Verdi, Bottagisio, Chelard, Taubert ve Block). Aynı konuyu telmih eden «Lady Macbeth of Mzensk» Şostakovisindir.

OTHELLO: (Rossini, Verdi)

ROMEO VE JULIETTE: (Gounod) aynı konu da Montecchi e Capu- letti (Bellini), Guillette e Romeo (Zandonai). Bu konuda Steibelt, Bark- worth, Marchetti, Vaccai, Dalayrac ve Zingarelli de bugün unutulmuş partisyonlar yazmışlardır.

HAMLET: (Ambroise Thomas), bu trajedi artık tamamen unutul- muş birçok partisyonların da yazılmasını temin eder: Gasparini, Dome- nico Scarlatti, Saverio Mercadante, Kont Gallenberg ve diğer birkaç bes- teci Hamlet'i opera haline koymuşlardır.

YAZ GECESi RÜYASI : (Midsummer Night's Dream): Bu komedi için Mendelssohn bir şahaser olan üvertür ve sahne müziği yazmıştır. Günümüzde bu konuya Benjamin Britten müzik katmış bulunmaktadır.

1639 da İngiltere Kralından tiyatro inşaaası müsaadesi alan Avenant 1668 de öldüğü zaman karısı ve oğlu bu tiyatroyu yaşatma uğruna yenilik- ler yapmak istemiş ve (Fırtına)'yı Opera haline koymuşlardır. (Tempest) için çağımızda Sibelius de sahne müziği besteledi. Henry Turcell de Yaz Gecesi Rüyası'nı 1692 de The Fairy Oveen adıyla Opera tarzına adepte

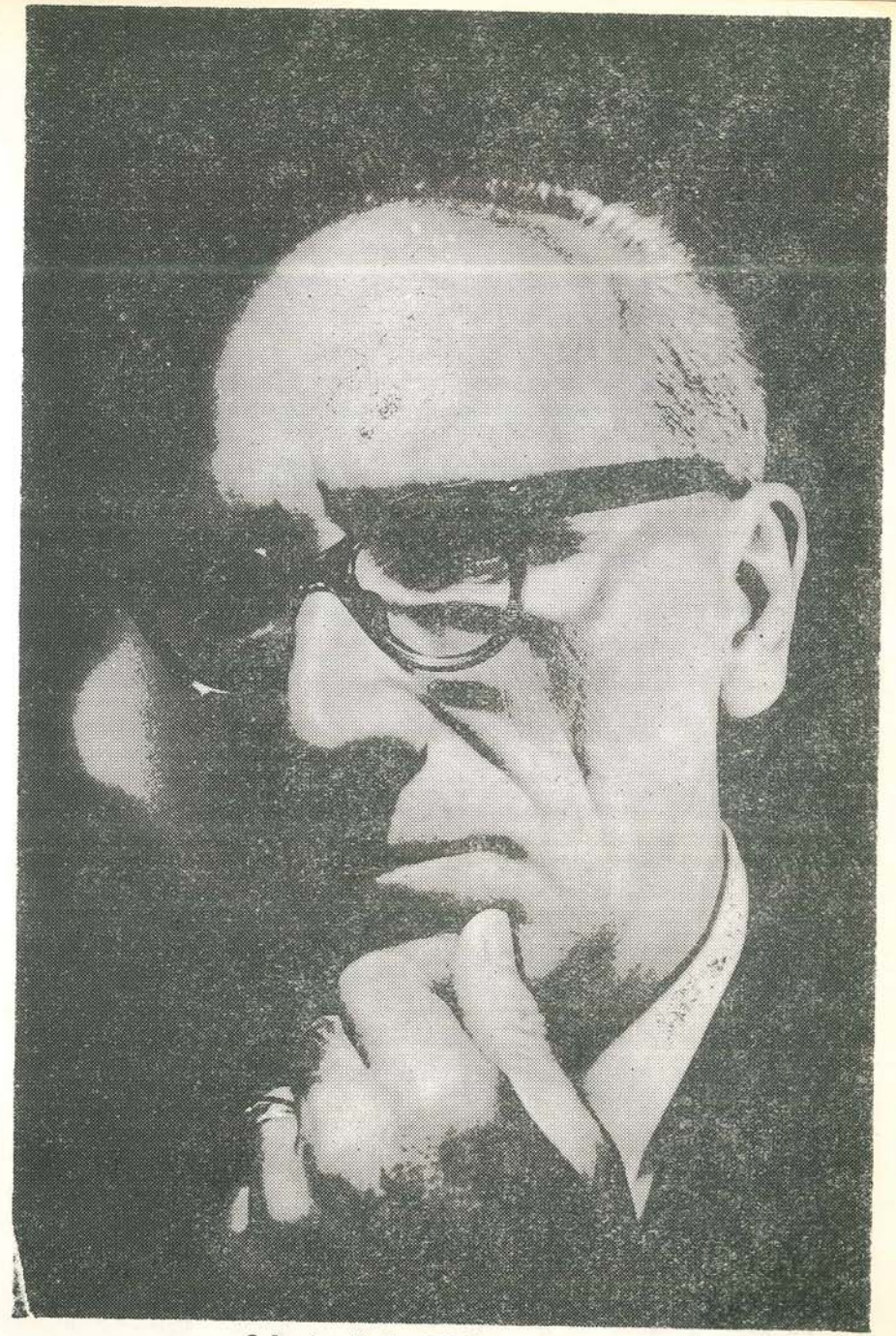
(1) FALSTAFF, karakter olarak yeni bestecilere de ilham vermiştir. At the Boar's Head, HOLST'un ve Sir Johan in Dove, V. Williams'ındır.

etmiştir. 1798 de Reinhardt ve Zumsteg (Fırtına) üzerine partisyonlar yazmışlardır. Aynı konuya Ambroise Thomas'ın de bir ballet yazdığını biliyoruz. Çağımızın genç kompozitörlerinden Giselher Klebe de 1959 da SEZARIN KATLI (Die Ermordung Ceasars) adlı tek perdelik bir partisyon yazdı.

Şimdi senfoni alanına geçelim: Romantiklerin başında Shakespeare'e delice hayran olan Berlioz'un ROMEO ET JULIETTE'i muazzam bir dramatik senfonidir. Çaykovski (Fırtına, Hamlet ve Romeo ile Juliyet) isimli üç senfonik partisyon yazmıştır. Richard Strauss'un da MACBETH isimli bir senfonik şiiri vardır.

SHAKESPEARE, Lied bestecilerini de ilgilendirdi. Hugo Wolf bunlardan biridir. Strawinsky'nin hayli yeni eserleri arasında (Three Songs From Shakespeare) bulunmaktadır.

Bütün bunlar bize büyük dram yazarının kompozitörler için ne tükenmez ilham'ar sağladığını gösteriyor. İnsan ruhunun en kuytu ve karanlık köşelerine giren bu dâhinin eserlerinin bugünkü en ileri müzik eğilimi olan elektronik müzik ile de ifade edildiğini görürsek yine de şaşmamalıyız.

Orkestra Şefi : PINO TROST

MACBETH VE VERDİ

A. Mazhar KUNT

Verdi'nin hayatında politikanın büyük bir yer aldığı malumdur. Sanatçı fevkalâde bir istidada ve tecrübeye sahip olmasaydı, bu merak onu müzik sahasında bir hayli geri bırakabilirdi. Ama onun çok kısa zamanda opera besteleyebilme kabiliyeti, ayrıca tiyatro sanatının inceliklerini iyi kavramış oluşu, besteciyi müzikte, bilhassa opera janrında dünya çapında bir kıymet olarak ortaya çıkarmıştır. Verdi gibi, sahne hilelerini iyi bilen bir sanatçı, ortaya çıkabilecek müzikal düşüklükleri, bu tarafla telâfi ederek kendini gene sevdirmesini başarabilirdi. Fakat o öyle yapmamış, klişelerden, ucuz başarılarından daima kaçınmış, bilâkis kendine has bir tarz ve sanat anlayışı ile, gerçek büyüklük seviyesine erişebilmiştir.

Macbeth, onun bu seviyeyi açıkça göz önüne seren eserlerinden biri olarak kabul edilir. Bununla beraber, Verdi gibi bir üstadın bu eseri çok daha güzel besteleyebileceği de öteden beri münakaşa konusu olmuştur. Verdi Macbeth'i bestelediği zaman otuz dört yaşındaydı. Bu yaştaki olgunluğunun, bir Shakespeare eserini ne derece değerlendirebileceği de ayrıca kaale alınacak bir noktadır. Bu hususta hüküm vermeden önce, o çağda İngiltere dışında kalan memleketlerdeki Shakespeare anlayışını da hesaba katmak gerekir. İngilterede bile uzun zaman büyük bir şair olmaktan ziyade romantik bir sahne yazarı olarak görülmüş olan Shakespeare'in lisani -ki bugün en kıymetli tarafı olarak kabul ediliyor- ya-

bancı memleketlerde büsbütün takdir edilemiyordu. Başka dile çevrilmiş haldeki bir Shakespeare eserini, modern zevke uygun bir tarzda opera haline getirmenin ne derece zor bir iş olduğu böylece kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Verdi'nin böyle bir işe girişmesi, bize, sanatçıdaki Shakespeare hayranlığı hakkında biraz olsun fikir verebilir. Verdi'nin Macbeth'den daha karışık ve tehlikeli bir konu olan «Kral Lear» i daha önce opera yapmak istemiş oluşu da, aynı kanaati kuvvetlendiren bir keyfiyettir.

Opera konusu olarak Macbeth'in seçilişinde rol oynamış olan başka bir gerçeği de zikretmeliyiz. 1847 yılı baharında, eserin ilk temsil edildiği Floransa'da iyi bir tenor bulmak pek zordu. Bu sebeple Macbeth rolünün bariton sese uygun olacağı düşünüldü ve tenor sesi, ikinci derecedeki rolere hasredildi. Livre Piave gibi, devrin en usta yazarına ısmarlandı. Verdi önce eserin nesir halinde komple bir metnini istedi. Maksudı, konunun akışını istediği mecraya sürükleyerek, ilham ve fikirlerini kendince değerlendirebilmektir. Netekim, Macduff ve Malcolm da dahil olmak üzere, bazı şahısları ana karakterlerinden ayırmakla beraber, Shakespeare'in eserine umumiyetle sadık kalmıştır.

Shakespeare'inkine nazaran en büyük değişiklik Macbeth'in karakteri üzerinde olmuştur. Eserin aslında Macbeth trajedinin ağırlık merkezini teşkil eder. Burada karşımıza çıkan Macbeth, asil ruhlu olduğu kadar mükemmel bir askerdir. Karısının tahakkümü ve ihtirasları onu sinir buhranlarına hatta cinayete götürecektir kadar zayıf iradeli ve hassastır ama, bu noksanlıklar ruh azaletini örtmeyecek şekilde belirtilmişlerdir. Operada ise, azaleti ve ihtiraslarına karşı olan mücadelesi ve tereddütlerine hiçbir surette temas olunmamış, alelade bir melodram kahramanı seviyesine indirilmiştir. Verdi, Macbeth'i iyi ve fena tarafları, ihtiras ve zaafılarıyla tipik bir beşer nümunesi olarak karakterize etmeliydi. Shakespeare'i bu kadar sevdiği ve tahlil etmeye çalıştığı halde, onun kahramanlarını bütün taraflarıyla ele almayıkonusu Shakespeare'den alınan ilk eserlerinde laikle bağaramamıştır. Buna ancak, livre yazarı Boito'nun yardımıyla, Otello'da erişecektir. Gerçekten Otello, Verdi'nin, Shakespeare'deki prototipine en yakın ve en kuvvetli şekilde karakterlendirdiği opera olmuştur. Macbeth operasında, eserin ağırlığı ve baş kahramanı Lady Macbeth gibi görülmektedir. Bu rol gayet incelikle işlenmiştir. Gerçi baştaki aryası, bir bakıma, rolün az tesirli yerlerinden sayılırsa da, daha sonra bu durum tamamen tersine bir gelişme gösterir. Macbeth'le Macduff'ın baştaki düeti de, pek kısa ve sathî tutulmuştur. Verdi'nin başka operalarında rastlanan tenor bariton düetlerinin şahaneliğini burada pek bulamayız. Lady Macbeth rolünün başlardaki nisbi kuruluşuna mukabil, meselâ «La Luce langue» ariasındaki hassas ifade, Lady'nin zihnini kemiren şüphelerin ortaya çıkışını, allegro vivo muvmanı ile ruhundaki karanlığın dağılımı ve nihayet cabaletta ile ortaya çıkan hafifliği, sahne müziği olarak çok iyi belirten değerdedir. Lady Macbeth'in içki şarkısı (brindisi) her ne kadar ilk Verdi operalarında çok rastlanan toplu sahnelerdeki emsalinin tekrerrüri gibi görünürse de, iyi bir soprano elinde, gerekli tesiri sağlayacak kudrettedir. Eserin en başarılı ve Verdi'nin nevi şahsına münhasır güzelliğini gösterdiği yerlerinden biri muhakkak ki, uykuda gezme sahnesidir. Burada besteci, seyirci üzerinde Shakespeare'in dramındakine muadil bir nevi müzik deklamasyonu kullanmış, aynı dramatik seviyeye müzik yolu ile erişmeyi başarmıştır. Verdi bu sahneyi müzik bakımından daha önceki, Duncan'ın öldürülmesini takip eden sahneye bağlama teşebbüsünde bulunmamıştır. Hlabuki daha sonraki operalarında bu gibi nefis bağlantılar sık sık görülür. Başlarda bir kromatik ostinato ile birlikte kısa bir stakato

figürü, Lady Macbeth'in ellerini oğuşturma hareketini buradaki aksiyona ustalıkla intibak ettirir. Frazlarda nihayete kadar gitgide gelişen melodik incelik, heyecanlı «andiam» repetisyonlarıyla ağır bir kadansa bağlanır ve üst re bemole kadar yükselerek dekregendo halinde kaybolur.

Operadaki Macbeth rolü, gerçi Lady Macbeth'e nisbetle daha sathî işlenmiş sayılırsa da, yer yer bu rolün de büyük değer taşıyan kısımları yok değildir. Meselâ, hançer konuşması, müzik olarak eserin aslındaki dramatik seviyenin üzerindedir. Macbeth'in korkuya kapılış ile, karısının sinir buhranlarını örtmek için yaptığı teşbbüsler arasındaki tezat çok bariz ve tesirli ifadelendirilmiştir.

Verdi, Macbeth'in konusunu çok sevdiği için sahneye konuluşunda en ufak teferruat üzerinde titizlikle durmuştur. Meselâ Banquo'nun hayalinin sahnede nasıl görüneceğini bizzat kendi tayin etmiş, bu rolü oynayacak sanatcının, kendi yerine manken kullanılmasını istemesi karşısında müthiş kızmıştır. Ona göre, Banquo'nun hayali yüzü ve bedeni itibarile hakikisine benzemeli ve etten kemikten bir insan olarak sahnede canlandırılmalıdır. Mizansenin çok iyi olması için, Londra'dan Shakespeare eserlerinin rahneye konuşunda ihtisas sahibi otoritelerin fikir ve tavsiyelerini bile alacak derecede merakla çalışan Verdi, oyun ortaya çıkana kadar etrafı kasıp kavurmuş, ama neticede eseri başarı ile temsil ettirmiş ve seyirciye sevdirmesini bilmıştır.

1865 de Macbeth Paris'de temsili edileceği zaman Verdi, eseri yenibaştan ele almış ve üzerinde çok esashı tadilat yapmıştır. Verdi gibi bir şahsiyetin, ilk bestelenişinden on sekiz yıl sonra aynı eseri, hem de çok önemli şekilde elden geçirmesinin önemini belirtme lüzum yoktur. Bugün her yerde ve İstanbul Operasında da, eser, bu tadil edilmiş şekle temsil olunmaktadır.

Bas MUSTAFA İKTÜ

(Banco)

12 Haziran 1938 tarihinde Salihli'de doğan sanatçı, 1952 de Ankara Devlet Konservatuvarına girerek dört yıl korno tahsilinden sonra şan bölümüne geçmiştir. Altı yıl şan öğreniminde Carlo Galeffi ve Saadet İkesus'dan şan dersleri almış ve 1961-62 ders yılı döneminde Konservatuardan mezun olmuştur.

1962 de Ankara Devlet Operasına giren Mustafa İktü, çeşitli operalarda rol almıştır. Bu yıl operamız kadrosuna intisap eden sanatçı, Macbeth operasında Banco rolündedir.

Soprano **MERAL MENDERES**
(Lady MACBETH)

Bariton **METE UĞUR**
(MACBETH)

MACBETH'İN İLK TEMSİLLERİ

«Sanat'da güzel olan herşeyi kabul ederim. Olağanüstü sanat okulu diye birşeye de inanmam. Kwançhiyida, neş'eliyi de dehşet veren, şeyleri de, büyüğü de küçüğü de severim. Kısaca, bence olması gerekeni; gerçeği ve güzeli...»
Giuseppe Verdi'nin çağının ünlü ressamı Morelli'ye yazdığı bir mektuptan.

Faruk YENER

Büyük İtalyan bestecisinin önemli gençlik eserlerinden olan «Macbeth» in ilk temsili bitince Verdi büyük gösterilerle selâmlanmış, sanatçı bunları yirmi defa sahneye çıkararak karşılamak zorunda kalmıştı. Operanın bu şekilde doğmasına rağmen daha sonraki oynanışlarda ilginin azaldığı, bu arada tenkitçiler tarafından zaman zaman hırpalandığı görülmüştür. Gerçi Shakespeare'in ölümsüz oyununun o çağlarda çok sevilen bir bestecinin müziğiyle kaynaşmış olması seyirci çekebiliyor, opera muhtelif Avrupa şehirlerinde yer alıyordu ama yılların bazı görüşlere getirdiği yenilikler durumu değiştiriyor, ilgi yavaş yavaş kayboluyordu. Verdi değişimi sezmişti. Bir mektubunda bunu şöyle belirtiyor; «Herşeyi insaf ölçülerine vurarak yargılasam Macbeth'in bir «fiasco» olduğunu kabul

etmem gerekiyor. Fakat itiraf edeyim ki böyle bir sonuca da lâıyk değil... İyi bir şeyler yaptığım kanısındayım... Demek ki beni yanıltan bazı sebepler var...» Uzmanlar ve tenkitçiler Verdi'nin yanlıtıcı dediği bazı şeylerin genel olarak müzikte değil, metinde bulunduğunu söylüyorlar. Ünlü Fransız uzmanı Léon Escudier'nin bir yazısından alınmış olan şu satırlar bu gerçeğin yankısıdır: «Macbeth'in metnini beğenmedim, Shakespeare'in ruhunu yansıtmaktan uzaktı. Macbeth'i çocukluktan başlayarak defalarca okumuş, okumuştum... Her elime alışta bende derin heyecanlar uyandıran eserin metninden hiçbir vakit duygulanmadım...» Metin şairi Piave avukattı, İngilizcesi iyi değildi. Verdi için yeni bir şey hazırlarken Shakespeare'in şiiriyetine ulaşamamış, İtalyanca çevirisi yetersiz kalmıştı. Verdi partiyonu tamamladıktan sonra kendi kendine bir türlü tatmin olamamıştı. Bunu ilk temsil için yapılan provalardan da anlamak mümkündür. Önce sopranoyu beğenmemişti. Marianna Barbieri - Nini adlı bu kadın çağın ünlü yıldızlarındandı. Ancak bestecinin istediği niteliklere sahip değildi. Bu durum eserin tam 152 defa prova edilmesine sebep oldu. 1848 Napoli temsiliinde bir başka yıldız soprano görevlendirildi. Eugenia Tadolini yine devamlı provalardan sonra Lady Macbeth'i oynadı. Fakat temsilden sonra Verdi'nin hâtıralarına şu satırların katılmasına sebep oldu: «Signora Tadolini çok çekici bir kadın, halbuki Lady Macbeth'in çirkin ve şeytani bir tip olmasını isterdim. Signora Tadolini gerçekten güzel şarkı söylüyor, halbuki Lady Macbeth'in tüm anlamıyla teganni etmesini isterdim. Signora Tadolini'nin açık, berrak ve güçlü sesi var Halbuki Lady Macbeth'in pash, karanlık, sisli bir ses olmasını tercih ederdim.» Verdi bu eser'e «İtalyan Müzikli Dramı» na ilk bellibaşlı örneklerden birini kazandırmıştır. Macbeth ustaca kaleme alınmış parçalar ihtiva ediyor, hatasız bir orkestralama tekniğine dayanıyordu. Fakat bütün bunlar ilginin 19 uncu yüzyıl sonlarına doğru tamamen kaybolmasına yetmemişti. Verdi eseri yıllar geçince yeniden ele aldı. Macbeth Paris'de temsil edilecekti Partisyonda bazı ufak değişiklikler yaptı, Paris halkının zevkine uygun bir de hale kattı. Bu da müspet sonuç vermedi. Nihayet 20 nci yüzyıl başlarında Wagner'e karşı Franz Werfel adlı bir şair Verdi'nin ilk çağ operalarını almancaya çevirerek değişik buluşlarla sahneye koymayı düşündü. Von Schuch ve Gustav Mahler gibi büyük orkestra yöneticilerinin yaptığı denemeler büyük başarı sağladı. Gelenekçi şarkı tekniğine bağlı kalmıyor, ritm yeni bir görüşle hallediliyor, değişik, renkli sonuçlar alınıyordu. İtalyada çoktan unutulmuş olan bu operalar Almanyada geniş ilgiyle karşılanmıştı. Toscanini 1926 yılında Viyana Devlet Operası direktörü Tietjen'e yazdığı şu satırlarla bu çalışmalarına karşı duyduğu hayranlığı belirtir: «Eski İtalyan operalarının nasıl oynanacağını galiba artık Almanlardan öğrenmemiz gerekecek.» «Macbeth» Shakespeare'in 1604 - 1608 yılları arasında yazdığı dört büyük oyundan sonuncusu, Verdi'nin on birinci operasıdır. Eser, yapısında kullanılan başlıca iki melodiyle işlenmiş kısa bir uvertürle başlar.

Soprano **MERAL MENDERES** — Tenor **AMEDEO ZAMBON**
TURANDOT Operasında

Sevda Aydan

SANAT DERGİSİ

MART 1965

SAYI: 4

istanbul operası

**BU SAYIDA:
ŞEN DUL**

Fiyatı: 150 Kuruş

**TIYATRO MEVSİMİNDE ÇIKAR
SANAT DERGİSİ**

**istanbul
operası**

YIL : 1

SAYI : 4

İmtiyaz sahibi :

İstanbul Belediyesi Şehir Operası

Müdürlüğü adına :

Şehir Operası Müdürü

AYDIN GÜN

★

Yazı işlerini fiilen idare eden

Mesul müdür :

SERDAR ÖZTÜRK

★

İdare yeri :

Şehir Operası Müdürlüğü

Tepebaşı - İSTANBUL

Telefon : 44 79 53

Bu sayıyı hazırlayan :

HÜSAMETTİN BOZOK

★

Kişiler :

Hüner Kişi Atelyesi

★

Dizgi ve baskı :

Baha Matbaası, İstanbul

Basıldığı tarih :

18 Mart 1965

FİYATI 150 KURUŞ

Franz Lehar
(1870 - 1948)

«Şen Dul» u yazdığı yıllarda (1906)

Yaşlandıkça Güzelleşen

ŞEN DUL

Üzerine

Yazan :

FRANZ LEHAR

ÇOCUKLARIM; — sayısı otuzu aşkındır, sahne eserlerim — hemen durmadan yolculuk eder. Birinin, ya da ötekinin, dünyanın şu ya da bu köşesinde iyi karşılandığını bildiren bir haber almadığım gün yoktur. Hele, «Şen Dul», bütün müzikli sahnelerde oynanmıştır. Pek çok sayıda beyaz, Amerika'nın zenci mahallelerinde kara ve Asya'da sarı Danilo'lar, yine kendi renklerinden «Şen Dul» ları, - milyonluk servetiyle - alıp götürmüşlerdir. Birinci Dünya Savaşı yıllarında Sibirya'daki esir kamplarında birçok subay ve teğmen «Hanna» ve «Namuslu Kadın» rollerini oynayarak, arkadaşlarına hoş vakitler geçirmiştir.

«Şen Dul», hemen bütün kültür dillerine çevrilmiş, çok defa iznim olmadan basılmış, çoğu zaman da, yetkisiz kişilerce tanınmaz kılığa sokulacak kadar alt üst edilmiştir. Ama, bütün bunlar, onun sağlam yapısını hiç de bozmamıştır; işte şimdi de sapsağlam otuzbeşine bastı. Güzel bir kadın için hiç de çok değil.

«Şen Dul», ilk olarak Viyana'da, 30 aralık 1905 gecesi, "Theater an der Wien" tiyatrosunda oynandı. Fakat, daha önce, hiç hoş olmıyan bazı zorluklarla karşılaştım. Eserin tutmıyacağına inanmış olan tiyatro yöneticileri, yeni dekor ve kostümler yapılmasına bile karşıydılar. Hattâ: "Bunun neresi müzik!" diyorlardı. Ama sonunda, iki yüzüncü oynanış dolayısıyla şerefime bir tören düzenlediler, bir de anı madalyası yaptırıldılar; madalyaya ne yazılsın diye sorduklarında: "Bunun neresi müzik!" cevabını verdim ve böyle yazıldı.

«Şen Dul» a büyük bir başarı sağlıyan sadece müziği değildir; bunu eserin bütününde aramak gerekir. «Şen Dul», karakteristik ilk aşk operetidir ve bu yeni biçim o güne değin hiç denenmemiştir. Güzel kadının başından geçenler - taşkın bir mutluluk, acıklı ayrılışlar, sevimliler, vazgeçişler - ve nihayet komedinin güzel bitişini pek çok kişinin de yaşamak istemesi, Şen Dul rolüne herkesi hayran bırakıyordu. Başka eserlerin kadın tiplerinde insiyatifin hemen hiç olmamasına karşı, «Şen Dul» un, bir artistin kişiliği için geniş bir serbestlik tanınması ve rolün enerjik olduğu kadar sevimli görünmeğe de imkân vermesi, hemen her sahnede çoğu değişik biçimlerde oynanmasına yol açmıştır. Aşk'la oynanırken ortaya çıkan çelişmeler de esere ayrı bir çekicilik katıyordu.

«Şen Dul» rolünün karakterine karşı olarak ele alınan «Namuslu Kadın» tipinin yelpaze sahnesi pek hoştur. Çoğu sahnelerde klâsik Fransız komedisi inceliği vardır. İşte bütün bunlardan ötürü, sadece müziğin değil, fakat ustaca hazırlanmış metnin de başarında payı olduğunu söyleyebiliriz. «Şen Dul» la daha önce meşgul olan besteci Heuberger'in yerinde bulunsaydım, gerekli hafif Slav havasını daha iyi belirtebileceğimi sanıyorum.

«Şen Dul» opereti, evlenmelerini hazırladığım ve «Dudaklar susuyor... ke-manlar fısıldıyor...» valsinde anlaştıklarını bildiren binlerce kişiden mektup almama yol açtı. Bir kadın, şöyle yazıyordu: «Bütün ömrümce peşimi bırakmayan bir olayı size bildirmeden edemeyeceğim...» Kadın, «Şen Dul» un valsini ilk dinlediğinden az sonra ölen genç anasını hatırlayıp hatırlayıp, ağlıyordu.

Bazı sanatçıların Şen Dul rolünü oynarken duydukları aşırı heyecan ve ilgi gerçek facialara da sebep oldu. Günün birinde benden, Şen Dul rolü için güzel olduğu kadar da güçlü bir artist adı vermeme rica etmişlerdi. Çok yıllar önce pek genç, fakat büyük istidadı ile dikkatimi çekmiş olan birini hatırladım. Provaya gittiğimde kadının hiçbir işe yaramadığını söylediler. Gerçekten ben de güçlükle tanıdım onu; karşımda ihtiyarlanmış ve çirkin birisi vardı. Kadın bana: «Bir yanlışlıkla çağrıldığımı sandığımı, fakat buraya, sefaletten kurtaracak biraz para verilir umuduyla geldiğini...» söyledi. Hayatındaki bu değişikliğin nedenini sorunca, «Şen Dul» u oynarken Danilo'ya gerçekten tutulduğunu ve onu kıskançlık yüzünden öldürdüğünü, bir süre yattıktan sonra geçenlerde bırakıldığını anlattı.

1910 yılında «Şen Dul» ömrünün ilk parlak başarısını kutlarken, on değişik dilde ve üç yüz otuz sahnede on sekiz bin defa oynanmış bulunuyordu. Şimdiye kadar kaç defa oynandığını kesin olarak söyleyemeyeceğim.

«Şen Dul» un en çok oynandığı sezonlarda akla hayale gelmez şeyler olurdu. Birleşik Amerika'da «Merry Widow» adını her şeye verdiler. «Şen Dul» şapkaları, giysiler, kombinezonlar, eldivenler, iskarpinler, yelpazeler, kibritler ve purolar çıkarıldı, piyasaya. Bir gazete bir defasında bütün bir sayfasını bu çeşitten «Merry Widow» buluşları için New-York duvarlarını kaplayan ilanlarla doldurmuştu. Jübilelerde «Şen Dul» için hep yeni tuvaletler hazırlanı-

Franz Lehar'ın son fotoğrafı
(5 ağustos 1948, Bad Ischl)

yor ve böylece yeni moda, sahneden lânse ediliyordu. Paris'te, Londra'da, New York'ta hep böyle oluyordu. Büyük moda evleri Şen Dul'u giydirmek için birbirleriyle yarış ediyorlardı. Karikatüristlere de epeyce konu çıkıyordu. «Dudaklar susuyor» valsinin başlangıç notaları altına: «Fena değil», «Pek fazla çalınıyor», «Eu vals bizi çileden çıkarıyor» diye yazılıyordu.

«Şen Dul» opereti ile, kapanmak tehlikesinden kurtulan sahneler az değildir. Meselâ, ünlü Norveç yazarı Bjornsson'nun oğlunun yönettiği Oslo tiyatrosu kapanmaktan böyle kurtulmuştu. Bjornsson «Şen Dul» dan hayli para kazanıp da opereti kaldırdıktan sonra şöyle bir karikatürün çıktığını hatırlarım:

«Bjornsson «Şen Dul» un anısına dikilen bir taş önünde ve mezar başında konuşur gibi: 'Huzur içinde yat, sen benim hayatımı kurtardın' der.»

Hiç değil bir jübile, ya da ilk gece orkestrayı yönettiğim tiyatroların sayısını hatırlayamıyacağım. Fakat, Avrupa'daki bütün ülkelere ve pek çok deniz aşırı yere çağrıldığımı, bu arada Çarlar Rusyası'nda da «Şen Dul» u yönettiğimi söyleyebilirim. Petersburg'da verdikleri altın defne dalının sahibi olmadığını sonradan anlamıştım. «Şen Dul» geniş Rus ülkesinde öyle büyük bir

etki yaratmıştı ki, benimle hiç ilgisi bulunmayan "Franz Lehar Operetleri" bile oynandı. Bundan ötürü duyduğum hayreti belirttiğim zaman, Ruslar: "Üzülmeğin bu işten kimsenin metelik aldığı yok" cevabını vermişlerdi.

«Şen Dul», şimdi otuzbeşinde bir kadın. Kadınlar yaşlandıkça yüzleri kırışır ve bundan ötürü de «Şen Dul» biraz yenilik ister, diyorlar, bazı bazı. Bana kalırsa «Şen Dul» da bulmak istedikleri kırışıklar eserde var olmayıp, sonradan uydurulan yanlardır. Ona parçalar, eklemeler katmakla yetinmediler, otuz tablolu revü biçimine bile soktular. Hattâ ben bile bir ara «Şen Dul» u daha genişletip, bir başka biçime koydum. İşte o zaman — galiba ancak o zaman vaktim olduğundan — «Şen Dul» un bir uvertürü bulunmadığı aklıma geldi. Melodilere herkesin kulağı alışık olduğundan geniş ölçüde kontrpuvan oyunlarıyla hazırlanacak bir uvertür halka kolaylıkla sevdirebilirdi. Ben de böyle yaptım. Uvertür ilk olarak Salzburg'da Viyana Filârmonik Orkestrası tarafından çalındı. Ben de bunu, bana verilen onur halkasına karşılık olsun diye Viyana şehrine adadım.

Bence eserin en güzel biçimi ilk şeklidir. Yeni bir cıgır açmış ve büyük başarı kazanmış olan yapısında hiçbir değişiklik gerekmez. Fakat günün gereği, bale birinci plâna alınabilir, biraz.

Lehar

FRANZ LEHAR

Yazan :
CELÂL ESAD ARSEVEN

OPERETLERİYLE meşhur olan Lehar'ın ismini işitememiş kimse hemen hemen yok gibidir.

Lehar'ın orkestra yönetişini ilk defa Viyana'nın büyük konser salonunda görmüştüm. O sıralarda benim yazmış olduğum "Şaban" opera komiği de Viyana Volkstheater tiyatrosunda temsil edilmeye başlanmıştı. "Şaban" ın provalarını görmeğe gelen Lehar'la tanışmış ve ahabap olmuşum.

Eserlerinin bazılarını gerek Paris'te ve gerek İstanbul'da seyretmiştim, fakat kendisini görmemişim. Onu uzun boylu, solgun benizli, dalgın bakışlı, matruş, yaşlı bir adam gibi tasavvur ederdim. Halbuki, kısa boylu, dolgun ve genç çehreli, kumral saçlı ve gayet nazik ve mütevazı buldum.

Offenbach'lar, Audran'lar gibi meşhur operet müellifleri arasında halkça eserleri en çok sevilen Lehar'ın müzik parçalarını Viyanalılar, gezerken, çalışırken, otururken durmadan söylerler. Her sınıf halkın bu kadar sevgisini kazanmış bir operet müellifi hemen yok gibidir.

Lehar'ın operetlerindeki müzik birer şarj mahiyetinden ziyade tam bir operet müziğidir. Wagner'in, Grieg'in müziği nasıl fırtınaları, gök gürlemelerini, dalgaların sesini tasvir eden bir müzik ise, Lehar'ın müziği de çiçeklerin, kuşların ve aşkın müziğidir.

Bu sevimli ve nazik üstat bir gün beni Viyana'daki apartmanına davet etmişti. Beni kabul ettiği büyük salonunda iki piyano ve kafes içinde bir tarla kuşu vardı. Kuşu bana göstererek :

— İşte benim ilham kaynağım, demişti.

İstanbul'a avdetimde Hilâl-i Ahmer (Kızılay) menfaatine bir konser vermesi için Lehar'ı buraya davet ettik. Tepebaşı'ndaki tiyatrodaki idare ettiği orkestra ile çaldırdığı parçalar büyük alkışlarla karşılandı.

1870 senesinde Macaristan'da Komaron şehrinde doğan Lehar, 1882 den 1888 e kadar Prag Konservatuvarında keman tahsil etmiş ve Belediye Tiyatrosunda keman çalmıştır. 1902 tarihine kadar Macaristan'da ve Trieste'de askerî muzikalarda şeflik yapmıştır. 1902 sıralarında, yani otuz iki yaşlarına doğru, opera ve operetlerini yazmaya başlamış ve memuriyetinden ayrılmıştır. İlk önce "Kukuşka" isimli eserini yazmıştır. Rusya'da geçen bir vakayı tasvir eden bu eser ilk olarak Leipzig şehrinde, daha sonra Budapeşte operasında ve daha sonra da Viyana'da Volksoper tiyatrosunda temsil edilmiştir.

Yazdığı yirmiden fazla operet arasında en şöhret kazanan ve sevilenler "Lustige Witwe" (Şen Dul) ve "Wo die Lerche singt" (Tarla Kuşu) eserleridir.

Lehar'ın operetleri Viyana, Paris, Londra, Berlin gibi büyük Avrupa şehirlerinde ve Amerika'da on bin defadan fazla temsil edilmiştir.

İstanbul'da Türkçe İlk Viyana Operetleri

Yazan :

BURHAN ARPAD

İSTANBUL'DA Saray dışındakilerin de komik opera ve operet görüp dinlemeğe başlaması Ondokuzuncu Yüzyıl sonlarına rastlar. Gedikpaşa Tiyatrosu'nda Serope Bengliyan topluluğunun Türkçe sunduğu Fransız komik operaları, İstanbul orta sınıf halkın hafif müzikli Avrupa tiyatrosuyla ilk tanışmasıdır. 1872-1874 yıllarında Gedikpaşa'da: Offenbach'tan «Orfe Cehennemde» ve «Güzel Helen», Lecoq'tan «Madam Ango'nun Kızı» oynanmıştır. Bunların dünya prömiyerleri Paris'te 1858, 1864, 1874'te verildiğine göre, Serope Bengliyan topluluğunun başarıları kolayca anlaşılır.

Müzikli tiyatro alanında Meşrutiyet, önceki dönemden daha az verimlidir. Serope Bengliyan tiyatrosunun repertuarından sadece Çuhacıyan'ın eserleri tekrarlanmış, bir de K. Bengliyan Tepebaşı Tiyatrosu'nda 1912 yılında Milli Osmanlı Operet Kumpanyası firması altında Victor Roger'den «Matmazel

Clarette'in Askerliği» ni yeni olarak sunmuştur.

İstanbulluların unutamadıkları Türkçe Viyana operetleri dönemi ise, sadece bir sekiz on yıl sürer. Bu sürede Sahir Opereti, Yeni Operet, Hale Opereti, Sabık Hale Opereti Sanatkârları, Türk Opereti, Süreyya Opereti firmaları şehrin daha çok Şehzadebaşı, Kadıköy ve Tepebaşı semtlerinde ve ramazanlarda aralıksız, kışları haftada birkaç defa oynayarak, müzikli Türk tiyatrosu repertuarına sekiz Viyana opereti kazandırmışlardır. Elimdeki notalara, program ve fotoğraflara, kendi izlediklerime ve bazıları henüz hayatta bulunan eski operetçi dostlarımla anılarına dayanarak bu Viyana operetlerinin ilk temsil tarihlerini, çevirenleri, cınıyan toplulukları şöyle sıralayacağım:

Leo Fall: İstanbul Güllü (Türkçesi: C. Sahir), Sahir Opereti, 1912-22 sezonu.

İlk operet sanatçılarından
Celâl Sahii

Hale Tiyatrosunda «Luxemburg Kontu»
ve «Şen Dul» temsillerine ait el ilanı

Franz Lehar: Tarla Kuşu (Türkçe-
si: C. Sahir), Sahir Opereti, **1921-22**
(Şehzadebaşı Ertuğrul sineması).

E. Kalmann: Çardaş Fürstin (Türk-
çesi: M. Enver), Sahir Opereti, **28 mart**
1922 (Şehzadebaşı Ertuğrul sineması).

Franz Lehar: Graf von Luxemburg
(Vedat Örfi), Hale Opereti, **Nisan 1923**,
(Kadıköy, Hale sineması).

Franz Lehar: Şen Dul (M. Enver),
Sabık Hale Opereti Sanatkârları, **6 ma-**
yıs 1923, (Tepebaşı Tiyatrosu).

E. Kalmann: Sevda Ticarethanesi -
Faschingsfee (C. Sahir), Sahir Opereti,
14 ocak 1926, (Ferah Tiyatrosu).

Oscar Strauss: Vals Hâtırası - Ein
Walzertraum (M. Enver), Sahir Opere-
ti, **18 mart 1926**, (Şehzadebaşı, Türk sa-
lonu).

E. Kalmann: Kontes Mariça (C.Sa-
hir), Sahir Opereti, Beyoğlu Fransız
Tiyatrosu, **12 aralık 1927**.

«Şen Dul» operetinin İstanbul Şehir
Operası sanatçılarınca sunulması dola-
yısıyla bu kısa geçmişi saygıyla andım.
Çoğunu izlediğim o operetleri bin bir
yoksulluk içinde sunmuş olan gerçek-
ten amatör ruhlu sanat âşıklarının şim-
di pek azı hayatta. Hayatta olanlar da
bir köşede sıkıntılı günler yaşıyor.

Sağlıklarını ve varlıklarını ve-
rerek bundan yarım yüzyıla yakın
bir süre öncenin cumbalı, gaz lâm-
balı, çarşafı, ve fesli İstanbul'una
Viyana müziğini dirençle sunmuş olma-
ları tarih gerçeğini unutabilir miyiz?
Çoğunun sesi yetersizdir. Yeterli olan-
ları da müzik kültüründen yoksundu ve
her hangi bir müzik eğitimi görmüş de-
ğildi. Birinci Dünya Savaşı'nda ziraat
okusun diye gönderdikleri Peşte'de Vi-
yana operetlerinin büyüüne kapılmış,

kendi çabalarıyla evlerinden gizli kon-
servatuvara ve kulise girmişler, dönüş-
te yabancı asker çizmesi altında bul-
dukları İstanbul'a, İstanbul'un üzgün
insanlarına Viyana operetleri sunmak
için her şeyi göze almışlardı. Bunu her
şeye rağmen de başardılar. Türkçe su-
nulan ilk Viyana operetlerinin en başa-
rılı yanı, İstanbullu gençlerin Viyanalı
zarifliğini verebilmekteki ustahıydı.
Bunu daha sonraları çok yeterli sanat-
çıların veremediğini büyük bir taraf-
sızlıkla belirtmek isterim. Birkaçı ha-
yatta olan o ilk öncülerin azbuçuk se-
vinmesi için.

1923 mayısının altıncı günü akşamı
Tepebaşı Tiyatrosunda Sabık Hale O-
pereti Sanatkârları topluluğunun ilk
defa Türkçe sunduğu «Şen Dul», beyaz
Rus mültecisi olarak o sıra İstanbul'da
bulunan Aleksandr Lubin (Petersburg
Aleksandr Tiyatrosu yöneticisi ve reji-
sörü) tarafından sahneye konulmuştur.
Elde yazılı metin yoktu. Lubin'in kafa-
dan derlediği metin Fransızca yazılmış,
sonra M. Enver tarafından Türkçeleşti-
rilmiştir. İlk gecenin rol dağıtımında:
Ömer Aydın - Kont Danilo Daniloviç,
Efraz - Hanna Glavari, Gavaş Tola-
yan - Baron Mirko, Lusi Tokatlı - Va-
lansiyen, Şeref Şenpınar - Niyegoş oy-
nadılar. Bunlardan sadece ikisi aramız-
da: Lusi Tokatlı ve Şeref Şenpınar.

İstanbul Şehir Operası'nın yine Te-
pebaşı sahnesinde sunduğu «Şen Dul»,
bilmem, gelip görecekler mi? Belki de
heyecanlanıp, bunu yapamayacaklar!
Ben bile çok heyecanlıyım. Yarım yüz-
yıl öncenin İstanbul'unda Türkçe Viya-
na operetleri oynayabilmiş olanlar için
1965 «Şen Dul» temsili büyük anamlar
taşır.

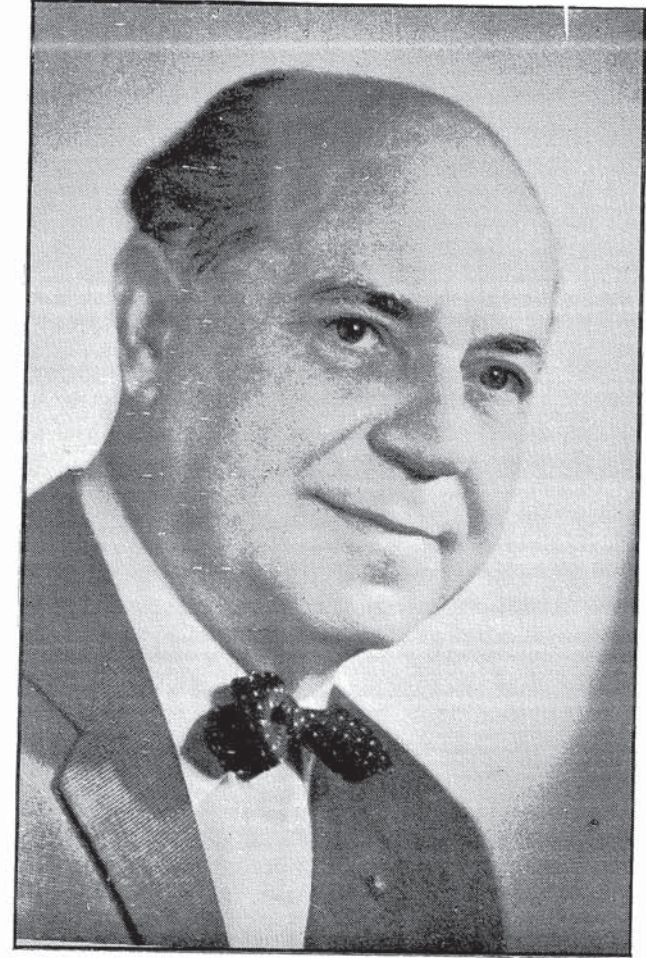
PROF. ANTON PAULİK

İstanbul Şehir Operası, geçen yaz "Yarasa" nın gördüğü ilgiye dayanarak ikinci bir operet sahneye koymayı düşündüğü zaman bu işin en mükemmeline doğru gitmeyi de araştırmıştır. Günümüz operet sanatında Viyana operetlerine kendine uygun havayı vermekle ün salmış yönetici Prof. Anton Paulik ilk akla gelen isimler arasındadır. Şimdi İstanbul Şehir Operasında Franz Lehar'ın «Şen Dul» operetini, usta sanatçı kişiliğiyle değerlendiren Prof. Anton Paulik, şüphe yok ki bu alanda nadir yetişmiş sanatçıdır.

Peşte'de doğan Paulik, klâsik öğrenimini tamamladıktan sonra Viyana'da Veteriner fakültesine gitmiş, dört semestr orada okumuştur. Müziğe karşı beslediği tutku ile Budapeşte'ye gitmiş, orada Kodaly'nin yanında çalışmıştır. Tekrar Viyana'ya dönerek Franz Schalk, Klemens Kraus, Eugen Zador gibi ustalarla şeflik ve müzik teorisi üzerine çalışmıştır. 1921 de Viyana'da Volksoper'e girerek on dört yıl orada en ünlü eserleri yönetmiştir. Bu arada Lehar, Kalmann ve Oskar Strauss'ın eserlerinin prömiyerlerini yönetmek şerefi de ona düşmüştür.

1936 dan sonra Viyana Şehir Operası ile bale şefi olarak bir anlaşma yapmışsa da gene orkestra yöneticiliğinde karar kılmış ve Mozart, Puccini, Verdi... operalarını başarıyla yönetmiştir.

1947 da Bregenzen festivallerini yeniden canlandırarak başarıya ulaştırmıştır. O tarihten bu yana hep Viyana'da orkestra şefliği yapmaktadır. Bu arada yurt dışında da çalışmış, Paris, Londra, Berlin, Kopenhag, Budapeşte, Roma, Napoli ve Milano'da orkestralar yönetmiştir. 1964 te Amerika'ya giderek Los Angeles'te konserler vermiştir.

Viyana Operası orkestra şefi
Prof. Anton Paulik

Orkestra şefi
Pino Trost

Güher Güney
(Valencienne)

Mete Uğur
(Graf Danilo Danilowitsch)

Bedros Kuyumcu
(Camille de Rosillon)

İSTANBUL BELEDİYESİ

ŞEHİR OPERASI

Genel Yönetmen ve Sahneye Koyan :

AYDIN GÜN

FRANZ LEHAR

ŞEN DUL

OPERET
3 PERDE

LİVRE :

VİCTOR LEON - LEO STEİN

TÜRKÇESİ :

AYDIN GÜN

MÜZİKLERİ YENİDEN DÜZENLEYEN :
PROF. ANTON PAULİK

★

ROL ALAN SANATÇILAR :

HANNA GLAVARİ
VALENCIENNE
GRAF DANILO DANILOWİTSCH
CAMILLE DE ROSILLON
BARON MİRKO ZETA
VİCOMTE CASCADE
RAOUL DE ST. BRİOCHE
BOGDANOWİTSCH
KROMOV
OLGA
SYLVİANA
PRASKOWIA
PRİTSCHİTSCH
NJEGUS

Azra GÜN
Güher GÜNEY
Mete UĞUR — Agop TOPUZ
Bedrıs KUYUMCU
Reşit GÜRZAP
Mustafa İKTU
Attilâ MANİZEDE
Serdar ÖZTÜRK
Vural AKBABAGİL
Sümeray ARIMAN
Nükhet TUNCAY
Özcan ÖZMANAV
Can KORAL
Nüvit ÖZDOĞRU

ORKESTRA ŞEFİ :

PROF. ANTON PAULİK

Viyana Operası Orkestra Şefi

★

KOREOGRAFİ :

MOLLY LAKE

BALEYİ HAZIRLAYANLAR :

MOLLY LAKE

TRAVIS KEMP

REZZAN ABİDİNOĞLU

KORO ŞEFİ :

MUHİDDİN SADAK

DEKOR :

DUYGU SAĞIROĞLU

KOSTÜM :

SEVİM ÇAVDAR

REALİZATÖRLER :

METİN DENİZ - KEZBAN TAMER -

MUSTAFA BERDAN

★

SOLİST BALE :

Gisela Rochow, Semra Ozman, Tülin Uğurman

BALERİNLER :

Sevgi Karasatı, Semra Maytalman, Serap Onaran, Nilgün Aslaner,
Sönmez Tuyen, Figen Aktaş, Ezgi Yol, Hüma Çiminoğlu, Figen Elis.

DANSÖRLER :

Nazif Şen, Gabriyel Şapçıyan, Mitko Stoimenoff

ÇALIŞTIRANLAR :

Gastone Maggi, Edit Lâleşen, Süha İren,
Ottavio Gallo, Garbis Papazyan.

REJİ ASİSTANI :

Gürçil Çeliktas

İŞİK: Sulhi Üneş — ŞEF TEKNİSYEN: Kadri Yükselen — MARANGOZHANE ŞEFİ:

Halit Yontar — TERZİHANE ŞEFİ: Güzin Kalafatoğlu — AKSESUVAR: Şükran Arslan

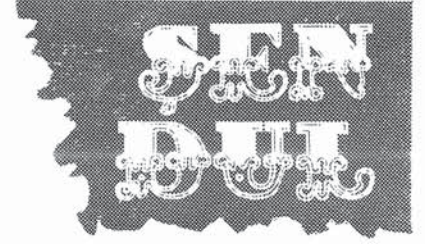
SAHNE ÂMİRİ : ASIM GÜNGÖR

Reşit Gürzap

Nüvit Özdoğru

Bir Operetin Hikâyesi

OPERET dünyasının en sevilen bestecisi Franz Lehar, şöhretini «Şen Dul» operetine borçludur. Gerçi daha önceki eserleriyle de takdir edilmiş, beğenilmiş bir sanatçıydı. Ama adının dünya çapında yayılmasını sağlayan bestesi «Şen Dul» olmuştur. «Şen Dul», o zamana kadar alışılmış olandan çok başka, yepyeni bir üslup ve biçim ortaya koymuş, bu yenilik operet müziği alanında bir bomba etkisi yaratmış, şöhretinin bir anda dünya memleketlerine yayılmasına sebep olmuştur. Bestecinin bugüne kadar en çok oynanan eseri ve en meşhuru «Şen Dul» dur.

Bu operetin ilgi çekici bir tarihçesi de vardır. «Şen Dul» un başından geçenleri öğrenebilmek için altmış yıl öncesine dönmemiz gerekiyor... Yıl 1905. Viyana o tarihte en ünlü müzik ve sanat şehriydi. Devrin tanınmış livrecilerinden Victor Léon ve Leo Stein, (bunlar aynı zamanda Jacques Offenbach'ın da livrecileriydi) Fransız yazarı Meilhac'ın «Ataşe» adlı eserinden esinlenerek bir operet konusu hazırlamışlardı. O tarihte Viyana'nın müzik hayatında çok önemli bir şahsiyet sayılan Prof. Richard Heuberger'e bu livreyi bestelemek üzere verdiler. An der Wien tiyatrosu müdürleri Karczag ile Wallner, Heuberger'in sözünden dışarı çıkmazlardı. Ona sonsuz bir güvenleri vardı. Onun tavsiye ettiği livreyi fazla düşünmeden kabul ettiler, kontratlar imzalandı, Heuberger de eseri bestelemeye başladı. Herkes, Heuberger'in bu konuyu da en mükemmel şekilde müziklendireceğinden emindi. Zira bestecinin «Opera Balosu» adlı eseri, eşi görülmemiş bir başarı kazanmıştı. «Opera Balosu» nun livresini de Victor

A. MAZHAR KUNT

Léon hazırlamış, konusunu gene bir Fransız komedisi olan «Kırmızı Domino» dan almıştı. Aynı sebeple, «Şen Dul» livresini hazırladığı zaman, eseri ancak Heuberger'in besteleyebileceğini düşünmüş, bu amaçla hareket etmişti. Ne var ki, Heuberger, operet dünyasının Mascagni'si sayılan bir besteci idi. Yani şaheser denilecek bir tek eser vermiş, bir ikincisini asla ortaya çıkaramamıştır. Léon, bir yerde yanlışmış. «Opera Balosu», «Yarasa» tarzında müzik isteyen bir eserdi. Oysa «Şen Dul» a çok başka bir hava ve renk vermek gerekiyordu. Heuberger, Victor Léon'a «Şen Dul» un ilk bölümlerini çaldığı zaman, livreci biraz hayal kırıklığına uğradı. Danilo rolü için atanan Louis Treumann da bitişikteki odada beste-yi gizlice dinliyordu. Bu müzik, konudaki hareketli ve neşeli havayı ifade edebilmekten çok uzaktı. Heuberger'in kendi bile yazdığı şeyi fazla tatmin edici bulmamıştı.

Léon, endişelerini müdüriyete bildirmek üzere An der Wien tiyatrosuna geldiği sırada, sekreter Steininger'le karşılaştı. Steininger durumu öğrenince, Léon'a livreyi derhal Heuberger'den alıp yeni parlayan bestecilerden Franz Lehar'a vermesini tavsiye etti. Sekretere göre, bu işi kıvrıracak tek adam ancak o olabilirdi. Léon'un da aklı bu işe çok yatmıştı. Ancak livreyi Heuberger'den, üstadı dağılmadan geri almak ve eseri Lehar'a bağendirmek meseleleri vardı. Heuberger, Léon'dan başka bir iki livre almak suretiyle, «Şen Dul» u zorluk çıkarmadan geri vermeye razı oldu. L'vre okuması için Lehar'a verilmişti. Lehar konuyu bir gecede okudu ve ertesi sabah Victor Léon'a gelerek, çok beğendiğini ve derhal besteleyeceğini söyledi. Aynı günün akşamı livreciye telefon ederek, bazı melodiler bulduğunu, dinlemek isteyip istemiyeceğini sordu. Victor Léon telefonda Lehar'ın çaldığı «Aptal Suvari» şarkısının ilk temlerini duyduğu zaman, neticenin nasıl olacağını kolayca tahmin etmişti. Bu iş o yılın baharında oluyordu. Lehar'ın çalışmaları bütün yaz devam etti. Onun canını sıkan bir şey vardı; operetin adı... Bunu hem çok seviyor, hem de o sıralarda pek meşhur olan «Küçük Dul» adlı bir kabare şarkısına benzediği için üzülmüyordu. Ancak dostları bu adı değiştirmeyi tavsiye ettikleri halde o, Hanna Glavari'sinin sıfatını feda edemedi. «Şen Dul» sıfatı eserin kahramanı Hanna'ya çok yakışıyordu. Sonbahar bitimine doğru besteci, tiyatronun müdürleri olan Karc-

zag ve Wallner'i opereti dinletmek üzere evine çağırdı. Tabii Léon da aralarındaydı. Lehar'ın parmakları piyanonun tuşları üzerinde gidip geldikçe «Şen Dul» un müziği bir ritm ve melodi çağlayıcı halinde ruhları dolduruyordu. Lehar bir saat kadar çaldıktan sonra, iki müdür birbirlerinin yüzüne baktılar. Onların müziği beğenmediklerini Léon yüzlerinden anıyor ve sinirleniyordu. Nihayet Karczag, Léon'u bir köşeye çekerek usulca, «Yahu, bu müzik değil ki,» dedi «bunun nesini methediyorsunuz anlamıyordum.»

Karczag'ın bu sözleri «Şen Dul» adı kadar meşhurdur ve onu müzik tarihine geçirmiştir. Eser dev şöhretine eriştiği zaman Karczag bu sözleri yüzünden mahcup olacak ve çeşitli tartışmalara yol açacaktır. Bu tenkit 1905 yılının operet anlayışına, Lehar'ın ne derece yenilik getirmiş olduğunu da en açık delillerinden biri sayılır.

İki müdür bu yeni biçim müziği beğenmedikleri kadar, bu operetin sahneye konulmasına da şiddetle karşı durdular. An der Wien tiyatrosu gibi bir yerde, ne sonuç vereceği belli olmayan böyle saçma bir eser için para harcamak, dekor, kostüm masrafı yapmak, sonra da herkese rezil olmak niyetinde değildiler.

Böylece An der Wien tiyatrosu çevresinde, gençlerle muhafazakârlar arasında şiddetli bir fikir ayrılığı doğuyordu. Tabii Léon ve sekreter Steiniger, Lehar'dan yana olanların en başındaydı. Dul rolünü oynayacak olan Mizi Günther'le Danilo'yu oynayan Lou's Treumann da Lehar'ı savunanlar arasındaydı. Léon mukaveleyi öne sürüyor, tazminat davası açacağını söyleyerek müdüriyeti tehdit ediyordu. Müdüriyet rezilane bir eser çıkarmaktansa, tazminat vermeye razı olduğunu söylüyordu. Günther ve Treumann o zaman Viyana halkının çok sevdiği sanatçılar oldu. Bu iş onların ısrarı bu işde hayli fayda sağladı. Tiyatroyu fazla masrafa sokmadan gece provalar yapmaya razı oldular. Gece temsillerinin bitiş saati olan on birden sonra provaya başlanıyor, üçe kadar çalışılıyordu. Sanatçıları memnun etmek için zavallı Léon masrafları cebinden vererek herkese sandviçler dağıtıyor, geceleri korodaki kadınları evlerine göndermek için arabalar kiraliyordu.

Böyle iki zıt görüşün savaşı içinde canla başla çalışarak genel prova günü geldi çatı. Zamanın en büyük Viyana gazetelelerinden birinin müzik tenkitçisi olan Ludwig

Karpath da genel provaya gelmişti. Mahcup olmaktan korkan müdür Karczag onun gelişine sinirlendi. Karpath'a yaklaşıp «boş yere geldin, umduğunu bulamıyacak-sın, adam daha işi tamamlamadan provaya başladı, baksana hale» dedi. Gerçekten Lehar şef iskemlesinde nota yazmakla meşguldü. Yazdığı yaprakları kopyeciler bir taraftan elinden alıp kopye etmeye uğraşıyorlardı. Karpath müdürün telaşına aldırma-mış Lehar'ın arkasındaki sıralardan birine oturmuştu. Prova başlayıp, müzik ortaya çıktıktan biraz sonra eseri fevkalâde beğenen Karpath «bravo» diye birkaç defa bağırdı. Lehar bir ara arkasına dönerek bravo diye bağırarak adama yan gözle baktı, gülümsedi. Bu gülümsemede çok şey saklıydı.

28 aralık 1905 de, An der Wien tiyatrosunda «Şen Dul» un ilk temsili yapıldı. Soğuk bir kış akşamıydı. Arabaların biri gidip biri geliyordu. Gala temsillerinde her zaman görülen bütün tanınmışlar oradaydı. Zevk ve eğlence düşkünü olan ve savaş acılarını henüz tatmamış bulunan seçkin bir dinleyici topluluğu, perdenin bir an önce açılmasını sabırsızlıkla bekliyordu.

Işıklar söndü. 40 meşhurlu canlı bir girişten sonra perde açıldı. Seyirci şimdiye kadar tanımadığı bir müzik tarzının büyüleyici güzelliği içinde kendinden geçmişti. Sanat şehri Viyana'nın müziksever halkı, güzeli takdir etmesini daima bilirdi.

Perde kapandığı zaman sanatçılar dakikalarca ayakta alkışlandı. Bir zincir halinde perde önüne çıkanların arasında gülümseyen çehresi ve mütevazı halleriyle Lehar da yer almıştı. Besteci biraz sonra arkasına baktığı zaman, «bu da müzik mi» diyen Karczag ve Wallner'in de alkış tufanından pay koparmak üzere, fraklarıyla sahneye gelmiş olduklarını hem hayret hem de sevinçle fark etti.

Basın lehte kritikler yazıyordu. «Şen Dul» ilk hamlede tam yetmiş beş defa oynandı. O zamanki Yeni Viyana Şehir Tiyatrosu (şimdiki Volksoper) nun müdürü Rainer Simons, eseri kendi sahnesinde oynamak için yalvarıyordu. Müdürler bu teklife kulak bile asmadılar; yaz tatilinden sonra yeni mevsimi gene «Şen Dul» la açmak niyetinde olduklarını söylediler.

Gerçekten ertesi mevsim gene «Şen Dul» salgını başlamıştı. Şehir sanki bir buhran geçiriyordu. An der Wien tiyatrosu operetin 600 üncü temsilini yapıyordu. Yer ye-

«Satılmış Nişanlı» da
Leylâ Selçuk
Bedros Kuyumcu

rinden oynamıştı. Artık Franz Lehar'ın adı ölmez bir şöhrete erişmişti. «Şen Dul» has- talığı derhal başka memleketlere de bulaş- tı. İlk defa Almanya'nın Hamburg şehrinde temsil edildi. Bunu başka şehirler ve başka memleketler takibetti. «Şen Dul» adı altın- da, sigaralar, çoraplar yapıyor, mağaza- lar açılıyor, salgın Amerika dahil olmak üzere dünyada süratle yayılıyordu. Operet tarihinde hiçbir eser «Şen Dul» kadar meş- hur olmamış, «Şen Dul» kadar çok oynan- mamıştır. 1910'da Afrikada Victoria şelâle- lerinde bir keşif seyahatine çıkan yüzbaşı Albertis Zambesi'deki bir orman otelinde bir operet topluluğundan «Şen Dul» u seyretti- ğini anlatmıştır. Bu olay eserin nerelere ka- dar yayıldığını gösteren dikkat çekici bir örnektir. Operet yalnız Amerika'da beş bin- den fazla oynanmıştır. «Şen Dul» un gördü-

ğü ilgi üzerine kısa ve kesin bir fikir vere- bilmek için eserin sade 1910 yılı içinde on ayrı dilde tam on sekiz bin defa temsil olun- duğunu söylemek yeter.

«Şen Dul» bütün Balkan memleketle- riyle beraber yıllarca önce çeşitli topluluk- lar tarafından Türkiye'de de yabancı dilde birçok defa oynanmıştır. Daha sonra yerli operet toplulukları eseri Türkçe olarak tem- sil etmişlerdir.

«Şen Dul», evvelce yurda gelmiş ya- bancı trupların temsilleri de dahil olmak üzere, tam bir opera kadrosu içinde, orkes- tra, dekor ve mizansen bakımından bu ka- dar geniş ve zengin halde ve ilk prozodik Türkçe versiyonu ile, Türkiye'de ilk defa şimdi Şehir Operası tarafından sahneye ko- nulmaktadır.

«Satılmış Nişanlı» da
Amadeo Zambon ve Meral Menderes

ŞEN DUL

— Konu —

BİRİNCİ PERDE

ESER bir uvertürle başlar. Paris'te Pontevedrinian Elçiliğinin sa- lonlarında verilen baloda davetliler neşe içinde eğlenmektedirler. Baron Mirko Zeta, ev sahibi ve sefir olarak tem- sil ettikleri prensinin doğum gününü «sihir ve neşe beldesi Paris'te» kutlamanın verdi- ği haz ve gurur içindedir. Bazı Paris'li be- kâr erkeklerin (Cascada ve St. Brioche gi- bi) elçilik memurlarının eşleriyle flörtleri gözden kaçmaz. Elçilik müsteşarı Kromow karısı Olga'yı hırsla ikaz ederken, öte yan- da Baron Zeta'nın «Ben çok namuslu kadı- nım» sözünü dilinden düşürmeyen eşi Va- lencienne'in yine bir Paris'li bekâr olan Ca- mille de Rosillon ile samimiyeti dikkati çe- ker. Rosillon, baronesin yelpazesine «Seni seviyorum» sözlerini yazmaktadır. Birkaç sahne sonra hayli çetrefil konuların sembo- lü ve esprisi haline girecek yelpaze, açılıp kapanan sihirli bir kilit gibi, eserde birçok eğlenceli sahnelere vesile olacaktır. Ev sa- hipleri gecikmiş bulunan Madam Glavari'yi beklemektedirler. Bogdanowitsch'e göre ge- lecek güzel kadın, ahretteki para babası bankerin dul karısıdır. En önemli özelliği ise, yirmi milyonluk bir servetin varisi olu- sudur. Genç dulun cebi delik bir Paris'li ile evlenivermesi her şeyi altüst etmeğe ve milli gelirin Fransa'ya geçmesine sebep olabilir. Baron, yirmi milyonun her şeyden önce kendi yurtlarında (ana vatanda) kal- masını istemektedir. Bunun için de genç dulun servetine takılacak Paris'li bekârları saf dışı bırakabilecek bir Pontevedrinian'lı bekâr bulunmalıdır. Baron Zeta'ya göre bu kimse ancak Kont Danilo olabilir. Danilo Danilowitsch, elçiliğin sekreteridir. Eğlence- ye düşkündür ama Zeta'nın itimat edeceği tek insandır. Baron, yirmi milyon ve ana

SERDAR ÖZTÜRK

vatan hatırı için bir evlenme düzeni ararken, eşi Valencienne ise, Camille de Rosillon ile başbaşıdır. Operetin ilk düstünde aldanan ve aldatan insanların ortak duyguları dile gelir: «Sana bir çift sözüm var».

Biraz sonra Madam Glavari, peşine takılmış erkeklerin arasında salona girer. Kendisine uzanan kollara ve iltifatlara inanamayan şen dul Glavari'ye göre, bütün erkekler birdir, uzanan bütün eller kendisine değil milyonlarındır. Çevresinin hayranlığı içinde yandaki salona geçmek için dahi en tehlikesiz saydığı Baron Zeta'yı terc'h edişi dikkati çeker. Bu sırada Kont Danilo, Maksim'den sarhoş dönmektedir. Bir hariyecinin tipik hayatını anlatan arya'sından sonra uşakla şakalaşır ve bir köşeye çekilerek uykuya dalar. Madam Glavari'nin dönüşü Danilo'yu hem uykusundan hem de rahatından edecektir. Glavari, Danilo'yu görünce şaşırır. Danilo, bir Paris'li ile evlenebileceğini söyleyen eski sevgilisi Hanna Glavari'ye sinirlenmekte, onun bankerle evlenmeden önce kendisi tarafından istenilmiş olduğunu, fakat bu izdivaca amcasının karşı durduğunu Glavari'ye hatırlatmaktadır. Ancak durum şimdi değişiktir ve şen dul yirmi milyona sahiptir. Danilo'ya kendisiyle milyonlarının hatırı için evlenme teklif edeceğini hissettirmesi diplomatu çileden çıkartacaktır. Genç dulu reddeden Danilo, «Sizi seviyorum sözünü, hiçbir zaman siz söylemeyeceğim» diyerek Glavari'ye açıkta meydan okur. Dönen birtakım yelpaze olaylarından sonra Baron Zeta, Danilo'ya ana vatan görevini verir. Yirmi milyonun ana vatan yanında kalması için Kont Danilo şen dul ile evlenmelidir. Kontun itirazı artık boşunadır.

Birinci perdenin finali, balo sahnelerinin neşesini canlandırır. Hanna Glavari, davetlilerin dans tekliflerine nazlanarak kararsız kalmaktadır. Beklenen sihirli düğüm, yine Danilo ile çözülecektir. Madam Glavari kontu tercih eder ama Danilo reddetmekte tereddüt etmez ve kurnazca başka bir yola baş vurur: Glavari'nin dansını açık arttırmaya koyar. On bin frankı kim bir hayır cemiyetine başlırsa şen dul onunla dans etmelidir. Çevredeki bütün erkekler, bu teklifi reddedip salondan uzaklaşırlar. Akıllı kont, on bin frank sözü üzerine kaçan erkekleri göstererek, Glavari'den güzel bir intikam almaktadır. Başdöndürücü melodilerin akıntısında iki eski sevgili mutlu ve sevinçle dönerlerken perde kapanır.

KİNCİ PERDE

HANNA Glavari, Paris'teki evinin bahçesinde verdiği baloda yurttaşlarına ve Parisli misafirlerine vadettiği hâkiki bir Pontevedrinian gecesi yaşatmaktadır. Neşeli oyunların sonunda Madam Glavari 'Vilia' şarkısını söyler. Burada, uzak ormanda yaşayan bir perinin hikâyesi anlatılmaktadır. Davetlilerin çevreye dağılıştan sonra Danilo gelir. Kontun gecikmesine öfkelenen Zeta, bulduğu yelpazeyi Danilo'ya verip sahibinin ortaya çıkmasını isteyerek ayrılır. Bu sırada Madam Glavari kontu yalnız yakalayabilmştir. Aptal suvarî düeti, eski iki sevgiliyi çocukluk günlerinin hayallerinde yaşatır. Glavari gider. Bu sefer onu paylaşamayan Cascada ve St. Briocche girerler, Danilo, onları ilgilendikleri kadınların kocalarıyla tehdit ettiği bir sırada aldatılan kocaların birlikte gelişle-riyle iş büsbütün tatlılaşacaktır. Baron Zeta'nın da katılmasıyla operetin canlı septeti tamamlanır. Postadan gelen şifreli mektup ve yine yirmi milyon konusu, Danilo ve Zeta'yı yeniden telaşlandırır. Mektubu daha sonra yandaki pavyonda birlikte incelemek üzere ayrılırlar. Valencienne ve Camille girerler. Rosillon, yelpazeyi bulmuştur. Genç kadın, âşıkının isteği üzerine yelpazeşini Rosillon'a verir ama üzerine de eserin son csprisi olan «Ben çok namuslu kadını» cümlesini yazmayı unutmaz. Düet ve Rosillon'un romanı sonunda Valencienne, «çok namuslu kadın» olduğunu söyleye söyleye yandaki pavyona sevgilisiyle birlikte girer.

Perdenin finali operetin neşe yaratan sahneleriyle bezenmiştir: Uşak Njegus, pavyonun önünde telaş içindedir. Baron Zeta ve sonra Danilo gelir. Uşak pavyonu tabii açamaz fakat içerdekilerden birisinin Rosillon olduğunu da ağzından geçirir. Baron, pavyonu arkadan kilitlemesini uşağına emredip Danilo ile anahtar deliğinden içeriye gözetler. Ancak içerdeki kadının kendi karısı olduğunu farkedince fenalık geçirir. Kendine gelir gelmez de kapıyı açmalarını bağırır. Kısa bir süre sonra içeriden Camille de Rosillon ile Hanna Glavari çıkagelince Danilo ve Zeta adamakıllı şaşkına döner... Bir şeyden haberi yokmuş gibi, öte yandan Valencienne gelir. Canlı melodilerle örülü kentet başlamıştır. Madam Glavari içeriye dolan davetlilere Rosillon ile nişanlanacağını söyler. Herkes tatlı bir şaşkınlık

içindedir. Danilo nihayet işe karışır. Şen dulun iyi bir hareket yapmadığını seziren bir masal anlatır. Kırılmış ve hiddetli bir şekilde «Giderim Maksim'e» şarkısını söyleyerek uzaklaşır. Glavari genç adamın aşkından artık emindir. «Seviyor beni o, anladım» diyerek çevresine sevinçle döner. Perde, davetlilerin mutluluğu içinde kapanır.

ÜÇÜNCÜ PERDE

BALONUN devamı: Madam Glavari'nin evinin bahçesinde, ayrı bir köşede Paris'in meşhur Maksim'ine benzetilen bir hava hâkimdir. Şen dul, Danilo'ya sürpriz olarak «Maksim piliçleri» (grizetler) denen sokak kadınlarını da çağırıştır. Davetliler coşkun eğlenmektedirler. Biraz sonra uşağın getirdiği telgraf Zeta'yı yine telaşlandırır. Milli banka iflâs etmek üzeredir. Danilo Madam Glavari'ye Rosillon ile evlenmesini yasak ettiğini söyler. Şen dul, pavyondaki gördükleri kadının kendisi olmadığını, bir başka evli kadını zor durumdan kurtarmak için Rosillon ile bulunduğunu konta anlatır. Zeta'nın telaşı, Danilo'nun müjdesiyle yatışacaktır. Bu sı-

rada Njegus'un pavyonda bulduğu yelpazeyi getirişi herkesi şaşırır. Eserin düğümleri çözülmek üzeredir. Eserin başından beri çeşitli espri ve dolaplara vesile olan yelpaze şimdi yine ön plândadır. Zeta, nihayet pavyondaki kadının kendi karısı olduğunu anlamıştır. Karısını boşadığını söyler ve davetlilerin şaşkınlığı içinde şen dul Hanna Glavari'ye: «Artık bekârim. Madam, vatanım için size elimi uzatıyorum» der. Glavari, evlendiği takdirde milyonlarını kaybedeceğini söyleyince Danilo, baklayı ağzından çıkarır «Evet sizi seviyorum.» Şen dul sevinçlidir. Biraz önce yarım bıraktığı cümlesini tamamlar: «... Evlendiğim takdirde bütün servetim yeni kocama devredilecek.» Danilo artık umursamaz, halinden memnundur. Şimdi baron ve barones, ortada kalan yelpaze üzerine dikkatlerini toplamışlardır. Zeta'nın yelpazeyi sormasına karşılık, Valencienne, yelpazedeki yazıyı kocasından okumasını rica eder. Yelpazede «Ben çok namuslu kadını» sözleri bulunmaktadır. Zavalı Baron Zeta son defa şaşırır. «Affedersin şekerim, bunu hiç bilmiyordum» der.

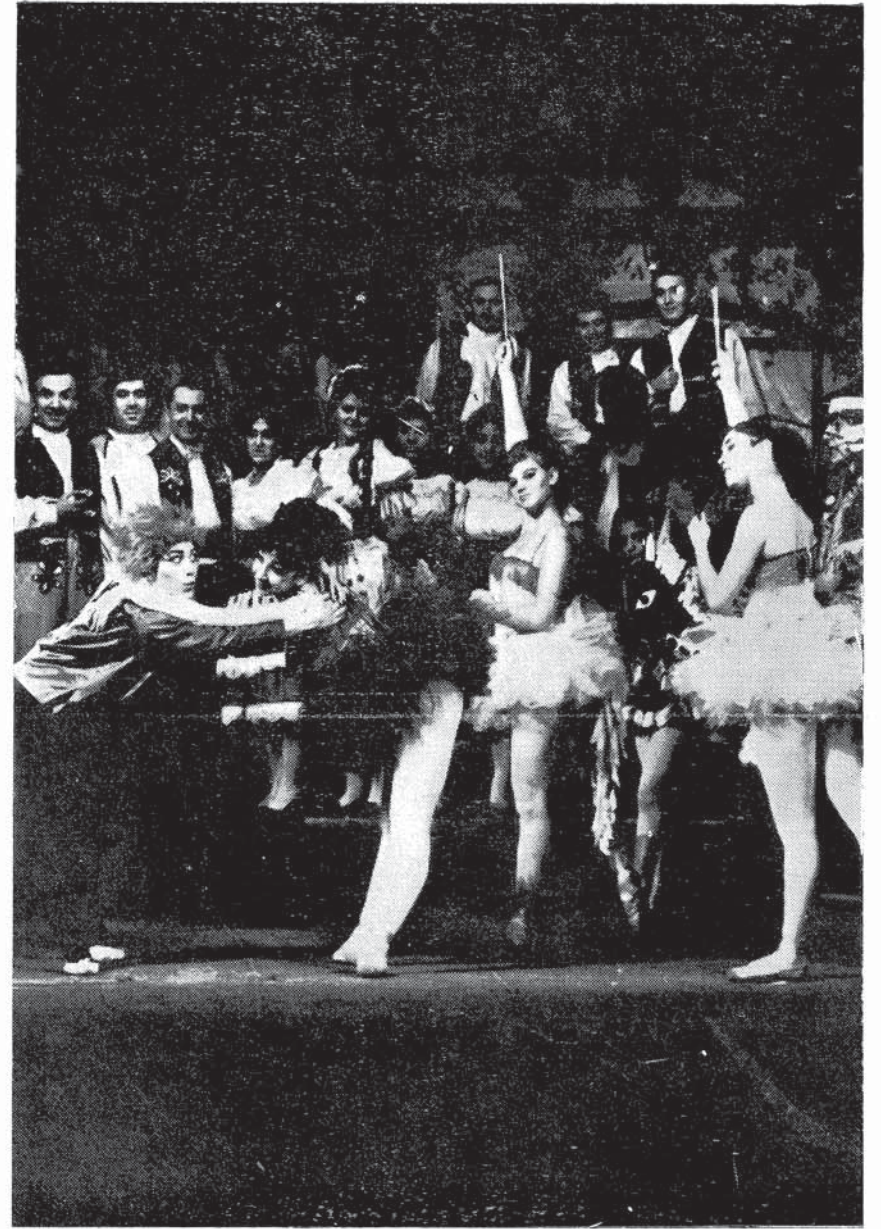
Perde, davetlilerin neşe ve coşkunluğu içinde mesut bir sonuçla kapanır.

«Satılmış Nişanlı» da
Agop Topuz, Mustafa İktu, Atilla Manizade,
Melek Çeliktas, Meral Menderes

«Satılmış

Nişanlı»

ŞEHİR OPERASI BEŞİNCİ YILINI DOLDURDU

İstanbul Şehir Operası 19 mart 1959 tarihinde Puccini'nin "Tosca" operasıyla hizmete girmiş ve o günden bu yana geçen beş yıl içinde küçümsenmeyecek bir çalışma göstermiştir. Bu eser mevsim sonuna kadar en beş defa tekrarlanmış ve 7.913 seyirci seyretmiştir.

İstanbul Şehir operasının bu beş yıllık çalışma tablosu şöylece özetlenebilir:

Eser:	Seyirci sayısı	Temsil sayısı:
1960-61 de		
Madam Butterfly	7.772	19
Konsolos	3.657	13
Tosca	2.926	10
Sevil Berberi	4.315	19
Sevil Berberi (Ankaralı sanatçılarla)	2.671	8
Madam Butterfly (Açık hava tiyatrosunda ve Feneryolu'nda)	3.225	3
1961-62 de :		
La Traviata	6.343	22
Così fan tutte	1.253	9
Madam Butterfly	763	4
Maskeli Balo	3.289	11

1962-63 de:

Rigoletto	7.827	27
C. Rusticana — Pagliacci	8.497	30
Yarasa	10.567	35
Tosca	1.332	5

Açık hava Tiyatrosunda

Madam Butterfly	6.370	4
Yarasa	11.886	5
Rigoletto	6.792	4

1963-64 de :

La Bohème	5.562	21
Hoffmann'ın Masalları	9.428	27
Carmen	8.826	24
Figaro'nun Düğünü	5.948	14

Açık hava Tiyatrosunda

Hoffmann'ın Masalları	5.980	4
Carmen	7.034	4
Turandot	3.902	5
Sevil Berberi	6.893	5

1964 - 65 de

Turandot	2.400	9
Macbeth	7.082	25
Satılmış Nişanlı	8.260	26

Böylelikle on sekiz ayrı opera ve operet, dört yüzden fazla temsil edilmiştir.

İSTANBUL ŞEHİR OPERASI ORKESTRA ÜYELERİ

1. KEMANLAR

Semih Argeşo
Ergun Tekinsoy
Orhan Borar
Giray Rozenfas
Enver Kapelman
Reşat Aksel
Vahakin Aslanyan
Meral Bahar

2. KEMANLAR

Alim Almat
Semine Argeşo
Viktor Asa
Perihan Bilen
Hüsamettin Kocaokçu
Nuran Aydınşal
Sait Türkay
Sona Ohanyan

VİYOLALAR

Herman Özkalfayan
Nuri Öztaşçı
Cahit Arallılar

VİYOLONSELLER

Edip Özsezen
Lütfiye Karacaovalı
Şükrü Sarıpınar
Ergun Kuşçu

KONTRBASLAR

Raşit Eroktav
Remzi Dölensoy
Galip Ensoy

FLÜTLER

Nami Şener
Nazım Acar
Özkan Dizmen

OBUALAR

Celâl Akatlar
Ömer Güntaş
Gülen İnım

KLÂRNETLER

Tevfik Çelen
Münip Kok
Nihat Esengin
Fuat Türkoğlu

FAGOTLAR

Rıza Çetinoyar
Kemal Güleşoğlu

KORNOLAR

Sami Kalafatoğlu
İşıl Öztunç
Osman Kutdincer

TROMPETLER

Kudret Tardü
Emin Oy
Muzaffer Karataş

TROMBONLAR

Sırrı Altaş
Nezihi Ardıvar
Mehmet Ergülen
Mahmut Doğuduyal

VURMA SAZLAR

Kemal Yazar
Cabir Şereftuğ
Abdullah Orun
Cüneyt Kolubükülmez

HARP

Uğurtan Aksel
Bülben Uz

İSTANBUL ŞEHİR OPERASI KOROSU

1. SOPRANOLAR

Handan Denizaşan
Nükheth Tuncay
Mine Özgen
Oya Tekin
Sülün Kutucuoğlu
Meral Özgen
Gülseli Çetinsu
Fatma Goloğlu
Umay Sezen
Ayla Çelikoğlu
Berna Damla
İnci Savaşkurt
Ayşe Gün
Vartuhi Özsimon
Simoni Anastasia
Elçin Himalaya

2. SOPRANOLAR

Sümeray Arıman
Alis Kitapçı
Leyla Ulus
Aysen Aytuğ
Jale Vardarlı
Umay Tevettoğlu
Bilge Ersan
Nursel Sözlütürk
Filiz Çap

ALTOLAR

Rikkat Noyan
Lili Baltimur
Nadin Lusar
Remziye Şarkent

BARİTONLAR

Yusuf Pamukbezi
Adnan Yürür
Gürçil Çeliktas
Moiz Behar
Sönmez Can
Can Koral
Şinasi Denktas
Ferdi Atuner

BASLAR

Vural Akbabagil
Jirayır Çarkçı
Suphi Ansen
Zeyyat Görgan
Hasan Sakarya
Rasim Sezen
Metin Ertem
Onur Gönenli

1. TENORLAR

Mehmet Akarsu
Göknan Ayelli
Miltiadis Durmen
Kevork Boyacı
Sami Beharlı
Melih Carudi
Kamil Doğan
Berç Mangayan

2. TENORLAR

Ahmet Yol
Nubar Yeşeren
İlhami Uyanık
Oski Kavukçu
Osep Dimici
Bilge Kiper

ŞEN DUL'DA ROL ALAN BALERİN VE DANSÖRLER

BALERİNLER

Gisela Rochow
Semra Ozman
Figen Aktaş
Semra Maytalman
Ezgi Yol

DANSÖRLER

Nilgün Aslaner
Sevgi Karasatı
Sönmez Tuygun
Serap Onaran
Figen Etüs
Tülin Uğurman
Hüma Çivitoğlu

Gabriel Şapçıyan
Nazif Şen
Mitko Stoimenoff

Soprano Azra Gün
«Şen Dul» da Hanna Glavari rolünde

DEMİR
ÇAPRAZ
MODERN
STİL

DOİNA PIYANOLARI

MEKANİZMA : BATI ALMANYA
RENNER - STUTTGART
ORJİNAL AMBALAJINDA
İSTANBUL TESLİMİ 8850 TL

İTHALATÇISI : FARUK ERENGÖL KARAKÖY NECATİBEY CAD.
AĞAÇ TULUMBA SOK. No 7 TEL. : 44 25 53 - 49 52 17
TELGRAF : ERENGÖLLER - İSTANBUL

EN BÜYÜK
ŞAHESERLER
EN BÜYÜK
İCRACILAR VE
ÇOK ZENGİN ÇEŞİT

KLÂSİK MÜZİK PLÂKLARI

MONO-STEREO. 33 DEVİR. LONG PLAY. 30 CM. ÇAP

SAGA (İNGİLİZ) 25 TL
MK (RUS) 35 TL
ELECTROCORD (ROMEN) 35 TL
QUALITON (MACAR) 35 TL
VEGA (FRANSIZ) 45 TL
AMADEO - AMANDA (AVUSTURYA) 45 TL

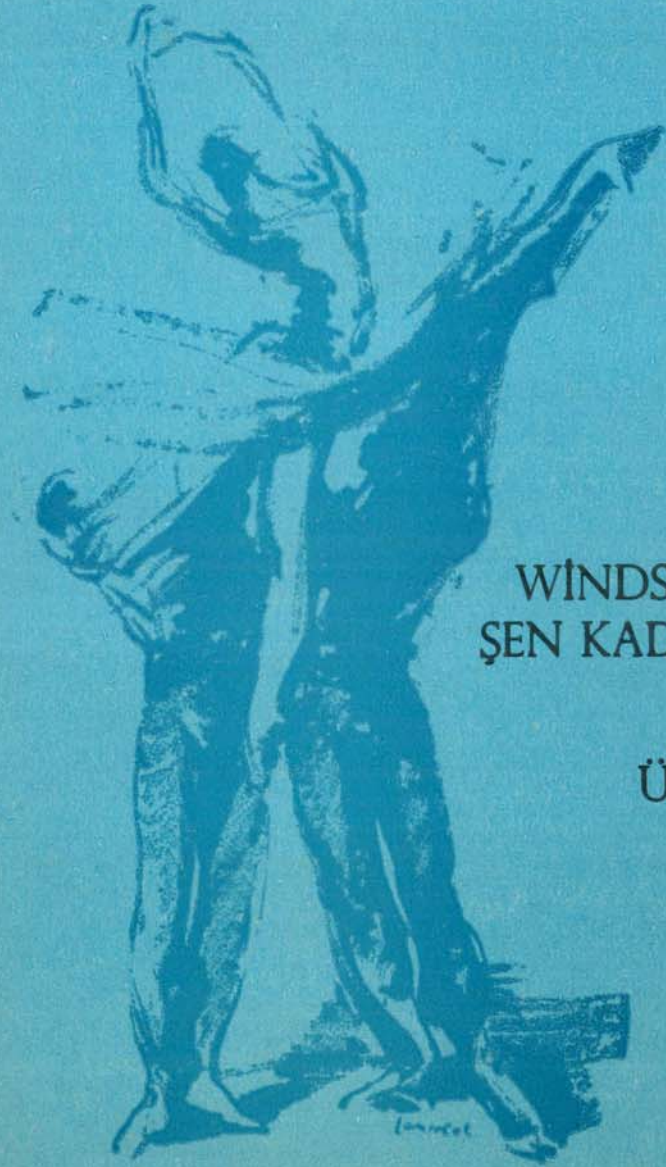
İTHALATÇISI : FARUK ERENGÖL KARAKÖY NECATİBEY CAD.
AĞAÇ TULUMBA SOK. No 7 TEL. : 44 25 53 - 49 52 17

NİSAN 1968
SAYI: 14

Fiyatı: 150 Kuruş

istanbul operası

WINDSOR'UN
ŞEN KADINLARI
ve
ÜÇ BALE

üs, 10-11

**TİYATRO MEVSİMİNDE ÇIKAR
SANAT DERGİSİ**

**İstanbul
operası**

YIL : 5

SAYI: 14

İmtiyaz sahibi :
İstanbul Belediyesi Şehir Operası adına
Müdür

ZİHNİ TİRYAKIOĞLU

★

**Yazı işlerini fiilen idare eden
Mesul müdür :**

HÜSAMETTİN BOZOK

★

İdare yeri :
Şehir Operası Müdürlüğü
Tepebaşı - İSTANBUL

Telefon : 44 79 58

Kapak düzeni :

A. ARAD

★

Klişeler :

Hüner Klişe Atelyesi

★

Dizgi ve baskı :

Baha Matbaası, İstanbul

Basıldığı tarih :

1 Nisan 1968

YURDUMUZDA OPERA SANATÇISININ DURUMU

ZİHNİ TIRYAKIOĞLU

YURDUMUZDA bu çok zevkli ve gösterişli sanat kolunda emek harcayan orkestra ve koro şefleri, rejisörler, şan ve bale öğretmenleri, solist ve koristler, orkestra üyeleri, balerin ve balelerin yetişmesi büyük bir gayret ve uzun bir çalışmaya bağlı bulunmaktadır.

Opera sanatçısı olmak, öteki sanat dallarında olduğu gibi, sırf kişisel bir istekle değil, ancak Tanrı vergisi olan sanat kabiliyetinin büyük emeklerle geliştirilmesi ile mümkündür.

Küçük yaşlarda başlayan sanat eğitimi, hazırlık devresi dışında en az yedi yıllık bir öğrenime ve bundan sonra fiziki bünyenin müsaadesi nispetinde devamlı ve ciddi bir çalışmayı gerekli kılmaktadır. Başarı ancak böyle bir çalışma sonucu elde edilebilmektedir.

Bugün yurdumuzda bu alanda eğitim yapan özel kuruluşlar dışında Ankara Devlet Konservatuarı ve İstanbul Belediye Konservatuarı olmak üzere ancak iki resmi kuruluşumuz var. Bunlar da öğretmen noksanı yüzünden, görevlerini gereği gibi yapamamaktadırlar. Temel eğitimden sonra genç sanatçıların yetiştirip yükselebileceği iki sanat kuruluşumuz Ankara Devlet Operası ve Balesi ile İstanbul Şehir Operasıdır.

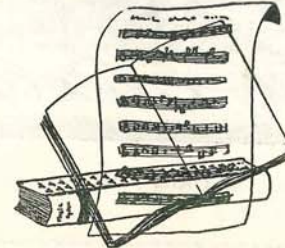
Otuz milyonluk Türkiye'mizde her iki opera kadrosunda (yönetici ve teknik elemanlar da hesaba katılarak) 560 kişi bulunmaktadır. Bunun 230'u İstanbul Şehir Operası mensuplarıdır. Bu sayı yabancı konuk sanatçı ve uzmanlarla birlikte 237'ye yükselmektedir. Ücretlerine gelince; ilgili kanun ile tesbit edildiği üzere ücret tavanı brüt 2.500 TL'dir. Kadrolar 600 TL. dan başlamakta ve 800-1.000 TL. kadroda bulunanlar çoğunluğu teşkil etmektedir.

Sanatçı; mesleği gereği, temiz giyinecek, iyi gıda alacak ve oldukça rahat bir yerde oturacaktır. Bu bakımdan onun, hiç olmazsa vasahtın üstünde yaşayabilme imkânını sağlayacak bir kazancı olmalıdır.

Öte yandan, opera sanatçısı, her şeyden önce, kendi üzerinde sıkı bir disiplin kuracak ve buna mutlak surette itaat edecektir. Örneğin, her gün belirli saatlerde çalışacak, belirli saatlerde istirahat edecek, sıcak ve soğuktan kendini koruyacaktır.

Görülüyor ki, opera sanatçısının yetişmesi ne kadar güçse, sanat disiplini içinde çalışması da o kadar masraflıdır. Buna karşılık, sanatında verimli olduğu süre kısa, çalışma alanı da pek sınırlıdır. Bütün bu güçlükler karşısında sanatçı, yıldızının parlak olduğu kısa devre içinde geleceğini düşünmek ve gelirinden bir kısmını tasarruf etmek zorundadır.

Bu bakımdan ve bugünkü şartlar karşısında opera sanatçılarına, uygun bir yaşama düzeni sağlamak gerekli ve yerinde olacaktır.

Otto Nicolai'nin Hayatı

Gençlik yıllarında

CARL Otto (Ehrenfried) Nicolai, 9 haziran 1810 da, Doğu Prusya'nın Königsberg şehrinde doğdu. Babası şehir müzik direktörü idi. Bir sanatçı olmasına rağmen gerçekten zalim bir adamdı. Nicolai, bu nedenle mutsuz bir çocukluk geçirmiştir. Müzik öğrenimini babası ve babasının arkadaşları yanında yapmış, kabiliyetli bir piyanist olarak seçkinleşmiş, ancak babasının baskısına daha fazla direnemiyerek on altı yaşında evinden kaçmıştır. Bu, Nicolai'nin, bir daha dönmek üzere anayurdundan ayrılışıdır.

Berlin'e gelen Nicolai, burada Goethe'nin müzik danışmanı ve dostu Karl Friedrich Zelter'in himayesinde öğrenim ve eğitime devam etmiştir. Şarkıcı, piyanist ve şarkı bestecisi olarak kısa zamanda çevresinde tanınmıştır.

Daha sonra, 1833 yılında Roma'ya çağırılmış, Prusya Büyük Elçiliğinde organist olarak çalışmaya başlamıştır. Nicolai, Roma'da İtalyan müzik hayatı çevresinde fikir ve bilgi edinmiş, bu arada Donizetti ve Rossini gibi çağın büyük opera bestecileriyle tanışmak fırsatını bulmuştur. Onların öğütlerinden de yararlanan genç müzikçi, bazı İtalyan opera truplarının müzik yöneticisi olarak Almanya, Rusya ve Amerika'da dolaşmış, 1837 - 38 mevsiminde Viyana'da Kartnerthor tiyatrosunda yine aynı görevle bulunmuştur. Ertesi yıl tekrar İtalya'ya dönmüştür.

Besteci olarak 1838 den 1841 yılına kadar bir dizi İtalyanca opera vermek suretiyle tanınmıştır. Bunların en önemlileri şunlardır: "Rosmonda d'Inghilterra" (1838) "Enrico II" (1839), "Il Templario" (1840), "Odorato de Gildippe" (1841) ve "Il Proscritto" (1841) dir.

Viyana'daki ikinci çalışma devresi, Otto Nicolai'ye, müzik tarihindeki önemini kazandıracak çabalarla geçmiştir. Bu arada 1841 yılından 1847 yılına kadar Viyana'da Kertnerthor tiyatrosu müzik yönetici-

liğinde bulunmuştur. Viyana'daki daha ilk yıllarında, Saray Operası orkestrasıyla haftalık konserler düzenlemeğe başlamış ve bu konserler, bugün dünyaca ünlü, Viyana Filarmoni orkestrasının doğmasına yol açmıştır. Bu orkestranın ilk amacı Beethoven'in senfonilerini dinletmekti, yavaş yavaş alanı genişlemiş ve bugünkü seviyesine erişmiştir. Bugün bu orkestra, her yıl bir Nicolai Konseri düzenleyerek kurucusunun anısını anar.

Viyana saray operasıyla anlaşması ona, bu sahne için eser yazmak görevini de veriyordu. Önceleri, bestelediği İtalyanca operaları Almanca sözlerle oynatmayı denedi. Bu arada şaheseri olan "Windsor'un Şen Kadınları" (Die Lustigen Weiber von Windsor) nı bestelemeye başladı. Fakat Viyana Saray Operası, eserin oynanmasını reddetti. Bu kurumun direktörü olan Ballochine o çağda Avusturya başkentinde sürüp giden İtalyan ve Alman operaları arasındaki çatışmada taraf tutarak bu sonucu hazırlamıştı. Nicolai, Filarmoni orkestrasıyla verdiği veda konserinde operasının bazı bölümlerini halka sundu.

Prusya kralı Dördüncü Friedrich Wilhelm için bestelediği bir messe'in Königsberg Üniversitesinde çalınışı üzerine Berlin'e davet edildi. 1848 den başlayarak kraliyet operasının yöneticiliğini aldı. Nicolai'nin Berlin'deki hayatı "Windsor'un Şen Kadınları" operasının temsili sebebiyle çok parlak başlamışsa da bu temsilden iki ay sonra bir kalp krizi sonucu 11 mayıs 1849, genç yaşta ölmüştür.

Nicolai, operaları dışında, iki senfoni, iki konser üvertürü, bir piyano konçertosu, bir messe, bir Te Deum, bir Requiem, ve oda müziği eserleri bırakmıştır. Sanatçı aynı zamanda, Roma'daki Santa Cecilia akademisi ile Bologna'daki Filarmonici akademisi üyesi idi. Yazmış olduğu anıları ise, çağın müzik hayatını aydınlatması bakımından çok ilginçtir.

FALSTAFF'LA İLGİLİ OPERALAR

William Shakespeare'in "Henry IV" ve "Windsor'un Şen Kadınları" (The Merry Wives of Windsor) gibi eserlerinde güçlü bir tip olan Sir John Falstaff birçok müzikçiye ilham konusu olmuştur. Bu konunun işlenmesinden günümüze kadar on opera doğmuştur. Bunları tarih sırasına göre şöyle sıralayabiliriz:

- 1761 : Falstaff konusunda ilk opera, kemancı Papavoine'in yazdığı "Le vieux Coquet" yahut "Les deux Amies" adlı eser olup, ilk defa Paris'te Comédie Italienne'de oynanmış ve başarısızlığa uğramıştır.
- 1794 : İkinci opera — Almancada ilk — Peter Ritter'in bestelediği "Die Lustigen Weiber" (Şen Kadınlar) dir. Mannheim'de sahneye konmuştur.
- 1796 : Falstaff konusu yine Almanya'da çağın tanınmış bestecisi Carl Ditters von Dittersdorf tarafından bestelenmiştir. Adı "Windsor'un Şen Kadınları ve Şişman Hanns" olan bu eser ilk defa Braunschweigisch dükalığı saray tiyatrosunda oynanmıştır.
- 1799 : Çağın ünlü bestecisi Antonio Salieri, müzik tarihinin dördüncü Falstaff'ını Viyana'da Kärntnerthor tiyatrosu için bestelemiş ve "Falstaff" adıyla sahneye koymuştur. Salieri o sıralarda Viyana'da imparatorluk orkestrası yöneticisi idi.
- 1834 : Otuz beş yıl sonra, İtalyan besteci Saverio Mercadante, Shakespeare'in "Henry IV" ünden esinlenerek, Falstaff konusu üzerine "La Givontù di Enrico V" adlı bir opera bestelemiş ve Milano'daki Scala Operasında temsil ettirmiştir.
- 1838 : İrlandalı besteci Michael William Balfe, çağın ünlü İtalyan bası Luigi Lablache için "Falstaff" adlı bir eser bestelemiş ve Londra'da Kraliyet Tiyatrosunda sahneye konmuştur.
- 1849 : Alman besteci Otto Nicolai, "Windsor'un Şen Kadınları" adlı eserini yazmış ve opera ilk defa 9 martta Berlin operasında oynanmıştır. Bu yedinci Falstaff olmuş oluyor.
- 1850 : Fransız besteci Ambroise Thomas "Bir Yaz Gecesi Rüyası" adlı bir opera bestelemiştir. Bu operanın konusu, Shakespeare'in aynı adlı oyunundan alınmayıp, sahneye Kraliçe Elizabeth, Shakespeare ve onun ünlü kahramanı Falstaff'ı da katan bir konu yaratılmıştır.
- 1856 : Dokuzuncu Falstaff, Fransız besteci Adolphe Adam'ın bir perdelik operasıdır.
- 1839 : Onuncu Falstaff, Verdi'nin son operası olan ölümsüz büyük eseridir.

Otto Nicolai

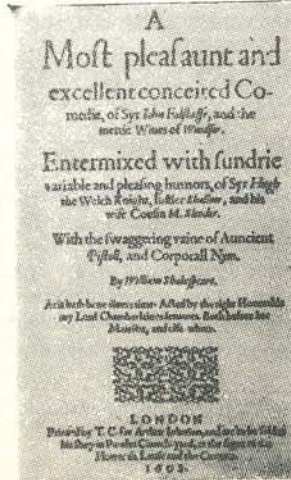
Eserin Müzik Değeri

Otto Nicolai, Chopin gibi, 1810 - 1849 yılları arasında yaşamıştır. Aynı müzik kuşağının erken ölen öteki iki bestecisi de Mendelssohn (1809 - 1847) ve Schumann (1810 - 1856) dir. Nicolai, "Windsor'un Şen Kadınları"nı yazarken, Meyerbeer "Peygamber" (Der Prophet) ve Wagner de "Lohengrin" operalarına çalışıyorlardı. Folotow "Martha"yı yazalı iki yıl olmuştu.

"Windsor'un Şen Kadınları", Alman romantizmini, İtalyan Opera Buffa'sının mizahını ve Fransız Opera Comique'inin zarafetini birleştiren bir özelliğe sahiptir. Bu eserde, "Bir Yaz Gecesi Rüyası"nın mehtap yankıları, Weber'in "Oberon"undaki perilerin sihiri, aynı zamanda gerçek bir komedi anlayışı ve mizahla kaynaşmıştır. Uvertürü başlı başına bir şaheserdir. Uvertürde, gece, ormanın tasviri, komik âşıkların buluşmalarındaki tema, başlıca malzeme olarak göze çarpar. Eserin en sevilen parçaları, Bayan Fluth'un aryası, Falstaff'ın içki şarkısı ve Bayan Fluth ile olan düetidir. Her ne kadar Nicolai'nin operası, Verdi'nin "Falstaff"ı yanında daha sönük bırakılmağa çalışılmışsa da, Verdi'nin dahiyane şaheseri, Nicolai'nin operasını Alman sahneleri repertuarından silmemiştir.

William Shakespeare

"Windsor'un Şen Kadınları"
(The Merry Wives of Windsor) nın
ilk baskısının kapağı (1602).

FALSTAFF ÜZERİNE

BÜYÜK İngiliz ozan ve oyun yazarı William Shakespeare, "Henry IV" adı eserinde yarattığı Falstaff tipinin geniş yankıları üzerine, nedense "Henry V" de buna devam etmez. Aynı eserden birkaç yıl sonra yazılan "Windsor'un Şen Kadınları"nda ise karşımıza çıkan Falstaff artık bambaşka bir tiptir. Shakespeare eleştirmecileri bu konuda çeşitli yorumlarda bulunmaktadır. Bunlardan Dover Wilson, bu rolü oynayacak olan Kemp'in kumpanyadan ayrılmasına sebep gösterir. Raleigh ise, sürgünde olan Falstaff'ın kralın kahramanlığı gölgeleyeceğini, bu yüzden de Falstaff'ın tamamiyle ortadan kalkması gerektiğini ileri sürmüştür.

Aşağıdaki parça, Shakespeare konusunda derinlemesine bir inceleme yapmış olan Prof. Mina Urgan'ın "Elizabeth Devri Tiyatrosunda Soytarılar" adlı kitabından aktarılmıştır.

... "Henry V" in ikinci perdesinin üçüncü sahnesinde, Mrs. Quickly, Falstaff'ın ölüm sahnesini anlatır. Seyirci, Falstaff'ın can çekişirken bile fevkalâde bir nükte söylemesini, hiç bir zaman unutamayacağımız bir tuhaflik yapmış olmasını ister. Fakat Falstaff sessizce, hüzünle gözlerini hayata kapamıştır. Mrs. Quickly'ye göre, kral kalbini kırmıştır. Falstaff derdinden ölmüştür. Mrs. Quickly'nin bu görüşü, romantik hissini vermekle birlikte, birçok eleştirmecilerce kabul edilmiştir. Stophord Brooke, prensi gerçekten çok seven Falstaff'ın, ıstıraptan olduğunu söyler; Quiller-Couch da, Falstaff'ın ölümünü, çektiği derde bağlar. Belki de bu teori tamamiyle yanlıştır. Belki prens tarafından kovulması, Falstaff'a vız gelmiştir. Belki Falstaff, aynı sefih ve neşe dolu hayatını bir süre daha yaşadktan sonra, fazla içtiği için ölmüştür. Fakat Falstaff'ın deri çeke çeke öldüğüne inansak da inanmasak da, Mrs. Quickly gibi, ona

karşı sevgi ve merhamet duyarız. Kendisini epeyce dolandırmış olan Falstaff'ı gerçekten çok seven Mrs. Quickly, onu yirini dokuz yıldır tanıdığını ve henüz onun kadar namuslu ve iyi kalpli bir adam görmediğini söylediği zaman, biz bu sözleri Falstaff'ın leyhine yapılmış ciddi bir tanıklık olarak kabul ederiz. Tabii, Mrs. Quickly'nin sözlerinde biraz mübalâğa vardır; her halde Mrs. Quickly, Falstaff'tan daha namuslu ve daha iyi kalpli insanlar görmüştür, fakat aslında yanılmıyordur; çünkü Falstaff, gerçekten fena bir insan değildir. Hiç kimseye kötülük etmemiştir, hiç kimseye karşı kin beslememiştir; alaylarında acı bir istihza ya da kötü bir niyet yoktur. Karşısındakini kırmak için değil, kalbinden neşe taşıdığı için alay eder. Zaten bu neşesi, iyi kalpli olduğunu ispat etmeğe yeter; çünkü dünyanın en üstün meziyetlerinden biri olan gerçek neşenin, kötü kalpli bir insanda bulunmasına imkân yoktur. Falstaff, Duke of Lancaster'ın kendisini sevmediğinden ve onu hiç kimsenin güldüremediğinden yakını. Görüyoruz ki Falstaff için, sevmek ile gülmek arasında bir ilişki vardır; gülebilen adam sevebilen adamdır. Falstaff'ı hem bizlerin, hem de kendi arkadaşlarının sevmesinin başlıca nedeni de, büyük bir nimet olan bu neşesini, her sözü ve her hali ile çevresine saçmasıdır. Böylece Bardolph'un, arkadaşının ölümünü duyunca, cennette veya cehennemde, nerde olursa olsun Falstaff'ın yanında bulunmak dileğini ve Mrs. Quickly'nin övmelerini pek içten ve tabii buluruz. Belki Falstaff'ın yaptığı biricik fermalık, gençlere kötü bir örnek olması, onları içkiye ve serseriliğe sürüklemesidir.

Falstaff ruhunun selâmetini bir an için bile olsun düşünmez; zaten ruh denilen şeyin varlığına inanması da pek muhtemel değildir. Biricik amacı yaşamaktır; ve onun için yaşamak, yemek, içmek, gülmek, hoş vakit geçirmektir. Böylece Falstaff, Hristiyan âdeminin görüşlerine ve özellikle Shakespeare devrinde İngiltere'de hâkim olmağa başlayan püritenlik akımına tam bir tezat teşkil eder.

Fransız yazarı Taine'e göre, Falstaff "est si franchement immoral, qu'il ne l'est plus"; fakat bence Falstaff, "immoral" olduğundan fazla, "amoral" dır; yani ahlâksız bir insan değil, ahlâk kurallarının varlığından haberi olmayan bir insandır; ve böylece, karakterini varlığından haberi olmadığı bu ahlâk kuralları ile ölçmek, hiç bir sonuç vermemiştir.

Birçok eleştirmeciler 1594'e doğru yazılan "Henry IV" deki Falstaff ile, 1600'e doğru yazılan "Windsor'un Şen Kadınları"ndaki Falstaff'ın hiç bir ilgisi olmadığına kanaat getirmişlerdir. Bunun nedenlerini gözden geçirelim: Bir söylentiye göre Kraliçe Elizabeth, çok hoşlandığı Falstaff'ı âşık görmek istemiş ve Shakespeare'e böyle bir piyes yazmasını emretmiştir. Shakespeare ise derhal işe koyularak, on beş gün içinde "Windsor'un Şen Kadınları" nı yazmıştır. Eğer, Elizabeth, Falstaff'ın âşık olmasını sahiden istemişse, bu büyük kraliçenin iyi bir psikolog olmadığını tahmin ederiz; çünkü Falstaff'ı âşık olarak düşünmek, psikolojik bakımdan tamamiyle imkânsızdır. Bununla birlikte, Quiller - Couch'a göre, Elizabeth'in Shakespeare'den böyle bir şey istemiş olması çok muhtemeldir. Shakespeare'in on beş gün içinde yeni bir piyes yazabilmesi imkânsız olduğu için, yazar eski bir piyesi biraz değiştirip, bazı eklemeler yaparak bu komediyi meydana çıkarmıştır.

"Windsor'un Şen Kadınları"nda Falstaff, hem Mrs. Page'i, hem de Mrs. Ford'u baştan çıkarmağa karar verir. Bu işi, iki kadına olan aşkıdan değil, sadece çıkarı için, onları dolandırmak isteği ile yapar; yani Kraliçe Elizabeth'in istediği gene olmaz; çünkü Falstaff'ın âşık olması imkânsızdır. İki kadına da, kelimesi kelimesine aynı olan birer mektup gönderir. Mektupları karşılaştıran kadınlar, haklı olarak Falstaff'tan intikam almağa karar verirler. Öte yandan Nym ile Pistol, kocalarına da durumu bildirmişlerdir. Mrs. Ford'un kocası, kılık değiştirip Falstaff'ı aldatır: uzun zaman sonra beri Mrs. Ford'a âşık olduğunu, ama pek faziletli geçinen bu kadının, ken-

disini reddettiğini söyler. Falstaff'a bol bol para vererek, Falstaff'ın Mrs. Ford'u baştan çıkarmasını ve böylece kendisine de yol açmasını ister. Falstaff ise, bu masallara derhal inanır. Mrs. Ford, Mrs. Page ile anlaşarak, Falstaff'a evinde randevu verir. Falstaff'ın küçük uşağı da, kadınlara yardım eder ve efendisini aldatır. Buluşukları zaman, Mrs. Ford, kocasının geldiğini bahane ederek, Falstaff'ı, içinde kirli çamaşırlar olan büyük bir sepete saklar ve uşaklarına, sepeti nehrin çamurlu bir kısmına boşaltmalarını için emir verir. Falstaff, korkudan titreyerek kirli çamaşır sepetine girerken, gerçekten pek gülünçtür. Ona, bu çeşit başka birçok oyunlar oynarlar. Dördüncü perdede Falstaff, kadın kılığına girmeğe razı olur; üstelik de kendisinin de söylediği gibi, vücudunda gökkuşağının bütün renklerini taşır. Son perdede, bütün karakterler birleşip, Falstaff'a muazzam bir oyun oynarlar. Mrs. Ford ona son bir randevu verir. Falstaff, efsanevi ve tabiat üstü bir yaratık olan avcı Herne kılığına girecek, kafasına büyük boynuzlar takacak ve gece ormanda Mrs. Ford ile buluşacaktır. Komedideki bütün karakterler, peri ve cin kılığına girip, ormanda saklanırlar. Falstaff bu gülünç kılığıyla Mrs. Ford ile buluştuğu sırada, sahte cinler ve periler üstüne saldırırlar, ona mükemmel bir sopa çekerler.

Piyesin konusundan da anlaşıldığı gibi, buradaki Falstaff, tamamiyle gülünç bir yaratıktır. Kendi çıkarını düşünerek, kurnazca hareket etmek ister; fakat kaba ve akılsız olduğu için, hiç bir teşebbüsünde başarı kazanamaz. "Henry IV" de Falstaff herkesi aldatıyordu, oysa burada Falstaff'ı aldatmayan bir tek insan kalmaz. "Henry IV" de, yaşına rağmen daima genç, zeki ve sevimli olan Falstaff; bu piyeste birdenbire bunamış gibidir. Önceleri, en zor durumlardan kolayca sıyrılabilirken, şimdi daima kapana düşer. "Henry IV" deki Falstaff ile ancak kendisi istediği zaman alay edebildiğimiz ve bu gerçek Falstaff'ın hiç bir zaman gülünç duruma düşmediğini söylemiştik. "Windsor'un Şen Kadınları"ndaki Falstaff ise, her an gülünç durumdadır.

Falstaff, "Henry IV" ün sonunda gerçekten ölmüştür ve "Windsor'un Şen Kadınları"ndaki Falstaff adlı şişman adamın, asıl Falstaff ile hiç bir ilgisi yoktur. Bu, her Shakespeare eleştirmecisince kabul edilmiş bir gerçektir. Morgann, Falstaff'a dair 1777'de yayımlanan ünlü eleştirisinde, "Windsor'un Şen Kadınları"ndaki Falstaff'ı dikkate bile almaz; çünkü gerçek Falstaff'ın karakterinin incelenmesinde, bu Falstaff'ın yeri yoktur. Falstaff'ın karakterini incelerken, Stoll müstesna, bütün öteki Shakespeare eleştirmecileri, Morgann'a uyarak, sadece "Henry IV" ün iki bölümündeki Falstaff'ı ele alırlar. Hazlitt, "Henry IV"deki Falstaff ile "Windsor'un Şen Kadınları"ndaki Falstaff arasında hiç bir ilişki olmadığına işaret eder ve komedinin kahramanı bu sahte Falstaff olmasaydı, piyesten çok daha fazla hoşlanacağımızı söyler. Dowden, iki Falstaff'ın başka başka kişiler olduklarını ileri sürer. Sidney Lee, "Windsor'un Şen Kadınları"ndaki Falstaff'ın, sadece ad bakımından "Henry IV"deki Falstaff'a benzediğini, gerçek Falstaff'ın bir karikatüründen başka bir şey olmadığını ileri sürer. Cazamian'a göre, "Windsor'un Şen Kadınları"ndaki Falstaff, hem eski Falstaff değildir, hem de eski Falstaff'ın bir inkârıdır. Tucker Brooke, "Henry IV" ün ikinci bölümünün epiloğundaki, "Oldcastle kurban olarak öldü, ve bu adam, o değildir" sözlerini taklit ederek, bir nükte yapar; Falstaff'ın "Henry IV" de kurban olarak öldüğünü ve "Windsor'un Şen Kadınları"ndaki adamın o olmadığını söyler.

Prof. MİNA URGAN

Orkestra Şefi:
PİNO TROST

Koro Şefi :
MUHİDDİN SADAK

Rejisör:
Elmar Voigt

Koreograf:
Georg Makedonsky

MOSENTHAL

başarısını, üç tanınmış operaya yazdığı metinlerle elde etmiştir. Bunlardan biri Otto Nicolai için yazdığı "Windsor'un Şen Kadınları" (1849) dır. İkincisi, müziği İ. Brüll tarafından bestelenen "Altın Haç" (1875) ve üçüncüsü de K. Goldmark'ın bestelediği "Saba Melikesi" (1875) dir. Yazar 1877 yılında Viyana'da ölmüştür.

Bu operanın yazılışında, metin şairi olarak Mosenthal'den başka, yine çağın tanınmış ozanlarından Jakob Hoffmeister'in de yardımı olmuştur. Eserde geçen bazı parçaların bu yazar tarafından yazıldığı bilinmektedir.

Mosenthal'in bu metin üzerindeki çalışmaları gerçekten çok başarılıdır. Daha sonraları Verdi'nin "Falstaff"ında Boito'nun önemi ne ise, Nicolai'nin "Windsor'un Şen Kadınları"nda Mosenthal'in önemi o kadar büyük olmuştur. Sahnelerin her birinde dramatik yapının sağlamlığı, gereği kadar komedi dozu ve lirizm kuvvetle göze çarpar.

WINDSOR'UN Şen Kadınları" operasının livresini yazmış olan Salomon Hermann Ritter von Mosenthal, 1821'de Kassel'de doğmuş, uzun yıllar Avusturya Eğitim ve Devlet Bakanlıklarında memur olarak çalışmıştır. Kendisi çağında, tanınmış bir oyun yazarı idi. "Deborah" (1850) ve "Der Sonnenwendhof" (1856) adlı oyunları büyük ilgi görmüştür. Fakat asıl

Kostümleri çizen:
TÜRKÂN UNAT

Dekorları çizen:
SEYİT BOZDOĞAN

Selma Voigt

Handan Şardağ

Atilla Manizade

Özer Sezer

Bedros Kuyumcu

OTTO NİCOLAI

Windsor'un Şen Kadınları

KOMİK OPERA
3 PERDE, 7 TABLO

LİVRE:

H. Salomon Mosenthal

TÜRKÇESİ:

Saadet İkesus Alp

ŞEF:

PİNO TROST

KOREOGRAF:

GEORG MAKEDONSKY

KORO ŞEFİ:

MUHİDDİN SADAK

KORO ŞEFİ YARDIMCISI:

CENAN AKIN

SAHNEYE KOYAN:

ELMAR VOİGT

DEKORLARI ÇİZEN:

SEYİT BOZDOĞAN

KOSTÜM:

TÜRKÂN UNAT

Dekorları Sahneye Uygulayan:

KADRİ YÜKSELEN

Reji asistanı:

NEDRET DENİZHAN

ROL ALAN SANATÇILAR:

SİR JOHN FALSTAFF	Atilla MANİZADE
BAY FLUTH	Özer SEZER — Ömer SABAR
BAY REİCH	Vural AKBABAGİL — Nurhan RÜÇHAN
FENTON	Bedros KUYUMCU — Erol URAS
SPERLİCH	Kevork BOYACI
DOKTOR CAJUS	Serdar ÖZTÜRK — Suphi ANSEN
BAYAN FLUTH	Selma VOİGT — Güher GÜNEY — Selma BERK
BAYAN REİCH	Handan ŞARDAĞ
ANNA REİCH	Leylâ DEMİRİŞ — Nükhet YALÇIN — Sülün AKARSU
ROBERT (GARSON)	İlhami UYANIK
BİRİNCİ ADAM	Rıdvan KAYA
İKİNCİ ADAM	Ferdi ALTUNER
ÜÇÜNCÜ ADAM	Ferhan TANSELİ

Korepetitörler:

GASTONE MAGGİ
SÜHA İREN
OTTAVIO GALLO
YILDIZ KAYNAR

Kondüvit:

ERDOĞAN PIŞKIN

Aksesuar Şefi:

ŞÜKRÜ ARSLAN

Marangozhane Şefi:

HALİT YONTAR

Realizatörler:

İNCİ KOZOL
METİN OKUYUCU
ATIL YALKUT

SAHNE ÂMİRİ
ASIM GÜNGÖR KOZOL

Işık Şefi:

HALİM ÜNSAL

Kostüm Şefi:

SALİH ŞAHRE

Boyahane Şefi:

METİN OKUYUCU

Güher Güney

Leylâ Demiris

Erol Uras

Serdar Öztürk

Vural Akbabagil

WINDSOR'UN ŞEN KADINLARI

— Konu —

BİRİNCİ PERDE

Birinci Tablo — Sağ ve sol tarafta Fluth ve Reich'ların evleri bulunan bir avluya önce Bayan Fluth, kendisini şaşkına çeviren bir mektupla gelir. Saçma sözlerle dolu bir mektubun, üstelik beğenmediği ihtiyar ve şişko bir şövalyeden gelmesi kadını hayli kızdırmıştır. Ona tuzak hazırlamayı ve bu arada komşusunun da fikrini almayı düşünür. Bu sırada Bayan Reich da elinde bir mektupla gözükür. Bayan Reich'in mektubunu okuduklarında her iki mektubun satır satıra aynı olduğunu görürler. Sondaki imza ise, iki kadının da canını hayli sıkan ve kendisine bir tuzak hazırlamayı düşündükleri ihtiyar çapkın şövalye: Sir John Falstaff'tır. Birinci sahne, alacakları öc ve hileyi anlatan neşeli bir düetle biter. Kadınların çekilmesinden sonra kocaları Bay Fluth ve Reich, yanlarında birbirlerine diş bileyen ve bir türlü geçinemiyen iki kafadar: Sparlich ve Dr. Cajus ile girerler. Bay Fluth'un arkadaşlarını yemeğe davetini, Reich müstakbel damadı Sparlich yüzünden reddederken, aynı kızın aşkıyla yanan Fransız züppesi Dr. Cajus da öfkeden çılgına döner ve söylenecek sahneden çıkar. Bu sırada Fenton, Reich ile konuşmak ister. Şimdi ortaya üçüncü bir âşık: fakir fakat kızın da kendisini sevdiği Fenton çıkmış, Reich'in kızı Anna'ya talip olmaktadır. Reich ise kızını çok zengin tanıdığı Sparlich'e vermeğe kararlıdır. Sahne, fakirlik — aşk ve zenginliğin üzerine kurulu Fenton — Reich düeti ile sona erer.

SERDAR ÖZTÜRK

İkinci Tablo. — Bay Fluth'un evinde bir oda. Bayan Fluth'un, alacağı öcün heyecanını dile getiren arşısından sonra Bayan Reich gelir. Hazırladıkları tuzağın son şeklini konuşurlar. Şişko şövalye, Bayan Fluth'tan alacağı bir davet mektubuna aldanacak; Reich'in, Bayan Fluth'un kocasına göndereceği imzasız bir ihbar mektubu ile kısıvrak yakalanacaktır. Birinci perdenin finali, Falstaff'ın kendisinden emin bir adamın neşesini canlandıran arşısı ile başlar. Bayan Fluth'a söylenen güzel ve tatlı sözlerin ilerlediği bir anda Bayan Reich, plânladıkları şekilde gelir ve sözde iki âşığı tedirgin eder! Yalancıkıtan sesini yükselterek, bütün şehir halkını peşine takan kışkanç koca Bay Fluth'un evine baskın için gelmekte olduğunu söyleyiverir. Falstaff'ın saklandığı köşede ne olacağını merak etmesine lüzum yoktur. Kadınlar, plânlarının ikinci fakat en güzel safhası olan s e p e t işini de düşünmüşlerdir. İhtiyar çapkın, çaresiz kabul ederek o muhteşem göbeği ile sepete girer ama, asıl üç numaralı plân: kapının ağzında biriken kalabalık ile kendisini gösterir. Uşakların hanımlarından aldığı emirle sepeti su dolu bir çukura atmak üzere götürcekleri sırada, Bay Fluth, çılgın gibi peşindeki şehir halkıyla evine dalar. Reich, Sparlich, Dr. Cajus ve şehirliler, evde olduğu ihbar edilen çapkını ararlar ama bulamazlar. Kışkanç koca karısından özür diler. Kozlar, şimdi kadınların elindedir. Bayan Fluth, çevreyi velveleye vererek kocasını bir hayli rezil eder. Zavallı kışkanç koca, baskına geldiği kendi evinden, kendisi yakalanmış gibi kaçarak çıkarken perde, kadınların çifte zaferiyle kapanır.

Windsor'un Şen Kadınları'nın eski bir temsili.

İKİNCİ PERDE

Birinci Tablo. — Orta yerde önde bir meyhaneye bulunan bir handa Falstaff, sabah sabah içki içmekle meşguldür. Kendisine yapılan oyunu bir türlü unutmamasına imkân yoktur. Sepetin içinde sulara gömülü kalmış, soğuktan harap olmuştur. Garsonun Bayan Fluth'tan getirdiği mektup, şişko çapkını yeniden heyecanlandırır. Kadın, kocasının sabah ava gideceğini haber vererek şövalyeyi tekrar evine davet etmektedir. Bu sırada içeriye neşe içinde, Falstaff'la şarap yarışına kalkışacak Windsorlu şehirliler girerler. İçip, eğlenir sonra çıkarlar. Falstaff'ın yalnızlığını ikinci defa da garip bir adam bozar: Uzattığı altın dolu kese ile Falstaff'tan bir kadını ayarlamasını istemektedir. Böyle şeyler ihtiyar çapkın için sevilen konulardır ama, kandırılması istenen kadın kendisine oyun eden Bayan Fluth'tan başkası değildir. Kıyafet değiştirip kendisini Bach olarak tanıtan fakat aslında Falstaff'ın ağzını yoklamak isteyen adam Bayan Fluth'un kocasıdır. Durumu bilmeyen Falstaff dün akşamki olayı bir güzel adama anlatır. Bu da yetmişmiymiş gibi, ikinci defa kadının evine gideceğini söyler. Meyhane sahnesi, kışkanç koca ile çapkın şövalyenin iç içe işlenmiş ve çok güzel melodilerle süslü reçifatif ve bufo-düeti ile sona erer.

İkinci Tablo. — Reich ailesinin bahçesine önce aptal âşık Sparlich girer. Anna'nın hayali ile gevezelik ederken bu sefer Fransız züppesi Dr. Cajus, elinde bir kılıçla aynı maksatla bahçeye dalar. Sparlich sağda bir fundalığa gizlenir. Cajus, Anna'ya olan aşkını ve rakiplerine öfkesini dile getirir, fakat tam bu sırada duyduğu bir sesi dinlemeğe koyulurken, bunun Fenton'a ait olduğunu anlar ve hemen yan taraftaki fundalığa saklanır. Fenton gelir, bahçede Anna ile buluşur. İki sevgili aşk ve sadakat yeminleriyle sevişirken, fundalıklarda gizlenmiş bulunan iki kafadar öfke ve üzüntüden perişan olurlar. Sahne, kıvrak bir tempoda, bir kız ve ona âşık üç adamın öfke ve aşkını anlatan sempatik bir quartetle son bulur.

Üçüncü Tablo. — Fluth'ların evinde birinci perdedeki oda. Falstaff ikinci davete uyarak gelmiştir. Kadına aşk ve hırsla yaklaşır ama, kapının tokmağı ihtiyarı bu sefer yine şaşırtır. Gelen Bayan Reich'tir. Ancak kadınların kurdukları plân, Fluth'un meyhanede her şeyi öğrenmesiyle çatalanmıştır. Kadınlar en pratik çareyi düşünürler: Brentfortlu büyücü şişko bir kadının elbiseleri yandaki odadadır. Falstaff'ın onun kılığına sokmaktan başka çareleri kalmamıştır. Şövalye giyinir ve saklanır. Eve, hiddetle gelen Fluth, kapıları kilitlet ve karısının kâhkahaları arasında uşaklardan istediği meşhur çamaşır sepetini didikliyerek boş yere Falstaff'ı arar ve tabii bulamaz. Kapı vurulur. Reich, Dr. Cajus ve Sparlich, Fluth'un çağırısı üzerine baskına gelmişlerdir. Fluth'un bir şey bulamamasına şaşırdıkları ve evi adamakıllı aramaya karar verdikleri bir sırada Bayan Fluth'un komşusunu yandaki odadan çağırmasıyla oldukları yerde kalırlar. Bayan Reich'in koluna dayalı halde Brentfortlu büyücü kadının kılığında şövalye Sir John Falstaff ortaya çıkar. Fluth deliye döner. Evine gelmesini menettiği bu ihtiyar kadının ne işi vardır burada? Onu bir güzel pataklamak gerekmez mi? Falstaff, büyücü kadın olarak dayak yiyerek evden kovulurken, kadınların neşesine diyecek yoktur. İstediklerinden güzeli olmuş, hem şövalye iyice pataklanmış, hem de kocalarının gözleri önünde ihtiyar çapkının evden kaçmasını temin etmişler ve gelenlerle de alay etmişlerdir. Perde, kışkanç koca Fluth'un tam bir yenilgisiyle kapanır.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Birinci Tablo. — Reich ailesinin evinde karı-koca Fluth'lar misafirdir. Reich, her ikisini barıştırmak için dâvet etmiştir. Durum aydınlanmış ve kadınlar işin içyüzünü kocalarına anlatmışlardır. Şimdi erkekler de Falstaff'tan öğ almak istemektedirler. Ortak bir plân kurarlar. Şövalye, avcı Herne kılığında ormana dâvet edilecek ve Anna ile öteki kızlar ve komşular peri kılığına konarak parkta çapkının karşısına çıkarılacak ve onunla son bir alay edilecektir. Öte yandan Bayan Reich ise, kızı Anna'yı kendisinin çok beğendiği Dr. Cajus ile evlendirmek için ayrı bir plân kurmaktadır. Kızının kırmızı peri kılığında, ormanda karşılaşacağı Cajus ile kaçıp gizlice evlenmesini ister. Genç kız oda da yalnız kalıp Fenton'a mektup yazmak isterken bu sefer babası Bay Reich gelir. Onun da plânı başkadır. Anna'yı Sparlich ile evlendirmek hülyasındadır. Kızının ormanda yeşil peri kılığına girmesini ister. Kız babasına da evet der ama, sevinçle kendi kurduğu plânını tatbika başlar: Dr. Cajus'a yeşil, Sparlich'e de kırmızı peri elbisesi yolluyarak aradan kendisi çekilecek ve zavallı iki kafadarın birbirlerini Anna zannetmelerine sebep olacaktır. Bu sayede kendisi de Fenton ile rahatça buluşabilecektir. Uzun aryasında Fenton'a olan aşkını anlatır.

"Alman müziğinin en yüksek müzik olması gerekir. Ama İtalyan hafifliği ve zarafeti de ona eklenmelidir!"

"Alman opera müziğinin yeterli felsefesi vardır da müziği yetersizdir. Buna karşılık İtalyan operasının müziği vardır da felsefesi yoktur. Acaba bu iki opera müziğini birleştirip kaynaştırmak imkânı bulunamaz mı?"

Otto Nicolai

İkinci Tablo. — Windsor ormanında gece vakti: Ormandan gelen sesler ve müzikle ay doğar. Masaldaki avcı kılığında Falstaff görünür. Bayan Reich ve Bayan Fluth, saklandıkları yerden çıkarak Falstaff'la sözde sevişip eğlenmek isterler. Şövalye, her ikisini de sevmeye razıdır ama buluşmaları bu sefer de ormandan gelen seslerle duraklar. Bunlar, plânda kararlaştırılan perilerdir. Avcı kılığında Bay Fluth ile Reich, şövalyenin yanına gelir ve kendilerini tanıtarak Falstaff'ı müşkil durumda bırakırlar. Peri kılığındaki kalabalık tarafından da hayli tartaklanan Falstaff bağırır: "Yeter, teslim oluyorum, canınız ne isterse yapın." İş buradayken, kırmızı ve yeşil peri kılığında Dr. Cajus ile Sparlich koşarak gelirler. Birbirlerini Anna zannederek evlenmeye kalkışmışlardır. Bu yanlışlıktan Bay ve Bayan Reich hayli şaşırır. Anna'ya gelince bu akıllı kız ormanda Fenton ile gizlice buluşmuş ve birbirlerine ebedi bağlılık yemini etmişlerdir. Peri kralı Oberon ve eşi Titania kılığında sahneye gelirler. Reich ailesi için onların evlenmelerini kabul etmekten başka çıkar yol yoktur.

Opera, Falstaff'tan alınan öcün yanısıra, her iki allenin sevinci ve iki gencin mutluluğu içinde neşeye son bulur.

İSTANBUL ŞEHİR OPERASI

BALE TEMSİLLERİ

ÜÇ BALE

Koreografi ve reji:

GEORG MAKEDONSKY

I

Charles GOUNOD:

SİHİRLİ GECE

(Faust operasından 1 bölümlük bale)

Şef:

MUHİDDİN SADAK

Oynayanlar :

GÜZEL HELEN	Emel ÖZDEL
PARİS	Mitko STOİMENOFF
BÜYÜCÜ KADINLAR	Semra MAYTALMAN — Yüksel BİLGİNER
SATYRE'LER	Tülin OGURMAN — Semra ŞATIROĞLU — Figen TANJU
BACCHANTE'LAR	Canan ÜNLÜ — Semra MAYTALMAN — Semra ŞATIROĞLU — Figen AKTAŞ — Figen TANJU — Yüksel BİLGİNER — Ümit GÖKHAN — Ezgi YOL — Sönmez TUGUN — Hülya ALKANOK — Gülden ERÇİN — Aysel ÖZDEL
FAUNE'LAR	Nazif ŞEN — Fikret DEĞERLİ — Mehmet BİLGİN — Halûk ÖZSOYDAŞ — Barlas KOBANER — Batu ERİNÇ — Engin ERGÜL

Piyanist:

GASTONE MAGGİ

Repetitör:

TÜLİN OGURMAN

Dekor:

KEZBAN TAMER

Kostüm:

TÜRKÂN UNAT

II

B. ASAF

BAHÇESARAY ÇEŞMESİ

(Lirik Bale)

Şef:

PİNO TROST

Oynayanlar :

PRENSES MARİA	Tülin OGURMAN
GİRAY HAN	Mitko STOİMENOFF
BAŞ NEDİME ZAREMA	Semra ŞATIROĞLU
DADI	Figen AKTAŞ
ASKERLER	Nazif ŞEN — Fikret DEĞERLİ — Mehmet BİLGİN — Barlas KOBANER — Halûk ÖZSOYDAŞ — Batu ERİNÇ — Engin ERGÜL

Amilcare PONCHIELLI

BALE EMPRESYONLARI

(2 Tablo)

— Düzenleyen: Georg Makedonsky —

Şef:

PİNO TROST

Oynayanlar :

Canan ÜNLÜ — Mitko STOİMENOFF — Tülin OGURMAN — Emel ÖZDEL — Nazif ŞEN — Fikret DEĞERLİ — Semra MAYTALMAN — Semra ŞATIROĞLU — Sönmez TUGUN — Yüksel BİLGİNER — Ezgi YOL — Gülden ERİNÇ — Ümit GÖKHAN — Hülya ALKANOK — Mehmet BİLGİN — Halûk ÖZSOYDAŞ — Engin ERGÜL

Piyanist:

GASTONE MAGGİ

Repetitör:

TÜLİN OGURMAN

Dekor:

KEZBAN TAMER

Kostüm:

TÜRKÂN UNAT

Charles Gounod

"Faust" (1859), "Philémon et Baucis", "La reine de Saba", "Mireille" (1863), "Roméo et Juliette" (1867), "Polyeucte", "Cinq - Mars", "Le Tribut de Zamora" gelmiştir. "Maitre Pierre" adlı eseri ise tamamlanamadan yarım kalmıştır.

Ondokuzuncu Yüzyıl Fransız müzikçileri arasında birinci planda gelen Gounod'un iki yüz kadar melodisi (Venise, Biondina), piyano parçaları, bir dördlüsü, iki senfonisi, bir nefesli sazlar için senfonisi (1888) ve bir hayli de dinsel eseri (oratoryo, messe ve requiem) vardır.

Gounod, ayrıca "Mémoires d'un artiste" başlığı altında anılarını yazmış, kendi hayatını da kaleme almıştır. Ayrıca Mozart'ın "Don Giovanni" operası üzerine bir inceleme yapmıştır. 1866'da Enstitü üyeliğine seçilmiştir.

En ünlü operası olan "Faust", ilkin soğuk karşılanmış, ilk başarıyı Almanya'da bulmuştur. Eser, daha sonra, Fransa'da ve bütün dünyada yaygın ününe ulaşmıştır.

Gounod bir koroyu yönetirken.

Charles - François Gounod, 17 haziran 1818'de Paris'te doğmuş ve 18 ekim 1893'de gene orada ölmüştür. Annesi de iyi bir piyanist olan Gounod ilk müzik eğitimi, aile çevresinden sonra, ünlü Reicha'nın öğrencisi olarak görmüştür. Daha sonra Konservatuvarda Halévy, Berton, Lesueur gibi seçkin öğretmenlerden ders almıştır. 1837'de ikinci ve 1839'da birinci Roma armağanını kazanmış, İtalya'ya giderek ilkin Palestrina'nın mistik şiirli sanatıyla karşılaşmıştır. İlk dinsel eserlerini (Requiem ve Messe) burada bestelemiştir. Daha sonra Viyana ve Leipzig'de Alman müziğinin büyük ustaları Bach, Mozart ve Beethoven'in sanatlarını yakından incelemek fırsatını bulmuştur. Fransa'ya bambaşka bir kültürün ve sanatın izlenimleriyle dönmüştür. Kilisede organist olarak çalışmış ve teoloji öğrenimi yapmıştır.

Pauline Viardot'nun etkisiyle lirik tiyatroya heves etmiş ve ilk eseri "Sapho"yu vermiştir. Bunun ardından "La nonne sanglante" "Le médecin malgré lui" (1857)

Donchielli

31 Ağustos 1834'de İtalya'nın Cremona şehrinde doğmuştur. Müzik öğrenimini Milano konservatuarında yaptı. İlk operasını da orada besteledi. Bir süre Bergamo'da organist olarak çalışan sanatçı, aynı zamanda kompozisyon öğretmeni olarak ün yapmış, bu arada Giacomo Puccini de uzun süre onun öğrencisi olmuştur. 1856'dan itibaren on bir opera vermiştir. Bunlardan "i Mori di Venezia", ölümünden sonra oğlu tarafından bulunmuştur. Ponchielli'nin adı, uzun zaman kendi ülkesinde bilinmiş, ancak "La Gioconda" (1876) adlı eseri ona dünya çapında bir ün sağlamıştır.

Üslubu, romantizm ve verizm akımları arasında kalmıştır. Eserlerinin bir başka özelliği de, çağdaş İtalyan bestecilerine kıyasla, geniş senfonik elemanlarla işlenmiş oluşlarıdır.

Ponchielli, 16 ocak 1886'da Milano'da ölmüştür.

B. Asaf

1884'te doğmuş ve 1947'de ölmüş bir müzik bilgini ve kompozitördür. Sovyetler Birliği Bilimler Akademisi üyeliği de yapmış olan Assafiyev, sanat tarihinde yalnız bir teorikçi olarak yer almaz. Sovyetler Birliği dışında da geniş bir üne sahip olan "Rus Opera ve Balesi Üzerine Mektuplar", "Çaykovski Üzerine İncelemeler" adlı kitaplarıyla da tanınır.

Öte yandan 1930 yıllarından ölümüne kadar geçen süre içinde, otuz kadar bale partisiyonu yazmıştır. Bunlar arasında en

çok dikkati çekenler: "Bahçesaray Çeşmesi" (1934), "Kafkas Mahpusu" (1938) ve "Paris Alevleri" (1932) dir.

Bunlardan ilk ikisi Puşkin'in eserlerinden ilham alınarak meydana getirilmiştir. "Bahçesaray Çeşmesi" 4 perde ve 1 prologdan meydana gelmiştir. Livreyi, Puşkin'in şiirinden esinlenerek Nikolai Volkov yazmış, 28 eylül 1934'de Leningrad'da Kirov tiyatrosundaki ilk temsili için dekor ve kostümleri V. Kodaseviç çizmiştir. Koreografi Rostislav Zaharov'undur. Bu ilk temsilde baş rolü, çağın ünlü balerinası Galina Ulanova oynamıştır. Eser birçok defalar değişik rejilerle sahneye konmuş, bu arada yine Galina Ulanova'nın baş rolünü oynadığı filmi de yapılmıştır.

Bahçesaray Çeşmesi

KONU 1783 yılında geçer. Polonyalı Prenses Maria Potoki'nin hâtiirasına, Kırım Hanı Giray Bahçesaray'da bir çeşme yaptırır. Ve ona Gözyaşı Kaynağı adını verir. Bu çeşmeden damla damla akan suların monoton sesi, Han'a, geçmişi yeniden yaşama imkânını verir.

Oyuna Polonya'da başlanır. Vatslav, dostlarıyla birlikte, genç nişanlısı güzel Maria'nın doğum yılını kutlar. Fakat onun mutluluğunu yıkmak için kısa bir zaman yer: Bir Tatar topluluğu Polonya'ya girmiştir. Bayram yerini kasıp kavururlar, sadece Maria canını kurtarabilir. Genç ve güzel kız kaçırılır ve Bahçesaray'a Giray Hanın sarayına getirilir, haremine kapatılır. Polonyalı kıza olan tutkusu, en sevdiği karısı Zarema'yı unutturmuştur ona. Fakat Maria, Giray Hanın verdiği bütün armağanları geri çevirmiş, nişanlısının anısına ihanet etmeyeceğini bildirmiştir. Zarema, Giray Hanın Maria'ya olan büyük aşkını anlayınca, onu bir kıskançlık krizi sonucu hançerliyerek öldürür. Acıdan deliye dönen Giray Han, Zarema'nın idamını emrederse de kadın kaçır ve kendisini kayalıklardan atarak intihar eder. Giray Hana artık, gözyaşı anılarından damlayan suların sesini dinleyerek sevgilisinin anısını yaşamak kalmıştır.

Bu bale, "Romeo ve Juliette" ile birlikte Sovyet tiyatrosunun en gözde repertuarına girmiştir. İlk sahneye konulduğundan bu yana gördüğü rağbet günden güne artmıştır. Toplu danslar oyuna ayrı bir zenginlik vermiştir. Temsilin en renkli ve çekici yanı, ritimlerdeki değişiklik ve zenginlikle beslenmiştir. Özellikle birinci perdedeki mazurkalar ve polonezler, savaşçıların hareketleriyle tam bir kontrast yaratarak çok başarılı olmuştur. Balenin temeli üç ana karakter üzerine kuruludur: Maria, Zarema ve Giray. Bu sonuncusu bir mim oyunudur ve çok usta bir komediyenin oynaması gerekir. Lapaury, Gussev gibi en usta karakter dansörleri bu rolü denemişlerdir şimdiye kadar. En güç olan iki kadın rolüdür. Maria rolü için, ifadelerde güçlülük, yumuşaklık ve sürekli bir duygusalılık gerekir. Öteki kadın rolü, Zarema için, tam tersine, hareketlerde bir kudret, bir sertlik, hattâ erkekçe bir davranış ister. Bu iki kadın karakteri için, şimdiye kadar en ünlü Sovyet balerinaları, mizaçlarına göre, çaba göstermişlerdir. Bunlar arasında Ulanova'nın başarısı en önde gelmiştir.

FARUK YENER

KÜÇÜK BATI MÜZİĞİ ANSİKLOPEDİSİ

— Orkestra Yayınları —

Okuyunuz.

DANS VE BALEYE DAİR

GEÇEN Yüzyılın ünlü orkestra şefi Hans von Bülow, müziğin oluşunu anlatan bir yazısına şöyle başlar: "Her şeyden önce ritm doğdu..." Hâlâ ilkel çağların hayat koşulları içinde bulunan insan topluluklarına bir göz atarsak, bu yargının ne kadar gerçek olduğunu kolayca anlarız. İlk insan doğa olayları karşısında ruhunda uyanan tepkileri beraber ya da tek olarak yaptığı ahenkli hareketlerle belirtmeğe başlamıştır. Yaşadığı hayatı güden güçlerden iyilik getirenlere şükran, kötülük verenlere kızgınlık duygularını değişik ritimlerle eşliğinde yaptığı rakslarla anlatıyor, melodiyi ihtiyaç hissetmiyordu. En ilkel çalgı olarak kabul edilen tamtam'lar zengin ritm zinciriyle eşlik görevini yapıyorlardı. Uygarlığa paralel olarak melodi, armoni ve onlarla birlikte zengin, değişik karakterli çalgı çeşitleri doğdu. Dans, toplulukların ve inançların sayısı kadar zenginleşti, yayıldı... Onu din yolunda en son Mezopotamya ve Akdeniz uygarlıklarında görüyoruz. İsa'nın doğumundan iki üç yüzyıl sonra dans tapınaktan yavaş yavaş çekilmiştir. Bugün ileri toplumların dinlerinde artık dansın yeri yoktur. Yine İsa'nın doğumundan sonra bu büyük sanat kolunun başlıca üç yola yöneldiği görülüyor; halk çalgıları eşliğinde, halkın gelenek ve inançlarını anlatan halk dansları, bütün ileri insan toplumlarınca benimsenen belirli bazı danslar ve yalnız temaşa zevki için yapılan sanat gösterisi karakterinde sanat dansları...

Sanat danslarının, belirli bir konusu ve "ballet d'action" denilen ilkel örneklerine eski Grek ve Roma uygarlıklarında rastlıyoruz. Bu türlü danslar Ortaçağda kişizade saraylarında gösteri unsuru olarak süre gelmiş, özellikle "ballet pantomime" biçimi, pek rağbet görmüştür. Onyedinci Yüzyılın başlarında operanın doğuşu gelişmesi sanat dansına başka bir yön vermiştir. Onsekizinci Yüzyıl ortalarında Fransa'da her iki sanatın birleşerek "ballet-opera" biçiminde temsil edildiği görülür.

Operanın perde aralarında kısa bale gösterileri yapıldı. "Ballet - opera"nın tüm müziği tek bir besteci tarafından yazılıyordu. Ondokuzuncu Yüzyıldan sonra bale operadan yavaş yavaş ayrılmaya başlamış, ancak konunun gerektirdiği küçük dans gösterileri bazı eserlerde yer almıştır. Onsekizinci Yüzyılda Gluck ve Mozart gibi büyük besteciler sırf bale gösterileri için süitler bestelemişlerdir. Fakat "bale" bağimsızlığa Ondokuzuncu Yüzyılın ortalarında kavuşmuş, müzikte bu suretle geniş bir repertuar doğmuştur.

Yüzyılımızın başlarında Petersburg balisinin Paris'de verdiği temsiller bu sanata karşı ilgiyi alabildiğine arttırmış, bu trup çağımızın modern bestecileri için önemli bir ilham kaynağı olmuştur. Balenin hızla gelişmesi karşısında elde bulunan bale müzikleri de yetersiz kalmış, büyük bale rejisörleri, "maitre de ballet" ler bestecilerin bazı eserlerini bu amaçla kullanmayı düşünmüşlerdir. Örneğin Chopin hiç bir zaman "Les Sylphides" adlı bir bale süiti bestelememiştir. Çağımızın büyük koreograflarından Mikhael Fokin, onun piyano için bestelediği iki "prelüd", iki "mazurka", üç "vals" ve bir "noktürn"ünü almış, senaryosunu Alexandre Benois'ya yazdırmış, "Les Sylphides" adını vererek 1909'da Paris'te Diaghilev'in Rus Balesine temsil ettirmiştir...

Günümüzde her opera kurumunun bir bale trupu olduğu gibi ayrıca pek çok şehirlerde sadece bale temsilleri veren topluluklar da vardır. Moskova Bolşoy Tiyatrosu, Londra Sadler's Welles Bale trupları gibi.

Memleketimizde Batı anlamında bale öğrenimi Devlet Operası kurulduktan sonra başlamış, büyük bir hızla gelişmiştir. Bugün resmi öğretimin dışında özel bale stüdyolarına, resitallere ve memleketimize gelen bale topluluklarına gösterilen ilgi sanat dansının parlak geleceğini haber vermektedir.

Bale sanatını daha iyi tanımak, daha çok zevk almak için onun kendisine özgü bazı özelliklerini ve terimlerini bilmek şarttır:

Balede bir dizi hareketlerden ibaret olan poza "arabesk" deniyor. Bu poz esnasında dans eden, tek bacak üzerindedir, arabesklerini, öteki bacağı kaldırıp uzatırken yapar. Arabesk başlıca beş biçimde yapılır, her biçim kolların durumu ve bacağı uzatış mesafesine göre değişir.

Dans edenin tek bacak üzerinde gövdesini dik tutmasına "attitude" deniyor. Bu esnada öteki bacak kıvrılmış durumdadır ve diz, mümkün olduğu kadar yukarıdadır.

"Ballerina" deyimini bir bale trupundaki solist kadın dansöz için kullanılır.

"Ballet Blanc" (Beyaz Bale) deyimini, dansör ve dansözlerin beyazlar giymiş bale temsilleri için kullanılır.

"Ballet d'action", belli başlı bir konusu olan bale eserlerinin adıdır. Falla'nın "Üç Köşeli Şapka", Çaykovski'nin "Kuğulu Göl" süitleri birer "ballet d'action"dur.

Havaya sıçrayıp rahatça poz aldıktan sonra mümkün olduğu kadar yavaş düşmeye "ballon" deniyor.

Bale öğrencileri çalışmalarına "barre" da başlarlar. "Barre", stüdyo duvarını çeviren, yerden ortalama bir metre yükseklikte, tahta bir tutamaktır.

Dans edenin havaya sıçradıktan sonra ayaklarını hızla birbirine vurmasına "batterie" deniyor.

Ulusal danslardan alınmış figürlerin yapımına "karakter" adı verilmiştir. Temsil sırasında rolü danstan daha önemli olarak dramatik hareket ve mimiklerle oynamağa da "karakter" denmiştir.

"Koreografi" eski Grekçeden alınma bir sözcüktür, "dans yazmak" anlamına geliyor. Bir balede hareketlerin planlanması, müzik zamanlarına uydurulması koreografidir. Bale sanatında koreograf, dram sanatında piyes yazarı karşılığıdır.

Bir temsilde esas solistlerden başka bütün dans edenlerin sahnede bulunması "corps de ballet" dir.

Tek bacak yerdeyken ötekini tamamiyle ileriye doğru yere paralel olarak uzat-

mağa "développé" denir.

Dans edenin türlü tipte hareketler yaparak havaya yükselmesi "Elévation" dur.

Bütün trupun sahnede dans etmesi "Ansambl" dır.

"Entrechat" sıçrama için en önemli adımdır. Bu sırada bacaklar çaprazdır ve dans eden yer değiştirmiştir. Dans edenin maharetine göre bu çaprazların sayısı artar. Örneğin ikili çapraz "entrechat deux", üçlü çapraz "entrechat trois" gibi...

Bir veya daha çok sayıda dans edenin sahneye girişi "entrée"dir.

"Fouette" bir bacak yerdeyken öteki bacağın hızla kalkıp inmesi ve bu sırada dans edenin tam bir dönüş yapmasıdır. Bu güzel hareket, yani "fouette" usta dansçılar tarafından pek sevilir ve sık sık tekrarlanır.

Dans edenin tek bacakla sıçrayarak öteki bacağı üzerine inmesi bir "jeté" dir. "jeté", balede önemli sayılmayan hareketler arasındadır.

"Pas", öteki bale terimleri gibi Fransızca bir sözcüktür, "adım" anlamına gelir. Bu sözcük, Ondokuzuncu Yüzyılda solo danslar için kullanılıyordu.

"Pas de deux" iki kişi, genel olarak bir balerina ve bir dansör tarafından oynanan danstır ve klâsik balenin en önemli unsurlarından biridir. Çift, dansa birlikte başlar, önce balerina ayrılarak kendi değişimlerini, daha sonra dansör kendi değişimlerini yapar, tekrar birleşerek bitirirler...

"Pirouette" tek bacak üzerinde bütün vücudun dönüşüdür. Bu sırada öteki bacak kıvrılmış durumdadır.

Balede en çok geçen deyimlerden biri de "pointe" dir. "Pointe" yapmak, ayak parmakları ucunda dans etmektir. Dans edenler, "pointe" yapabilmek için, özel olarak yapılmış pabuç giymek zorundadırlar. Bu pabuçların burnu dans edeni uzun zaman ayak parmakları ucunda tutabilir.

Bir bacak yerdeyken ötekini dizden kırılmış olarak daire çizmesine "rond de jambe" deniyor...

Ahmet Sarıoğlu

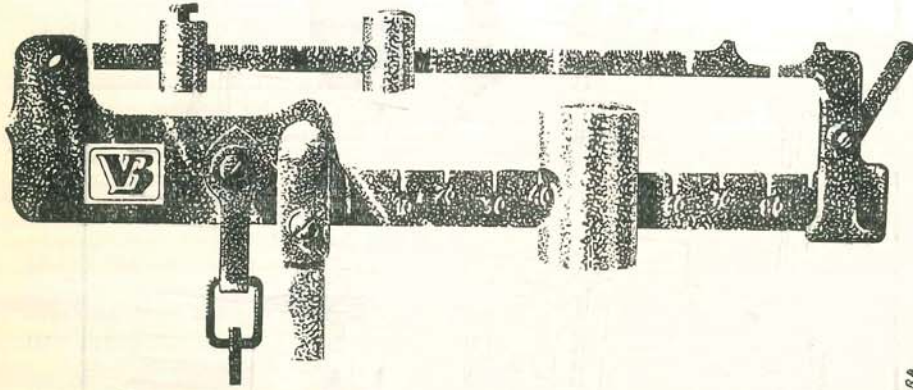

ÖMÜR BOYUNCA
AYLIK GELİR

APARTMAN
DAİRELERİ

TAHSİL BURS
İKRAMİYESİ

PARA
İKRAMİYELERİ

YASARRUFLARINIZIN
EN İYİ
KARŞILIĞIDIR...

TÜRKİYE

VAKIFLAR BANKASI

SANAYİ REKLAM - ANKARA